

The Project Gutenberg eBook of Boresko kaunotar y.m. kertomuksia, by Mór Jókai and Antonio de Trueba

This ebook is for the use of anyone anywhere in the United States and most other parts of the world at no cost and with almost no restrictions whatsoever. You may copy it, give it away or re-use it under the terms of the Project Gutenberg License included with this ebook or online at www.gutenberg.org. If you are not located in the United States, you'll have to check the laws of the country where you are located before using this eBook.

Title: Boresko kaunotar y.m. kertomuksia

Author: Mór Jókai

Author: Antonio de Trueba

Release date: November 7, 2015 [EBook #50407]

Language: Finnish

*** START OF THE PROJECT GUTENBERG EBOOK BORESKO KAUNOTAR Y.M. KERTOMUKSIA ***

Produced by Tapio Riikonen

BORESKO KAUNOTAR Y.M. KERTOMUKSIA

K. J. Gummerus Oy, Jyväskylä, 1915.

SISÄLLYS:

Boresko kaunotar.
Miranda. (Mauri Jokai)
Äitipuoli. (Don Antonio de Trueba)
Paossa. (Mauri Jokai)

BORESKO KAUNOTAR

Venäläisen upseerin kertomus turkkilais sodasta.

Meidän leiripaikkamme oli Balkan-vuorten rinteellä muutamia virstoja Shipka-solan päälinnoituksesta. Toimenamme oli helpottaa itse solassa majailevien osastojen vaivaloista vartioimista joko astumalla vuorotellen heidän sijaansa tahi vaaran uhatessa rientämällä heille avuksi. Suleiman Pashan raivoiset hyökkäykset, joissa enin osa hänen kelpo sotajoukkoansa tuli tuhotuksi, olivat tosin torjutut, ja sentähden tiesimme myös ettei meillä aivan kohta ollut odotettavissa mitään suurempia hyökkäyksiä, varsinkaan ei kovimman pakkasen aikana; kuitenkin täytyi meidän yhä edelleenkin aina olla varuillamme ja valppaina. Tapaukset Plevnan luona tekivät siellä seisovien joukkojen vahvistamisen välttämättömäksi, ja vaikka meidän asemamme Shipkan solassa oli sangen tukala ja vaarallinen, täytyi meidän kumminkin lähettää rykmenteistä muutamia sinne avuksi, mutta tämän täytyi tapahtua niin salaisesti kuin mahdollista, ettei vihollinen meidän heikkouttamme huomaisi ja sen johdosta alkaisi uusia ryntäyksiä. Siitä syystä oli myös ylipäällikkömme kenraali R., jonka adjutanttina minä satuin olemaan, täällä synkässä erämaassa, etujoukkojensa luona, itse joukkojen liikkeitä määräämässä ja johtamassa.

"Hyvää huomenta, hyvää huomenta, herra adjutantti! Onnittelen, onnittelen sydämestäni!"

Näin sanoen astui eräänä päivänä ystävämme Hershko, meidän kaikkien yleinen toimitsija ja hankkija, siihen luolaan, joka minulla oli samalla makuuhuoneena, vierashuoneena ja ruokahuoneena, ja joka lyhyesti sanoen oli yhdeksän kuutiometrin suuruinen, vuoren syrjään kaivettu kolo, josta meidän majoittajamme oli täytynyt ajaa pois eräs bulgarialainen perhe hankkiakseen minulle jonkinlaista suojaa sadoista vuorenrotkoista ja halkeamista syöksyviä lumiryöppyjä vastaan. Jonkinlaista, sanoin minä, sillä täydellisessä suojassa en minä täälläkään ollut, koska aukkoa, jossa oven olisi pitänyt olla, verhosi ainoastaan siihen ripustettu peite. Samanlaisessa, oman asuntoni kanssa yhteydessä olevassa huoneessa olivat palvelijani ja molemmat hevoseni saaneet suojaa, ja nämä viimeksi mainitut lämmittivät asuntoni tallihöyryillään, jotka tosin eivät olleet kovin hyvänhajuisia.

"Oletko hullu! Mitä varten sinä minua onnittelet?" huudahdin puoleksi suuttuneena siitä että hän minua tuli häiritsemään juuri kun olin kenraalin käskystä kirjoittamassa salaista kirjettä ylipäällikölle.

"No mihinkäs muuhun kuin siihen että olette voittaneet kaksisataa tukaattia! Kaksisataa tukaattia! Oi sinä isäini Jumala, mitä ei Hershko parka tekisi voittaakseen yhtenä yönä kaksisataa, sanoo: kaksisataa kappaletta tuommoista kaunista, keltaista, kiiltävää tukaattia!" huokasi Hershko niin kujeellisen näköisenä että minun täytyi hymyillä. — "Niin, niin, ja vielä aivan uusia, rahapajasta suorastaan tänne lähetettyjä tukaatteja! Mutta mistä tiedät sinä että minä viime yönä olen pelannut?" kysyin minä.

Vaikka peli tosin oli kielletty, emme juuri paljon huolineet koko kiellosta, sillä miten muuten olisimme aikamme kuluttaneet! Me asuimme näet kuopissa, jotka olisivat olleet koirillekin liian huonot. Näissä pimeissä koloissa oli lukeminen mahdotonta, ja vaikkapa olisi voinutkin lukea, niin mitä olisi lukenut, kun ei ollut muuta kirjallisuutta tiedonhalumme tyydyttämiseksi kuin vanhoja rikkirevittyjä sanomalehtiä, jotka olivat olleet juustojen, makkarain tahi muiden senlaatuisten aineiden kääreinä. Sentähden kokoonnuimme aika ajoin pelaamaan rykmentinpäällikkömme, kreivi S:n asuntoon, joka oli vähän suurempi kuoppa, missä ennen kylän knjäs eli ruhtinas oli asunut, — sillä täällä, samoin kuin Kaukasus-vuoristossa, nimitettiin kylien päämiestä tällä korkealla arvonimellä. Kreivi S. oli valmis ryntäämään turkkilaisen tabor'eja eli pataljonia vastaan. Vastoin tapaani olin edellisenä yönä sattunut voittamaan suurehkon summan; eikä minusta ollut ihmeellistä ollenkaan, että Hershko tämän tiesi, sillä meidän hankkijanamme tunsu hän luonnollisesti taloudelliset asiamme paremmin kuin me itse; kuitenkin tein hänelle edellämäinintun kysymyksen sanoakseni jotakin.

"Hershkoko ei tietäisi semmoisia asioita, jotka koskevat hänen korkea-arvoista suosijataan?" sanoi hän viekkaasti hymyillen, samalla kun hän koukisti pitkän, laihan ruumiinsa suorakulmaiseen asentoon, näyttäen siten alamaisuuttaan, silleikaa kun hänen silmänsä uteliaasti vilkuivat ympärilleen. "Mutta enpä yksistään sentähden onnittele herra ratsumestaria —"

"Luutnantti olen! Siitä et saa mitään maksua, että minun virka-arvoni ennenaikaisesti ylennät", keskeytin hänet nauraen. "Mutta sanohan, miksi vielä onnittelet?"

"No, herra luutnantti sitten", vastasi Hershko ilkeän näköisenä. "Niinkuin herra ei tietäisi? — Turhaankos me bulgari-raukat olisimme venäläisiltä piilottaneet tyttäreemme ja vaimomme, ihan samaten kuin turkkilaiset kätkevät omansa haaremiin. Enkö ole aina sanonut että sananparsu 'onni pelissä — onni rakkaudessa' ei ole tehty herroja venäläisiä varten, sillä he..."

"Asiaan, asiaan", keskeytin hänet tuskastuen, "sano nyt vihdoin, mitä sinä tarkoitat, sinä vanha kurkunleikkaaja!"

"Armollinen herra luutnantti, älkää toki olko olevinanne niin viattoman näköinen; tiedättehän, teidän armonne, yhtä hyvin kuin minä, että kaunis bojaritar..."

"Mikä bojaritar? Tahdotko vihdoin puhua suusi puhtaaksi?" huudahdin hypäten multapenkiltä, jonka päälle olin levittänyt hevosen loimen verhoksi, niin että sitä paremman puutteessa saattoi käyttää sohvana, ja tavoittaen näön vuoksi seinällä riippuvaa sapeliani.

"Antakaa toki sapelin olla seinällä; minä tahdon puhua, koska armollinen herra käskee", huusi Hershko vetäytyen ovelle.

"No hyvä, avaa siis sana-arkkusi; kenestä puhut?"

"Eikö teidän armonne muista kaunista naista, jonka näitte kahdeksan päivää sitten, palatessanne kenraalin kanssa Gabrovasta, sieltä, jossa vanha roomalainen torni on tien vieressä?"

"Ah, kaunotarta, jolla oli huntu silmillä?" huudahdin kummastuneena, sillä tapaus, jota Hershko tarkoitti, oli vallan tarkkaan muistissani. Kun näet edellä mainittuna päivänä palasimme eräältä virkamatkalta ja ratsastimme vuoren solaa ylöspäin, näyttivät kasakat, jotka olivat vartiaväkenämme, meille ratsun selässä istuvan naisen, joka oli seisahnut tien syrjään erään vanhan rakennuksen viereen. Hän istui muulin selässä, ja kun hän näki meidän huomanneen hänet, nosti hän hetkeksi valkoisen huntunsa niin, että näimme hänen erinomaisen ihanat, mustien kiharien ympäröimät kasvonsa. Hänen silmänsä säteilivät niin viehättävästi ja hänen huulillaan oli lumoava hymy, kun hän kädellään tervehti meitä — vaiko minua yksin? — ennenkuin hän katosi pitkin vuoren rinnettä alaspäin johtavaa polkua.

"Olette tehneet valloituksen", sanoi kenraali R. nauraen, ja minä tunsin että punastuin, vaikka olin olevinani välinpitämätön. Kauniin, tuntemattoman kuvaa en kuitenkaan saanut mielestäni, varsinkin kun erämaan yksinäisyys ja pakollinen työttömyys saivat mielikuvitukseni liikkeelle tämän kohtauksen johdosta. Mutta miten tiesi Hershko tämän?

Vihdoinkin ja sittenkun antamalla hänelle muutamia hänen jumaloimiansa tukaatteja olin tehnyt hänet taipuvaisemmaksi, sain häneltä houkutelukseksi sen tiedon, että tuo ihana tuntematon oli eräs romanilainen bojaritar, kreivinna Boresko, jonka mies oli kaatunut jo ensi taistelussa, ja joka nyt oli tullut tänne lähellä oleville maatiloilleen odottamaan, kunnes venäläiset sotajoukot kulkisivat yli Balkan-vuorten, jolloin hänen aikomuksensa oli seurata jäljessä Kasanlikiin, jossa hänellä muka oli suuria ruusutarhoja. Hershkolta, joka oli ollut asioissa tuon äärettömän rikkaan kreivinnan kanssa, oli tämä kyselyt minua — tunsin kuinka sydämeni tykytti ja veri nousi päähäni — ja lausunut halunsa tehdä minun tuttavuuttani. — Mikä viehättävä kohtaaus täällä erämaassa, mikä aavistamaton onni! — Minä saisin siis tavara kaunottareni, puhua hänen kanssaan, voittaa hänen suosionsa. Varmaankin hän rakasti minua, ja minulla oli siksi luottamusta itseeni, etten luullut hänen antavan minulle rukkasia, jos kosisin. Mutta Hershko yksin voi minut viedä hänen luokseen, hän yksin tiesi, missä kaunotar nykyään asui; hänen täytyi siis johtaa minut sinne. Muutamat kultarahat tekivät hänet pyyntööni myöntäväksi, ja sitten teimme sopimuksen, että hän iltapuoleen — ennemmin ei hän sanonut joutavansa — tulisi minua hakemaan, johdattaakseen minua romanttiselle retkelleni.

Minä olin niin hurmaantunut, etten vähintäkään ajatellut niitä vaaroja, jotka tämmöisellä öisellä retkellä sodan aikana voisivat uhata minua. Iltapuoleksi pyysin jollakin tekosyyllä kenraalilta vapautusta palveluksestani, ja se vapautus myös paikalla myönnettiin. Ja sitten odotin yhä kasvavalla kärsimättömyydellä opastani.

Tuskin alkoi pimetä, ennenkun oviaukkoa verhoava peite nostettiin ylös, ja siitä tuli näkyviin yhtäaikaa ihmisen kasvot ja aasin pää. Se oli Hershko, joka siinä, aasinsa Mikola'n selässä istuen, haki minua. Hän astui alas ja tuli syvästi kumartaen kurjan talikynttilän valaisemaan huoneeseeni.

"Kreivinna tietää että teidän armonne tulee", sanoi hän hieroen käsiään, "ja hän odottaa herra luutnanttia!"

"Mitä, oletko käynyt hänen luonaan?" huudahdin minä kummastuneena.

"En, mutta minä olen lähettänyt sanan luotettavan miehen kanssa."

"Sinä olet kunnan mies", sanoin, "etkä tule kauppojasi katumaan, jos palvelet minua uskollisesti."

Hershkon itämaisella suulaudella vakuuttaessa ja vannoessa, että hän joka silmänräpäys oli valmis antamaan repiä itsensä tuhanneksi kappaleeksi minun edestäni, tuli uskollinen palvelijani Danilo

ilmoittamaan että hevosemme olivat valmiit. Sitä ennen olin jo pukenut itseni niin huolellisesti, kuin jos olisin ollut menossa hovitanssiaisiin Pietarissa; nyt otin vielä revolverini ja tahdoin sammuttaa kynttilän. Huomasin kuitenkin silloin että taskussani oli kirjekotelo, joka sisälsi virallisia tietoja sekä kopioita samana päivänä tulleista ja menneistä päiväkäskyistä.

Minä aukaisin pienen kirstun, joka oli vuoteeni vieressä, pannakseni kotelon sinne.

"Eikö olisi parempi että teidän armonne ottaisi sen mukaansa, niin olisi se varmemmassa tallessa", arveli Hershko.

"Varmemmassa tallessa!" nauroin minä. "Sinä uneksit, kun luulet ett'ei se täällä olisi tallessa koko rykmentin keskellä; kuka sen täältä voisi viedä? Sitä paitse en tahdo kuljetella sitä mukanani."

Hän ei vastannut mitään, mutta kun satuin katsomaan sivulle, huomasin — kuten myöhemmin muistin — hänen kasvoillaan omituisen ilmeen, ja hänen silmänsä välähtelivät kuin pedon; tätä en siinä silloin enemmän ajatellut, vaan suljin arkun, sammutin kynttilän, ja muutamia minuuttia myöhemmin istuin ratsuni selässä, käärittynä burkaani- eli lammasnahkaiseen turkkiini, jonka karvat olivat ulospäin. Yö oli pimeä, ja ankara lumipyry teki sen vielä pimeämmäksi. Palvelijani Danilo ratsasti takanani ja edellä ratsasti oppaani Hershko aasinsa selässä.

Pitkän ja sangen vaivaloisen ratsastuksen jälkeen pilkoitti vihdoin valoa kaukaa; koiran haukuntaa kuului, ja hetken perästä tulimme vanhan, puoleksi hajonneen portin läpi eräälle pihalle, jossa Hershko käski minun astua alas. Danilon, jolle jätin hevoseni, käskin pysyä ratsullaan sekä, jos vähinkään vaara uhkaisi, laukaisemaan revolverinsa, jolloin kiiruhtaisin heti hänen luokseen. Tosin en mitään vaaraa pelännyt, mutta tahdoin kuitenkin olla varuillani. Sitten irroitin revolverini ja sanoin Hershkolle: "nyt eteenpäin!"

Hämärän eteisen läpi astuimme nyt pieneen huononlaiseen tupaan, jota pieni öljylamppu valaisi ja jossa bulgarialainen palvelija istui. Tämä antoi Hershkolle soihdun, ja nyt menimme parin huoneen läpi, jotka olivat huonosti kalustetut — mikä minua ei kumminkaan kummastuttanut, sillä rikkaimmatkin bulgarit asuivat näennäisesti sangen kurjissa asunnoissa, välttääkseen siten turkkilaisten saaliinhimoa. Näillä rikkailta, jotka olivat asuneet muualla Euroopassa sekä tottuneet europalaiseen ylöllisyyteen, oli sitävastoin jossakin rakennusten syrjäisissä osissa, vieläpä maan allakin piilotettuna komeita huoneita. Niin oli täälläkin laita, sillä näistä köyhännäköisistä huoneista astuimme yht'äkkiä hyvin valaistuun kamariin, joka oli niin ylellisesti varustettu, että se olisi kelvannut minkä rikkaan europalaisen salonkinaisen huoneeksi tahansa. Huonekalut olivat sametilla verhotut, ovien verhot tehdyt vahvasta silkistä; lamput olivat kristalleilla koristettuja, kamiini-uunit mustaa marmorista, seinäkello ranskalaista pronssia, yhdellä seinällä oli ranskalainen piano, toisilla etevien mestarien tauluja; sanalla sanoen: kaikki todisti omistajan tahi omistajattaren rikkautta ja taideaistia. Ikkunoita vaan puuttui, mikä ei ollutkaan kummallista sille, joka tuntee maan tavat, sillä turkkilaisten, pomakien ja Muhamedin uskoon kääntyneiden bulgarialaisten ja Tsherkessien ahneuden tähden olivat tämmöisten komeiden huoneiden ikkunat joko kiinni muuratut tahi peitettyt oljilla tahi jollakin muulla.

Tuskin olimme astuneet sisään, ennenkun edessäni seisoivat bojaritar koko kauneutensa loistossa, tarjoten hurmaavalla hymyllä kätensä, jota innokkaasti suutelin. Kun Hershko oli minut esittänyt, sanoi kaunotar minut tervetulleeksi niin kohteliaasti, että ensi hämmästykseni katosi, muuttuen sitä suuremmaksi ihailuksi. Hän laski leikkiä nykyisestä asunnostaan ja sanoi sitten suoraan, että nykyiset olot eivät olleet sallineet hänen tavanmukaisesti tehdä minun tuttavuuttani, ja siitä syystä oli hän valinnut tämän oudonlaisen keinon.

"Toivon kumminkin", lisäsi hän, "ettette väärin käsität käytöstäni. Jos haluatte juoda teetä sekä pitää vähän seuraa minun kanssani, joka olen ikävydestä menehtymäisilläni, niin olkaa hyvä ja istukaa!"

Minä tiesin tuskin kuinka löytäisin tarpeeksi lämpimiä sanoja kiittääkseni kaunista kreivinnaa. Minä lupasin hänelle ritarillisen palvelukseni nyt ja vastedes. Kummallinen ahdistus valtasi minut kumminkin istuessani pehmeässä nojatuolissa suloisen kreivinnan vastapäätä.

Nyt vasta saatoinkin tarkemmin nähdä hänen kasvonsa, jotka olivat täysin itämaalaista mallia. Hänen tukkansa oli ihan musta, hänen vartalonsa hoikka ja notkea, hänen silmänsä säteilevät, hänen äänensä miellyttävä. Hänen pukunsa oli kokonaan pariisilainen, sillä erotuksella vaan, että hänen päässään oli pieni fetsi eli turkkilainen lakki, joka teki hänen näkönsä vielä omituisemmaksi.

Hershko meni ulos; kaunis teeserviisi sekä paljon kylmää ruokaa oli katettuna pöydällä. Kreivinna täytti kupit tuoksuavalla nesteellä, ja kohta puhelimme kuin olisimme olleet vanhoja tuttuja. Johduittiin puhumaan kohtauksestamme kahdeksan päivää takaperin, ja kreivinna myönsi, luoden silmänsä maahan, että hänellä siitä asti oli ollut jonkunlaista mieltymystä minuun, osasi kumminkin pitää minun tunteitteni kuohun, josta hän ei suinkaan voinut olla epä tietoisena, niin että puheemme oli aivan

viatonta laatua. Hän kertoi minulle miellyttävästi entisestä elämästään — mies-vainajastaan, jonka kanssa hän nähtävästi ei liene ollut onnellinen, puhui hän ainoastaan ohimennen — kertoi Bukarestista, Konstantinopolista ja Parisista, jonka hän myös oli nähnyt. Puhellessamme kysyi hän minulta usean kerran meidän sota-asemastamme, joka olikin minusta aivan luonnollista, koska hän odotti vain päästökseen Balkanin yli meidän jäljessämme. Minä kerroin hänelle vaan yleisesti asemamme, antamatta mitään lähempiä tietoja. Suloinen emäntäni täytti silloin pikarin vanhalla Burgundin viinillä, maistoi itse ja tarjosi sitten minulle. Minä pidin innostuneen puheen hänen menestykseksensä ja kiitin siitä ystävällisestä, ansaitsemattomasta kohtelusta, joka oli tullut osakseni. Siten kului äkisti muutamia hauskoja tunteja, ja vasta kun Hershko koputti ovelle, muistin että oli aika lähteä paluumatkalle.

Pyysin saada tulla uudestaan, ja sen myönsi ihana Boresko ehdolla että Hershko saattaisi minua ja ainoastaan pimeässä, jotta käyntini eivät herättäisi huomiota. Minä suutelin hänen kättään jäähyväisiksi ja hyppäsin ratsuni selkään, jonka Danilo, jolle myös oli annettu pullo hyvänmakuista juomaa, toi esille. Hershko nousi aasinsa selkään, ja puoliyön aikana jätimme kylän, Muezimmin huutaessa minaretista: "Allah akkar la akkar, la Mahehlalah!"

Kuin unessa ratsastin kotiinpäin ja heräsin vasta kun olimme tulleet vartiaimme ohitse. Hershko erosi silloin meistä ojentaen oikean kätensä, jonka mielelläni täytin tukaateilla.

Vielä kaksi kertaa kahdeksassa päivässä ratsastin saman matkan Hershkon ja Danilon kanssa, ja minun rakkauteni ihanaan bojarittareen kasvoi kasvamistaan. Hänenkin käytöksensä osoitti ettei hän ollut aivan välinpitämätön minua kohtaan, kumminkaan ei hän sitä koskaan tunnustanut, osasipa myöskin pidättää minua tunnustamasta, niin että olin vielä yhtä kaukana päämaalistani kuin alussa. Meidän keskustelumme oli vilkasta ja sen esineenä oli kaikenlaiset asiat; aina palasi hän kumminkin meidän asemaamme Shipkan solassa, ja aina sanoin minä, etten tietänyt siitä mitään lähemmin; vaikka en häntä ollenkaan epäillyt, olin kuitenkin liian hyvä sotamies kertoakseni missään tapauksessa virkasalaisuuksia; ja siten sulki velvollisuudentunne suuni, vaikka muuten sangen mielelläni olisin tahtonut täyttää hänen tahtonsa.

Yöt päivät oli kauniin Boreskon kuva mielessäni, ja Hershko, joka tähän aikaan usein kävi luonani kulkiessaan meidän leiripaikallamme, koetti parastaan kertomuksillaan yhä enemmän innostuttaakseen ja vahvistaakseen minussa sitä luuloa että vihdoinkin tulisin voittamaan suloisen Boreskon sydämen ja käden.

Tilani kävi epätietoisuuden tähden sietämättömäksi, jonka tähden päätin ensi matkallani saada asian ratkaistuksi. Saman päivän aamuna, jolloin taaskin olin sopinut Hershkon kanssa uudesta retkestä, olin kuin kuumeessa levottomuudesta, ja kun sain tietää että toverini B. aikoi komppanioineen lähteä suuremmalle ruokavarojen hankkimisretkelle, pyysin kenraalilta lupaa saada seurata mukana; ja koska ei ollut mitään erityistä tehtävää, myönnettiin se minulle.

Kohta sen jälkeen ratsastimme kirkkaana talviaamuna ulos, kasakkajoukko etunenässä, toinen sivulla; toista sivua suojasi itse vuoren seinä. Vähän matkaa kuljetuamme poikkesimme pohjoiseen päin vievältä päätieltä erääseen syrjässä olevaan rotkoon. Kuljimme hyvin vaivaloista tietä monen metsikön läpi, kun yht'äkkiä kasakka ratsasti luoksemme ja kertoi että olimme aivan lähellä erästä bulgarialaiskylää. Varovasti marssimme sinne; osa komppaniaa pysytettiin koossa, toinen osa sai käskyn mennä kylään hankkimaan ruokavaroja. Kohta kuului joka haaralta hanhien kaakatusta, härkien mylvinää, sikojen röhkinää ja lammasten määkimistä.

Välinpitämättömästi tätä katsellessani kuiskasi Danilo korvaani:

"Teidän armonne, tämähän on se kylä, jossa olemme hiljattain niin useasti käyneet."

Minä säpsähdin; minustakin oli kylä alussa näyttänyt tutulta, mutta täällä käydessäni olin ollut niin ajatuksissani, etten pimeässä ollut tullut paikkaa lähemmin tarkastaneeksi; Danilo sitä vastoin, joka useat tunnit oli ulkona odottanut minua, tunsu paikan hyvin.

"Se on mahdotonta", sanoin, "sillä matkallamme viivyimme aina puoli kolmatta tuntia, vaikka ratsastimme kovasti; mutta tähän kylään on tuskin tunnin matka leiristämme."

"Teidän armonne", vastasi Danilo; "minä olen huomannut että juutalainen kuljetti meitä kaikenlaisia harhateitä; minua, vanhaa soturia, ei hän kumminkaan pettänyt."

Viimeisellä matkallani olin jo itsekin tehnyt sen huomion, mutta en tahtonut sittenkään uskoa sitä. Yht'äkkiä luulin kuulevani tutun äänen huutavan apua. Minä ratsastin seuraavan kulman ohitse ja luulin tuskin voivani uskoa silmiäni. Kahden sotamiehen seuraamana pakeni eräs mies minua kohden, ja nuori nainen, bulgarialaiseen asuun puettuna, koetti suojella häntä.

"Herra upseeri, armollinen herra upseeri, kaikkivaltiaan Jumalan tähden pelastakaa isäni!" huusi hän

hädissään, langeten polvilleen hevoseni viereen... Oliko tämä helvetin taikaa, vai oliko se hirmuista todellisuutta?

Takaa-ajettava, jonka luona sotamiehet lienevät luulleet aarteita löytyvän, oli Hershko, ja nainen, joka sanoi olevansa hänen tyttärensä, oli — ihana Boresko. Ja minä? — Minä olin narri, tyhmä pöllö, jota oli koetettu saada kavaltamaan tovereitani! Tuo kurja kylä oli paikka, joka minun sydäntäni oli houkutellut kuin magneetti. Minä älysin nyt kaikki. Boreskokin oli tuntenut minut, ja tuskallinen huuto kuului hänen huuliltaan.

Tunsin sydäntäni kouristavan, mutta käännyn pois, huutaen sotamiehille: "Takaisin, takaisin paikalla! Antakaa ihmisten olla rauhassa!"

Sitten tahdoin ratsastaa pois, mutta luultu kreivinnani tarttui oikeaan polveeni, huutaen epätoivon vimmallalla:

"Oi, herra upseeri, armollinen herra upseeri, armoa, armoa! Jääkää tänne ja pelastakaa meidät!" Ja hänen ihanat, marmorinkalpeat kasvonsa olivat aivan kyynelten vallassa.

"Teille ei ole mitään tapahtuva", vastasin, "vaikka sekä te että tuo kurja kavaltaja olisitte pahempaa ansainneet."

"Oi jos kaikki tietäisitte, niin tuomitsisitte meitä vähemmin ankarasti", valitti ihana nainen, ja minä tunsin että hulluuteni alkoi vastoin tahtoani palata takaisin.

Samassa silmänräpäyksessä antoivat toivottavat torvet kokoontumisen merkin; sotamiehet kiiruhtivat karjan ja ruokavarojen kanssa kylän ulkopuolelle ja järjestyivät paluumatkalle.

Minun oli mahdotonta ratsastaa takaisin toverieni seurassa, sentähden kiiruhdin jo edeltäpäin Danilon seuraamana leiriin.

Mitä tunteita rinnassani riehui, ei voi kukaan edes aavistaa. Petetty rakkaus ja varmuus siitä, että olin antanut pettää itseni kuin lapsi, herättivät minun kiukkuni; mutta samassa tunsin käsittämätöntä kaipausta, jota minun kumminkin täytyi hävetä.

Mikä mahtoikaan olla tämän ilveilyn tarkoitus, jonka esineenä olin ollut? — Turhaan koetin sitä saada selville. Että kaunottareni olisi rakastanut minua ja että hänen isänsä tyttärensä mieliksi olisi kuljettanut minut hänen luokseen, sitä en voinut enää uskoa. Mahtoi siis varmaankin olla olemassa joku muu syvempi syy. Miten, miten päästä asian perille?

Minä käskin uskollisen Danilon luokseni.

"Sanopas minulle nyt kerran aivan suoraan, mitä sinä ajattelet tästä asiasta?"

"Herra", vastasi tämä pitkittä arveluitta, "minä en usko vanhuksesta mitään hyvää; luulen että hän kuljeskelee teillä, jotka johtavat tuonne toiselle puolen!" Samalla viittasi hän jonkun matkan päässä oleville kukkuloille, missä turkkilaisten leiripaikka oli.

Silmänräpäyksessä ymmärsin kaikki. Hershkoko oli kavaltaja? Tämä selitti kaikki. Hän oli luullut että hänen tyttärensä suloisuus saisi adjutanttin ilmaisemaan virkasalaisuuksia! Siitä myös kaunottaren alituiset kyselyt sota-asemastamme; siitä vanhuksen huoli minun kirjesäiliöstäni! Varmaankin olisi, jos olisin ottanut sen mukaani, minut unijuomalla juovutettu ja kirjeeni minulta sitten anastettu. Minua kauhistutti ajatellessani tätä. Palattuani leiriin menin kohta kenraali R:n luo kertomaan koko asian juurta jaksain.

Hän kuunteli minua yksivakaisena, sitten ojensi hän minulle kätensä.

"Minua ilahuttaa todellakin", sanoi hän sydämellisesti, "että te niin onnellisesti pääsitte teille viritetystä ansasta, ja vielä enemmän iloitsen siitä, ettette hetkeäkään ole unhottanut velvollisuuttanne. — Minä olen myös ollut nuori ja tiedän, mitä viehättävien huulien hymy ja tummat säteilevät silmät voivat! — Vanha Hershko on jo kauan ollut epäilyksen alainen; nyt tahdon kohta tehdä lopun hänen vehkeistään. Pysykää varuillanne, sillä tiedättehän kuinka vaaralliset nyt seuraavat päivät meille ovat. Minä kiitän teitä!"

Koko seuraavana yönä en voinut ummistaa silmiäni, niin olivat päivän tapaukset kiihoittaneet minua.

Seuraavana aamuna istuin alakuloisena teelasin ääressä, jonka Danilo oli minulle valmistanut. Surullisesti kiehui ja sihisi samovarini, ikäänkuin säestäen suruisia ajatuksiani, kun yht'äkkiä rotkoasuntoni ovea peittävä verho kohosi ja — en ollut uskoa silmiäni — Hershkon ilkeä naama irvisti vastaani. Tuskin ennätin tointua hämmästyksestäni, niin oli hän jo kadonnut ja hänen sijaansa astui

hänen ihana tyttärensä pieneen asuntooni.

Olin hänen tulostaan niin hämmästyksissäni, etten voinut sanaakaan sanoa; mutta hän kiiruhti luokseni, lankes polvilleen ja suuteli kättäni. Nyt vasta heräsin hämmästyksestäni, vedin pois käteni ja sanoin: "Nouskaa toki! Mitä teette te!"

"En, minä en tahdo nousta ennenkuin olette anteeksi antanut! Tosin olemme teitä häpeällisesti pettäneet, eikä minun missään tapauksessa olisi pitänyt antautua siihen, mutta kuulkaa toki ja olkaa jalomielinen!"

Hänen itkunsa liikutti minua vasten tahtoani, ja minä käskin hänen istumaan tyhjälle arkulle, jota käytin sohvanani.

Hän oli peittänyt kasvonsa käsillään ja itki ääneen; suuret kyynelpisarat juoksivat hänen sormiensa välistä.

"Niin kyllä, me olemme pahasti teitä pettäneet, mutta ajatelkaapas meidän turvattomien raukkojen asemaa, joilla ei missään ollut suojaa ja sääliä odotettavana!"

Jälleen jouduin entiseen hulluuteeni; en ajatellut enää minua kohtaan tehtyä petosta, vaan ainoastaan hänen verratonta ihanuuttaan, kaikki muu oli unhotettu. Minä otin hänen kätensä ja koetin lohduttaa häntä, sen sijaan että minun olisi pitänyt nuhdella häntä hänen käytöksestään minua kohtaan.

"Ei, ei!" Huusi hän, "älkää koettako tehdä tekoani paremmaksi kuin se on. Minä olen Hershkon tytär, nimeni on Rebekka; isäni sanoi minulle: me olemme hukassa, jos emme venäläisten luona löydä turvaa. Sinun täytyy koettaa voittaa puolellemme se upseeri, jonka tänään tuon luoksesi — ja silloin lupasin tehdä niinkuin hän käski. Se on minulle kyllä ollut vaikeata, uskokaa se; mutta onnen vaihtelu oli kovasti kohdannut meitä. — Vuosi sitten olimme rikkaita, sangen rikkaita. Tavallisesti asuimme Konstantinopolissa, jossa isälläni oli suuri hajuvesikauppa, kesiksi vaan muutimme tänne, jossa meillä Shipkan ja Kasanlykin tienoilla oli suuria ruusu- ja jasminitarhoja. Minä olen kasvatettu suuressa kasvatustaloksessa Konstantinopolissa ja sittemmin, kun äitini kuoli, olen täydentänyt kasvatustani Pariisissa; sillä me olimme rikkaita, hyvin rikkaita. Sitten tuli sota; turkkilaiset hävittivät hajuvesikaupparamme sentähden että olimme bulgarialaista sukuperää, polttivat sen kaupungin-osan, jossa asuimme ja jossa oli monta sekä juutalaista että myös kristittyä perhettä. Meidän täällä ja Kasanlykissa olevat ruusutarhamme ovat bashibozukit hävittäneet repimällä pensaat juurineen maasta ja polttamalla ne sitten. Kaikki tämä onnettomuus oli saattanut meidät epätoivoon; sentähden antakaa meille anteeksi, niin tahdon olla teidän orjanne ja siunata teitä koko elinaikani."

Ennenkuin voin sitä estää, oli hän jälleen polvillansa edessäni. Vereni rupesi kuohumaan; minä ojensin käteni painaakseni hänet rintaani —

Juuri silloin puhallettiin ulkona aseisiin, kuulin sotamiesten juoksevan edestakaisin. Hurmioni katosi. Minä nousin ja sanoin kylmästi:

"Nouskaa! Isänne puolesta en voi mitään tehdä, hänen on vastattava siitä, mitä hän on tehnyt; menkää asuntoonne jälleen, olen pitävä huolta siitä, ettei teille siellä mitään tapahdu."

Kyynelsilmin nousi hän; varmaankin arvasi hän että lumous nyt oli loppunut, sillä hän sanoi hiljaa:

"Olkaa kumminkin niin armollinen, että saatatte minut leirin ulkopuolelle päästäkseni vahtien läpi!"

"Se on tapahtuva", vastasin ja astuin edeltä. Rebekka seurasi, mutta tuskin olimme kulkeneet muutamia satoja askeleita, kun kova meteli saattoi minut katsomaan taakseni.

Minä näin sotamiesjoukon, joka keskellään kuljetti "vahtiin" epätoivon vimmallalla ponnistelevaa Hershkoa. Samalla tuli Danilo juosten perässämme.

"Vihdoinkin on meillä petturi kiinni!" huusi hän iloisesti. "Hän oli sill'aikaa, kun te puhelitte tytön kanssa, hiipinyt talliin. Minua hän ei huomannut, kun satuin istumaan kaura-arkun takana hakemassa solkea, joka oli sinne pudonnut. Minä olin hiljaa kuin hiiri, hän myös. Tuskin olitte, herra luutnantti, mennyt huoneestanne, ennenkuin hän kiipesi kuin kissa ikkunasta, otti laatikon, joka on vuoteenne vieressä, lavean kauhtanansa alle ja alkoi sitten täyttää vauhtia juosta tuonne turkkilaisten puolelle; mutta silloin olin minä perässä!"

"Se ei ole totta!" huusi Rebekka tuskallisesti, "hän valehtelee; pelastakaa isäni!"

Hän tarttui käsivarteeni, mutta minä puistin hänet pois kuin myrkyllisen käärmeen ja kiiruhdin paikalta.

Kun minä tulin kenraalin luo, sanoi tämä:

"Asia on selvinnyt pikemmin kuin ajattelin; olen antava tutkia petturia, silloin saadaan nähdä, mitä miehiä hän on. Tässä on teille käsky, joka on vietävä översti K:lle; ratsastakaa sinne niin nopeasti kuin voitte. Tuolla turkkilaisten puolella on huomattu liikettä. Suleiman näkyy vielä kerran koettavan syöstä päänsä seinään. Mikä onni, ettemme vielä ole laskeneet kahta rykmenttiä luotamme. Päivää myöhemmin olisi tällainen hyökkäys voinut olla meille sangen vaarallinen. Luulen muuten, että teidän Hershkollanne on jotakin tämän asian kanssa tekemistä; hän lienee jostakin merkistä huomannut, että aiomme lähettää osan väestämme pois, ja on siitä turkkilaisille ilmoittanut. Senpä kohta näemme; mutta nyt — kiiruhtakaa!"

Ratsuni selkään noustessani näin, kuinka Hershkoa kuljetettiin, kädet taakse sidottuina, sotaoikeuden eteen. Hiukset hajallaan ja kuoleman kalpeana syöksyi hänen tyttärensä tielleni, huutaen jo kaukaa:

"Pelastakaa isäni!"

Minä pudistin päätäni.

"En voi mitään tehdä hänen hyväkseen!" sanoin.

"Niin ole kirottu! kirottu sinä ja sinun kansasi, jotka olette murhaajia ja ryöväreitä!" huusi hän, puistaen nyrkkiään minua kohden.

Minä kannustin hevostani ja kiiruhdin pois.

Kun tulimme S:t Niklas nimisille linnoituksille antamaan kenraalin käskyn översti K:lle, oli taistelu jo alkanut; ampumahautoista ratisi kiväärin tuli ja kanuunat lähettivät molemmin puolin tuliset tervehdöksensä. Puolen päivän aikaan koettivat turkkilaiset tehdä ryntäyksen, mutta kun huomasivat meidän olevan varuillamme ja heitä, vahvemmat, vetäytyivät he takaisin, jonka jälkeen eivät enää yrittäneetkään uutta hyökkäystä.

Kun sitten iltapuoleen olin antanut kenraalille kertomuksen päivän tapauksista, sanoi hän:

"Minun luuloni on toteutunut; Hershko oli Suleimanin vakooja, niinkuin muutamat kirjeet, jotka hän oli ommellut kauhanaansa, todistivat. Kun hän huomasi, että hänen petoksensa oli tullut ilmi, tunnusti hän kaikki siinä toivossa että sen kautta pelastaisi itsensä. Hän oli todellakin saanut selvän siitä, että käsky oli tullut vähentää täällä olevia sotavoimia, ja sitten oli hän käyttänyt kaiken viekkautensa urkkiakseen, minä päivänä se oli tapahtuva, jotta saisi sen ilmaistuksi Suleimanille. Hän oli koettanut tyttärensä kautta houkutella teiltä tietoja siitä, ja kun se ei onnistunut, oli hän koettanut saada käsiinsä teidän kirjesäiliönne. Kun tämäkään ei onnistunut, oli hän koettanut tänä aamuna varastaa sen; mutta yritys päättyi onnettomasti hänelle. Hän tiesi, missä tavallisesti säilytitte virallisia kirjeitänne, ja koetti sentähden tyttärensä kautta houkutella teitä pois asunnostanne, saadakseen teidän kirjesäiliönne käsiinsä ja kiiruhtaaksensa sitten sen kanssa Suleimanin luo. Ja hän olisi onnistunutkin, ellei uskollinen ja valpas Danilonne olisi joutunut väliin. Iloitsen siitä, että tämä asia on näin hyvin päättynyt. — Menkää nyt lepäämään, sitä kyllä tarvitsette päivän ponnistuksien jälkeen."

Asuntooni mennessäni näin leirin vieressä olevalla kukkulalla hämärässä jonkinlaisen rakenteen. Danilo sanoi sen olevan hirsipuun, jossa Hershko, sotaoikeuden tuomion mukaan, oli saanut petoksensa palkan — hänen tyttärestään en ole sittemmin mitään kuullut.

MIRANDA

Kirj.

Mauri Jokai

I.

Hyökkäys.

Kuusi kuukautta oli kulunut siitä päivästä, jona vaskenväriset alku-asukkaat hävittivät Diaz de Solis'in uutisasutuksen; jo olivat Rioterion linnan rauniot ruohoittuneet, ikäänkuin olisi luonto itse tahtonut valloittaa takaisin kaikki mitä vanhan maailman asukkaat olivat siltä vieneet.

Ja kumminkin oli Solis rakennuttanut linnansa muurit poltetuista tiilistä ja varustanut sen paalutuksella, vaikkakin Rioterion virta sitä kahdelta ja meri kolmannelta taholta suojeli. Siitä paikasta, missä virta oli kapein, vei vipusilta rakennukseen, jonka porttia oli aivan mahdoton lähestyä, kun silta nostettiin. Tornit olivat varustetut ampumareijillä ja kaivoshaudat reunustetut terävillä paaluilla; kaksi kanuunaa suojeli siltaa ja kolmesataa rautahaarniskoihin puettua sotilasta muureja; mutta kumminkin tapettiin kaikki, jotka linnassa asuivat, viimeiseen mieheen saakka. Joukko alastomia villi-ihmisiä ui eräänä sysimustana yönä virran poikki; ne kiipesivät muureille, hiipivät nukkuvien asuntoihin, löivät ne kuoliaaksi ja sytyttivät linnan tuleen.

Autiot muurit jätettiin seisomaan, ja jo kuuden kuukauden kuluttua oli paikka, missä sivistyksen vartiapylväs oli kohonnut, täydellisesti villiytynyt; istutuksilla ja teillä rehoitti rikas villi-kasvullisuus, joka omituisella tavalla erosi ympäristön kasvullisuudesta niillä paikoin, missä lapiot olivat maata kaivaneet tahi hevosten kaviot sitä tallanneet; sillä näillä paikoin rehoitti tuntematon, punaiseen vivahtava rikkaruoho, joka myöskin näkyi menestyvän valko-ihoisten maahan painamissa jäljissä. —

Kuusi kuukautta tämän verisen yön jälkeen saapui uudelleen laiva Argentinan rannalle ja laski ankkurinsa noin penikulman päähän Rioterion suusta, vastapäätä linnan raunioita.

Miksi se ei tullut likemmäksi? Miksi pysyi se niin etäällä? Sillä oli kyllä syynsä siihen.

Kiireesti laskettiin laivasta vesille kaksi venettä; kumpaisessakin oli kaksikymmentä kookasta, rautaan puettua, hyvillä muskettipyssyillä varustettua sotilasta; niiden kallellaan olevista leveälierisistä päähineistä liehui suuria, valkoisia sulkia; vyötäreillä oli heillä pistooleja ja sivuillaan leveät, suorat miekat.

Veneiden lähestyessä liukuu pitkiä, kapeita pirogeja pitkin Rioterion pensaista rannikkoa, väijyvien intianien aluksia, niiden kaimani-eläinten kaltaisia, mitkä katosivat veden pinnalta heidän edessään.

Murhattujen valko-ihoisten veljet olivat tulleet!

Heidän veneensä saapuivat rantaan. Kaksi miestä astuu ensinnä maalle, kaksi hartiakasta miestä, joiden olkapäillä leveät, siniset nauhat osoittavat heidän arvoansa. Toinen heistä on punaverinen, pyöreäposkinen; päähine on luisunut taaksepäin, joten sulat koskettelevat olkaa; hänen kulkunsa ja ryhtinsä ilmaisee miestä, joka tuntee olevansa kotona missä tahansa. Toinen on paljoa nuorempi, hänen kasvonsa ovat kauniit, joskin hiukan synkät; hänen silmäripsensä ovat mustat, viikset ja poskiparta ovat tuskin alkaneet nousta.

Edellinen on Nunjo de Lara, Sebastian Cabotin jälkeinen kapteeni; toinen taasen Sebastian Hurtado, espanjalaisen ritarikunnan ensimmäinen luutnantti.

Näiden jälkeen astuvat sotilaat maalle; kymmenen jää vartioimaan veneitä, kolmekymmentä seuraa johtajiansa raunioiden luo.

"Luulenpa melkein, ystäväni", sanoi Nunjo välinpitämättömästi, "että kiikarisi oli oikeassa, ja että meillä todellakin on raunio edessämme."

"Niin, eikö ole? Ja kumminkin vakuutit sinä näkeväsi kattoja."

"Hahaa! Ja lopulta rupesin minä vakuuttamaan sinulle, ettei tässä maassa ole tapana pitää katettuja huoneita. No niin, kaikki on siis tyyten poltettu! Olipa todellakin hyvä asia, etten purjehtinut likemmäksi rantaa. Nyt eivät voi naisemme nähdä täällä vallitsevaa kurjuutta, ennenkuin olemme saaneet kaikki järjestykseen."

"Kaikki?"

"Niin juuri, eli toisin sanoen: niin paljon kuin suinkin. Sillä näyttäähän täällä siltä kuin linnäväki, jonka olisi pitänyt tulla meitä ilolla vastaanottamaan, olisi saanut surmansa viimeiseen mieheen saakka."

Mutta se ei muuten minua ensinkään kummastuta. Diaz oli narri. Jo hänen lähtiessään sanoin hänelle, että hänen näin tulisi käymään — sillä tahtoihan hän kukistaa villikansat peukaloraudoilla ja kiehuvalle öljyllä. Jos hän sitävastoin olisi lahjoittanut heille lasihelmiä ja kohdellut heitä lempeydellä, niin eläisi hän ja koko hänen seurueensa vielä tänäkin päivänä. Mutta ei! Hänen mielipiteensä olivat toisellaiset. Hän tahtoi juurta jaksain hävittää villien epäjumalat. Mies parka! Suon hänelle lepoa ja rauhaa tuolla elämän toisella puolella; me tahdomme koettaa saavuttaa ne jo täällä."

"Niin, mutta käsi miekan kahvalla ja toinen silmä auki, kun nukumme."

Tällä välin oli pieni aseellinen joukko saapunut linnan portille. Linnan pihalla kasvoi kaislankaltaista, miehen korkuista ruohoa, jotta miesten täytyi raivata tietä miekallaan.

Hurtado kulki joukon etupäässä, Lara seurasi häntä.

Kun he ehtivät linnan pihan keskipaikoille, kuului epäilyttävää myrinää heidän korviinsa.

"Tänne on varmaan peto-eläimiä asettunut", sanoi Lara välinpitämättömästi.

Hurtado astui askeleen sinne päin, mistä tuo epäilyttävä ääni kuului; ja raivattuansa miekallaan leveän aukon kaislikkoon, huomasi hän jaguari-pesän; siinä makasi emä ja imetti kahta poikaansa.

Hurtado otti esiin pistoolin, mutta Nunjo painoi alas hänen kätensä.

"Minä pyydän, älä ammu; laukaus voisi kuulua laivaan ja pelottaa ylhäiset naiset. Nämä nelijalkaiset eivät tee sinulle vahinkoa, jollet hyökkää niiden päälle."

Ja todella, jaguari ei rynnännyt miehiä vastaan, vaan otti toisen pojista hampaittensa väliin ja katosi erästä muurissa olevasta ampuma-reiästä, vihaisesti myristen ja heittäen leimuavia silmäyksiä ympärilleen. Toinen pentu jäi pesään. Sotilaat olisivat tahtoneet tappa sen, mutta Nunjo esti heidät sitä tekemästä. "Miksi tappa, kun eläin ei ole meille mitään tehnyt?" kysyi hän. "Emä kaiketi kohta tulee sitä noutamaan; parempi on, että asetamme pojan reiän viereen, niin että emä sen kohta löytää."

Ja niin tehtiin. Jaguari, joka uiden oli vienyt toisen poikansa virran yli, palasi kohta takaisin, milloin hiipien, milloin hyppien, reiän luo, tapasi toisen poikansa, otti sen kauheitten hampaittensa väliin ja vei senkin toiselle rannalle.

"Näet sen, villipedot eivät tee meille mitään, jos annamme niiden olla rauhassa."

Mutta kohta sen jälkeen ilmestyi eräs, joka ei tahtonut vastaanottaa tulijoita yhtä jalosti. Askeleet, jotka olivat panneet korkean kaislikon liikkeeseen, olivat pelästyttäneet erään mustan käärmeen, joka nyt pää pystyssä kiemuroi sotilaita vastaan. Myrkyhampaat pistivät leuasta ulos ja viheriät silmät säkenöivät Hurtadoa vastaan.

"Se ei ole myrkyllinen", huudahti Lara rauhoittaaksensa luutnanttiaan.

Mutta hänen varoituksensa myöhästyi. Hurtado oli jo käyttänyt miekkaansa ja sen oivallinen terä oli yhdellä sivalluksella katkaissut käärmeen pään. Ruumis siinä kiemuroi ja musta veri ruiskusi ympäri. Katkaistu pää repi raivossa rikki vieressään olevan ruohon ja katseli yhä kiivaalla vihalla murhaajiaan. Hurtado irroitti itsensä kuoleman kourissa kiemuroivasta ruumiista, eikä asiasta sen enempää puhuttu.

Nyt tuli miesten päästä sisään aution linnan huoneisiin.

Portaat olivat palaneet, mutta kun Hurtado varovaisuuden vuoksi oli ottanut mukaansa lujan köyden, pääsi kun pääsikin hän sen avulla eräeseen ovi-aukkoon. Sinne katosi hän.

Siellä katseli hän ympärilleen, kääntyi kumminkin pian kauhistuneena takaisin ja peitti käsillään silmänsä.

Hän oli nähnyt palaneen luurangon ja sen vieressä krusifiksin (ristiinnaulitunkuva), joka ilmaisi, että onneton oli ollut espanjalainen; hän oli nähnyt palaneita parruja, hiiltyneitä palkkeja ja puoleksi palaneita ja katkaistuja pertuskan varsia. Savu oli mustannut seinät. Tämä huone oli kenties ollut asuinhuone, joka kokonaan oli palanut poroksi, se kun oli ollut puusta rakennettu; muut huoneet olivat korkeine muurattuine holvineen paremmin voineet kestää tulen hävitystä — näyttääksensä sitä surkeammilta.

Suuri yhteinen ruokasali oli joutunut lieskojen uhriksi. Diaz oli maalauttanut sen seinille pyhimyskuvia, joiden kasvot intiaanit olivat mitä raa'immalla tavalla häväisseet. Kivilattia oli musta hyytyneestä verestä, ja jos akkuna-aukoista minne alas katseli, kohtasi silmä valjenneita luita, joista voi tulla siihen päätökseen, että murhattujen ruumiit olivat heitettyt akkunoista ulos. Kaiketi oli peto-eläimillä ollut paljon tekemistä, ennenkuin olivat ehtineet ne ahmia.

Surullisimmalta näytti pieni huone, jonka akkuna oli merelle päin. Varmaan lienee se ollut Diazin puolison makuukamari. Seinät siinä olivat olleet maalatut vaaleansinisiksi; mutta taivaanvärisellä pohjalla näkyi — kaiketikin oli isän vuode ollut niillä paikoin — kymmenen pienen sormen veriset merkit. Lattialla makasi revityitä hiuskutreja, jotka olivat kuivuneet kiinni avojalkaisten intiaanien verisiin jälkiin.

Sebastian Hurtado huokasi syvään. Myöskin hänellä oli mukanaan nuori vaimonsa.

* * * * *

Uudet uutisasukkaat olivat varustetut kaikella, mitä heidän asemassaan olevat tarvitsevat. Heidän joukossaan oli kaikenlaisia käsityöläisiä; jokainen sotilas oli perehtynyt johonkin ammattiin. Mikä oli rakentaja, mikä kirvesmies, mikä suutari tahi seppä, ja miekan ja musketin ohessa oli jokaisella myös tarpeelliset ammattikopineensa mukanaan.

Nunjo pani kohta sata miestä työhön — ainoastaan viisikymmentä oli jätetty laivaa vartioimaan — ja muutaman viikon kuluttua oli linnalla taas katto päällä. Palosta ja hävityksestä ei enää näkynyt jälkeäkään. Linnan pihalta ja lähiseuduilta oli rikkaruoho perattu; huoneet olivat yksinkertaisesti kalkitut, lapsenkäden veriset merkit hävitetyt, ja kaikki suojat kalustetut ruo'oista kudotuilla vuoteilla ja tuoleilla. Sitten pystytettiin Espanjan lippu linnan katolle ja kolmella laukauksella ilmoitettiin laivassa odottaville, että linna oli valmis vastaanottamaan vieraansa.

Laivaan jätetyt sotilaat ynnä vaimot ja lapset, jotka kuuluivat uutisasukkaiden perheisiin, saatiin tavaroineen ja kesyine koti-eläiminensä maalle. Kuinka iloisia kaikki olivat! Rannalla odotti jokaista sukulainen; puoliso, isä tahi veli, ja hausassa keskustelussa astuskeli joukko vanhaa bambusiltaa myöten korjattuun linnaan. Mitä kauhistuttavaa ensintulleet olivat nähneet, sitä eivät saaneet naiset koskaan tietää.

Niin pian kuin oli laivasta tuotu, mitä uutisasutuksessa tarvittiin, muun muassa europalaisia kotieäimiä (niiden joukossa viisikymmentä hevosta), purjehti laiva eräänä päivänä pois satamasta, sanoi Espanjan kuninkaallisella kunnialaukauksella jäähyväiset uutisasukkaille ja katosi taivaanrannalle näkyvistä. Uutisasukkaat jäivät uudistettuun linnaan, josta entinen väestö oli viimeiseen mieheen tapettu.

Kun laivan ylimmäinen purje oli kadonnut meren siintävältä pinnalta, alkoi taas ilmestyä pienissä kanoteissaan [intialainen vene, joka on kovertamalla yhdestä puusta tehty] maan alku-asukkaita, uuden maailman vaskenvärisiä asujamia, jotka olivat vaskisilla aseilla varustetut.

Kentiesi juuri ne samat, jotka olivat tahranneet kätensä Diaz de Solis'in verellä.

Nyt tulivat ne, tulivat harvalukuisina, eivätkä ensinkään vihamielisessä tarkoituksessa; — ne olivat vain sen kansan lähettiläitä, jolla on tapana pitää Tahun sulkia hiuksissaan. Ne laskivat aseensa maahan ja kantoivat sen sijaan muukalaisille virkistäviä hedelmiä pienissä koreissa sekä sikoja ja muuta riistaa pitkillä seipäillä. Johtajan vieressä kulki joukko vaimoja, kukin kantaen selässään lastansa.

Sen, jolla on vaimonsa ja lapsensa mukanaan, ei luulisi tulevan pahassa tarkoituksessa.

Lähetystön johtaja oli Mangora, intiaanien päällikkö.

Linnan suurissa saleissa ottivat Nunjo de Lara, Hurtado ja muut ylhäiset espanjalaiset vastaan Mangoran ja hänen seuralaisensa.

Intianipäällikkö tervehti isäntiään murteellisella espanian kielellä, jota hän epäilemättä oli oppinut Diaz de Solis'ilta.

"Urhoolliset valko-ihoiset sankarit", alkoi hän. "Paraguai-kansan päällikkö on Mangora. Mangora ei ole mikään paha ihminen. Mangora ei ole tappanut valkoihoisia. Hän ei tapa nukkuvia. Makhijaiitit ja Gujatsit tappoivat heidät yöllä. Paraguailaiset taistelevat päivän valossa. Paraguailaiset ovat valkoihoisten ystäviä, vievät heille kesyjä eläimiä ja teurastettua riistaa, vievät hedelmiä heidän syödäksensä, hampua vaatteiksi ja mahlaa sairaiden parantamiseksi. Paraguailaiset tahtovat rakastaa valko-ihoisia. Toiset valko-ihoiset, jotka tapettiin, pitivät kauan Mangoran isän luonansa. Mangoran isä palasi sitten omaistensa luo ja toi mukanaan valkoihoisilta saadun lahjan, ja sitä lahjaa kantoi hän kuolinpäiväänsä. Se ei lähtenyt hänen kädestään. Mutta kuolleen miehen kädestä leikkasi Mangora irti vanhan valkoihoisen lahjan ja antaa sen nyt takaisin vastatulleille valko-ihoisille."

Näin puhuen otti Mangora esiin kirjavasta pussista käsiraudat. Tällaisen lahjan oli Diaz de Solis antanut intianipäällikölle — lahjan, joka ei irtautunut hänen kalvosistaan ennenkuin hänen kuolemansa

jälkeen — leikkaamalla.

Mangora oli puhunut niin viehkeällä ja lapsellisella äänellä, ettei Lara voinut siinä mitään ivaa huomata.

"Mitä vanha valko-ihoinen on rikkonut", sanoi Nunjo, "sen korvaavat vastatulleet. Vastatullut valko-ihoinen ei anna ystävilleen sellaisia lahjoja, ja vakuudeksi siitä, että hän puhuu totta, murtaa hän rikki rautasormuksen."

Ja tämän sanottuaan otti hän käsiraudat voimalliseen käteensä ja pusersi ne rikki, kahdeksi eri kappaleeksi, yhtä helposti kuin rinkilän; toisen kappaleen antoi hän Mangoralle, toisen piti hän itse.

"Pitäkäämme kumpikin puoliskomme merkiksi, ett'emme koskaan riitaannu", sanoi hän.

Tämän voiman-osoitteen nähdessään lankesi päällikkö polvilleen Laran eteen, suuteli hänen kättänsä, tunnusteli hänen sormiansa ja tarkasteli hänen kämmentänsä, havaitaksensa, missä tuo yliluonnollinen voima sijaitsisi.

"Iäti on Mangora pysyvä sinun liittolaisenas", änkytti hän nöyrästi. "Niin väkeviä miehiä ei tavata paraguaylaisissa. Paraguaylaiset ovat myös väkeviä, mutta valko-ihoinen yksi sormi on yhtä väkevä kuin kokonainen paraguaylainen, valko-ihoinen käsi yhtä voimakas kuin paraguaylainen armeija, ja valko-ihoinen itse yhtä voimallinen kuin suuri kansa."

Nunjo tahtoi lieventää vaikutusta, minkä hänen erinomainen voimansa oli tehnyt uuden maailman asukkaihin, ja samassa miellyttävällä tavalla tätä vaikutusta kohottaa. Hän toi puolisonsa, Doloreksen, intianien luo ja sanoi:

"Tässä, ystäväni, näette äitinne; siksi tahtoo hän ruveta; ne, jotka pitävät meitä ystävinänsä, saavat hänestä äidin, jonka luo voivat kääntyä."

Ja donna Doloreksella olikin semmoinen ulkomuoto, joka täydelleen vastasi sitä käsitystä, mikä intianeilla oli "kansan äidistä." Hän oli, näet, niin vankka, että hän itseänsä varten tarvitsi suurimman veneen, kun häntä kuljetettiin maalle laivasta.

Hämmästyneenä suuteli Mangora tämän silavaisen epäjumalan kättä — sillä ihan Doloreksen muotoisia olivat näiden alku-asukkaiden epäjumalat näöltään, erotuksena oli vain se, että epäjumalat olivat kivistä veistettyjä. Intiaanit eivät koskaan tule jyrkeiksi, eikä heidän keskuudessaan ensinkään tavata lihavia naisia. Sentähden kuvaavatkin he jumalansa niin ruumiikkaiksi ja veistävät heidät niin lihaviksi, etteivät niiden kädet ylety yhtymään vatsalla. Ja nyt saivat he nähdä ihanteensa elävänä! Niin, valko-ihaiset ovat jumaloitavia, eikä ainoastaan sentähden, että voivat jyristä ja salamoida, mutta myös sentähden, että osaavat "paisua."

Sangen tyytyväisenä vaikutukseen, minkä tämä ensimmäinen yhtyminen oli tehnyt villiin ruhtinaaseen, arveli Nunjo olevan paikallaan suositella häntä vielä sillä, että esitti hänelle Mirandan, Hurtadon nuoren puolison. Tämä oli vasta kahdenkymmenen vuotias; hänen pitkien, mustien silmäripsiensä alta loisti kaksi lempeätä, sinistä silmää. Miksi näytti hän juuri Mangoralle näitä sinisiä silmiä?

"Ja tässä", sanoi Nunjo, "saat sinä, Mangora, rakastavan sisaren, jos pysyt meille uskollisena."

Villi ruhtinas heittäytyi kasvoilleen ihanan naisen eteen ja katseli sitten, ihastuksesta vavisten, nuoren rouvan pieniä, valkoisia käsiä, hänen pehmeitä, korallipunaisia huuliaan, hänen lempeitä, sinisiä silmiään. Miranda tunsu, kuinka intianin hehkuvat silmäykset polttivat hänen poskiaa, ja loi alas silmänsä.

Mielettömänä luulossaan, että kerran saisi omistaa tämän ihanan naisen, huudahti Mangora, polvillaan maaten ja oikaisten kätensä taivasta kohden: "Minä vannon kautta taivaan, että tahdon olla sinun veljesi."

On muistettava, että näissä villikansoissa sanotaan miestä ja naista, jotka rakastavat toisiaan, veljeksi ja sisareksi.

Nunjo de Lara oli varsin hyvillään voitosta, minkä hänen diplomatillinen viekkautensa oli hänelle antanut. Mutta siinä oli myös saapuvilla Hurtado, ja hän ei olisi ollut espanjalainen, jos hän ei olisi huomannut intiaanin intohimosta palavia silmäyksiä, mitkä pakottivat hänen puolisonsa katsomaan alas. Hurtado puristi kovasti miekkansa kahvaa ja koetti hillitä mustasukkaisuuttaan ajatteleamalla, että hän yhdellä ainoalla miekkansa iskulla voisi halaista kavalan intianin kahdeksi kappaleeksi.

* * * * *

"Niin kauan kuin minulla on miekka ja musketti, en mene kerjäämään!"

Näin oli Hurtadolla tapana vastata, kun Lara esitti hänelle, että käyttäisivät hyväkseen alkuasukasten tarjoamaa ystävyyttä.

Mutta ruokavarat alkoivat käydä vähiin ja sade-aika lähestyi yhä. Uutisasukkaat eivät vielä saaneet tarpeitaan omista viljelyksistään. Hurtado ei sittenkään tahtonut sallia miestensä vastaanottaa lahjoja, joita paraguailaiset usein tarjosivat ystävyytensä osoitteeksi.

"Vaatikaamme mieluummin lahjoja niiltä, jotka ovat meidän vihamiehiamme!"

Hyvien ystävien lahjat ovat kallisarvoiset; vihollisten pakosta antamat maksavat sitä vastoin vähemmän; — niitä saa verellä!

Ja sitä paitsi — olihan vielä uutisasukasten ja naapurien välillä pieni lasku kuittaamatta. Hurtado käski ratsumiehensä — näitä oli 50 — nousta hevostensa selkään ja ratsasti niiden etupäässä ulos linnasta.

Mutta ennen lähtöään syleili hän kaunista puolisoaan. Kentiesi kesti jäähyväissuutelo tavallista kauemmin, kentiesi tykytti sydän tavallista kovemmin; — mutta eihän Miranda missään vaarassa ollut, olihan hän hyvässä turvassa. Ja mikä vaara voisi Hurtadoa uhata, kun hänellä oli hyvä juoksijansa ja oivallinen miekkansa?

Kaksi viikkoa viipyi Hurtado vihollisella alueella. Hän teki kauppaa intianien kanssa ja kokoili kauniilla sanoilla ja vähäpätöisillä vastineilla koko joukon savustettua lihaa, jauhoja, paahdetuita juuria, palmuviiniä, kesyjä lemmiä ja puhveleita, mitkä olivat kuljetettavat linnaan — ja kaiken tämän oli hän saanut aikaan, tarvitsematta ainoatakaan kertaa vetää miekkaa tupestaan.

Minne ikänä hän tuli, kohta kiirehti heimokunnan vanhin hänelle valalla vakuuttamaan heimonsa viattomuutta valko-ihoisten murhaan; tämän ilkityön olivat muka tehneet vuorten toisella puolella asuvat. Nämä taasen syyttivät Pampaksen intianeja — mutta niiden luo ei Hurtadon tehnyt mieli tunkeutua.

Olivathan kaikki niin viattoman näköisiä! He olivat ihan alastomia, aseettomia, heidän jäsenensä olivat niin pyöreitä ja hentoja kuin naisen, ja sen lisäksi olivat he arkoja kuin linnut ja kuuliaisia kuin lapset.

Ja heidän aseensa! Nehän herättävät vain säälivää naurua. Rautaa eivät intiaanit tunne; heidän muodottomat miekkansa ovat vaskea, heidän nuoliensa päät kalanluuta, kilvet punotut kaisloista. Täytyihän espanjalaisten muhkeiden muotojen, tarmokkaiden käsivarsien ja kauheiden aseiden järkyttää yksinkertaisia, tuhmia alkuasukkaita, semminkin kun heidän pukunsa oli teräksinen! Kaikessa hiljaisuudessa palasi Hurtado ratsujoukkonsa kanssa retkeltään takaisin.

Illan hämärä levisi leviämistään, kun hän pääsi metsästä, joka esti hänet näkemästä rannalla sijaitsevaa linnaa; mutta kun tämä vihdoin oli näkyvässä hänen edessään, niin nousipa tuskan hiki hänen otsalleen ja kauhistuksen huuto hänen rinnastaan. Linnalla ei ollut kattoa.

Ihan tuommoiselta kuin nyt, oli se näyttänyt, kun hän sitä ensikerran mereltä katseli. Akkunoissa ei ollut uutimia, muurit olivat savusta mustat ja linnanpihan keskeltä nousi hieno savu, osoittaen että tuli oli linnassa vierailut.

Nunjo de Laran uutisasutus oli hävitetty.

"Miranda!" huudahti Hurtado kauhistuksesta, ja raivoisana kannusti hän hevostansa ja samosi virran luo. Silta oli poltettu; hänen täytyi uida virran yli. Sitte kiiti hän avoinna olevasta linnanportista sisään.

Miltei mielettömänä ryntäsi hän kiviportaita ylös. Hän näki toistamiseen, mitä jo kerta ennen oli nähnyt: rikkinäisiä huonekaluja, verellä tahrattuja seiniä, avojalkojen hurmeisia jälkiä taittuneiden nuolien ja revittyjen hiuskutrien vieressä.

Kuin haavoitettu metsänpeto syöksyi Hurtado Mirandan huoneeseen. Tyhjä se oli, niinkuin toisetkin; seinissä näkyi keihäänpistojen ja ammuttujen kuulien jälkiä; verta oli lattialla.

Mutta kun hän miltei mielettömänä huoneen keskellä seisoen oli tarkastanut ympärillään vallitsevaa hävitystä ja hänen epätoivoiset silmänsä siten tuijottivat lattiaan, näytti hänestä kuin olisi siinä ristiin rastiin käyvien veritahrojen välillä kirjaimia.

Niin, siinä oli todellakin kirjaimia. Joku kuoleman kourissa oleva oli kirjoittanut ne vereen kastetulla

sormellaan, ilmoittaaksensa jotakin takaisin-palaaville.

Hävitys ei ollut kokonaan näitä kirjaimia poistanut, kaksi sanaa saattoi selvästi erottaa, kaksi paljon sisältävää sanaa:

Paragualaisia — Miranda.

Hurtado heittäytyi maahan ja suuteli kallista nimeä, kallista verta. —

Mitä olikaan täällä tapahtunut?

II.

Kosto.

Kohta sen jälkeen kun Hurtado miehinensä oli lähtenyt linnasta, saapui sillan luo vihollisien lähetystö. Mangora, päällikkö, oli heidän johtajansa; hän oli ainoa miespuolinen koko seurueessa, muut kaikki olivat naisia.

Nunjo laski heidät linnaan.

Mangoralla ei ollut mitään asetta; hänen seuralaisensa olivat, kuten jo sanottiin, kaikki naisia; eihän sellaista seuruetta tarvinnut pelätä.

Alku-asukkaat olivat saaneet tietää, että valko-ihosten muonavarat olivat loppumaisillaan. He toivat heille ruokaa: makeita hedelmiä kudotuissa koreissa, viiniä nahkasäkeissä ja teurastettuja eläimiä.

"Syökää ja juokaa", sanoi Mangora; "paraguailaiset eivät maksua vaadi; ne haluavat vain valko-ihosten ystävyyttä, lempeitä sanoja ja sukulaisuutta. Sukulaiset eivät lahjoita toisilleen ainoastaan ruokavaroja, ne rakastavat myös toisiaan. Vanhimmat ovat valinneet kauneimmat tyttärensä ja lähettäneet ne tänne. Tutustukoot valkoihoiset veljet niihin, valitkoot niistä. Yhdistäköön rakkaus hyvät ihmiset väkeviin. Valko-ihoiset ovat väkeviä, paraguilaiset hyviä. Jos teitä miellyttää sanani, niin vastaanottakaa lahjani."

Nunjo oli hyvänsävyinen, herkkä-uskoinen sotilas. Hän ei voinut edes aavistaakaan mitään petosta näiden näennäisesti lapsellisten ihmisten taholta, joille hän ei koskaan ollut mitään pahaa tehnyt. Heidän hyväntahtoisuutensa ilahutti häntä. —

Hedelmät, viini ja muut ruokavarat jaettiin espanjalaisten kesken; ja jotta nämä tulisivat vakuutetuiksi siitä, ettei ruuassa eikä juomassa ollut myrkyä, istuutuivat lempeät, mielistelevät naiset espanjalaisten viereen, yhtyivät aterioimaan heidän kanssaan, haukkasivat palan tuntemattomasta hedelmästä, jota espanjalaiset katselivat epäilevin silmin, maistelivat viiniä ja lipoivat kieliänsä, näyttääksensä ettei tämä "agavis" niminen juoma ollut myrkyllistä. Mutta mitä on tämä juoma?

Etelä-Amerikassa kasvaa mehuisa, pitkä ja leveälehtinen kasvi, mikä meillä on "agave"-nimellä tunnettu, Europan pohattojen kasvitärhoissa näkee silloin tällöin jonkun semmoisen ruukkukasvina, mutta Amerikassa viihtyy se niin hyvästi kuin meillä rikkaruoho. Europassa kukkii se joskus pitkien aikojen kuluttua, kerta sadassa vuodessa, sanovat muutamat. Ja kun se tapahtuu, puhutaan siitä sanomalehdissä, tehdään oikea luettelo Europassa olevista "agaveista" j.n.e., kunnes kukka saavuttaa suuruuden, joka ympäri-mitaten on noin kolme sylvä; silloin annetaan joka päivä sähkösanoma-tietoja sen voinnista ja luetellaan sen kukkakuvut, jotka nousevat tuhatlukuisiksi.

Tämä kasvi on Etelä-Amerikassa niin yleinen kuin meillä esim. nauris, ja vaikka se sielläkin tarvitsee paljon aikaa kehkeytymiseensä, niin kukkii alituisen joku agavismetsä, milloin täällä milloin tuolla, ja tarjoaa lumoavan näyn.

Jos silloin joku tällaisen metsän jättiläisistä leikataan poikki, niin siitä parin viikon kuluttua juoksee nestettä niin runsaassa määrässä, että se täyttää monta saavia. Ja tätä nestettä käyttävät intiaanit samaan tarkoitukseen kuin me olutta, viiniä ja muita väkeviä juomia.

Sillä levoton ihmishenki on kaikissa ilmanaloissa onnistunut keksimään keinoja juopuakseen, eli toisin sanoen — himmentääkseen jalointa lahjaansa, järkeään. Kaikkialla Maailmassa on ihminen hankkinut tietoja eläimenä olemisen onnellisuudesta.

Ja tähän soveltuu agavis erinomaisen hyvin.

Se on mietoa, makeata ja päihdyttävää.

Se on — sanokaamme se suoraan: juovutusjuomaa.

Mutta sitäpaitsi on sillä se ominaisuus, että se, joka sitä ensikerran juo, vaipuu raskaaseen uneen, jota seuraa "paha elämä" ja oksennuksia. Sen, joka kerran on ne kestänyt, ei sitten enää tarvitse mitään pahoja jälkiseurauksia pelätä. Se vaikuttaa aloittelevassa samoin kuin tupakka; joka ensikerran sitä nauttii, voi pahoin; tottunut taasen rakastaa sitä intohimoisesti.

Intiaanit olivat tottuneet agavisviiniin, olihan se heidän jokapäiväistä juomaansa. Espanjalaiset maistoivat sitä nyt ensi kerran ja joivat arvatenkin ylenmäärin — sillä jos kauniit naiset täyttävät maljan ja kauniit huulet sitä koskettelevat, niin tuskinpa mikään miehen sydän voi vastustaa.

Kun ilta tuli, makasi koko espanjalainen siirtokunta sikeässä uupumuksen unessa; naisten oli täytynyt vetäytyä makuusuojiinsa — mutta vaskenväriset intiaanit olivat valveilla.

* * * * *

Kaikkien nukkuessa tunkeutui Mangora Mirandan makuuhuoneeseen. Hiljaa, hiipien kuin kissa, tuli hän sisään, ja kumminkin herätti hänen tulonsa Hurtadon puolison.

Ja taasen kohtasivat häntä nuo palavat silmät, mitkä jo kerran ennen olivat saaneet hänet katsomaan maahan. Mutta tällä kertaa tirkisteli hän intiaania inholla ja kauhistuksella.

"Mitä tahdot sinä täältä, kuningas?"

Niin huusi hän rosvojoukon päällikölle. Hän nimitti häntä kuninkaaksi, muistuttaakseen häntä hänen arvostaan. Arvosta! Mangora ei nyt ollut ihmisenkään, oli eläin.

"Mitä minä tahdon? Minä rakastan sinua. Seuraa minua, kaikki täällä nukkuvat; rupea kuninkaan puolisoiksi. Minä rakastan sinua, rakasta sinä minua! Älä huuda, kaikki nukkuvat; mutta portin ulkopuolella vartioivat paraguayilaiset; ne ovat varustetut kirveillä ja myrkytetyillä nuolilla. Jos huudat, vihellen minä, ja silloin tappaa minun väkeni teidät kaikki, niinkuin se tappoi ne, jotka teitä ennen täällä asuivat. Sinua ei voi kukaan auttaa, sillä se, joka juo agavista, makaa uuvuksissa kaksi päivää. Ojenna minulle kätesi! Minä joko talutan sinut asuntooni tahi laahaan sinut sinne silkkisistä kutreistasi."

Miranda koetti hymyillä; hän pakotti itsensä siihen, mutta hänen huulillaan kävi suonenvedon tapaisia nykäyksiä. Sitten ojensi hän päällikölle kätensä.

Hän hymyili, voidaksensa paremmin saada käsiinsä intiaanin rinnalla vitjassa riippuvan vaskipillin. Hän tahtoi heittää sen ulos akkunasta. Kun Mangora lähestyi, tempasi Miranda pillin ja viskasi sen ulos.

Sitten huusi hän kauhistuksen ja epätoivon koko voimalla:

"Nunjo, herää! Viholliset ovat täällä!"

Mirandan huudosta alkoi raskaita askeleita kuulua Nunjon huoneesta; tämän espanjalaisen pää kesti enemmän kuin tavallisen ihmisen; juovuttava juoma ei ollut voinut häntä niin kokonaan voittaa, ettei hän olisi herännyt Hurtadon puolison hätähuudosta. Kuului kilisevä ääni.

Mangora, kun oli kadottanut vihellyspillinsä, huomasi joutuneensa petetyksi.

Hän riensi akkunan luo ja heittäytyi sieltä alas pihalle. Intianinaiset olivat jo avanneet portit. Linnan pimeissä solissa odotti aseellisia paraguayilaisia.

Nunjo esiintyi etehisessä; unisena kun oli, oli hänestä piha täynnä perkeleitä. Kädessään oli hänellä sarvi, jonka toivotuksilla hänen oli tapana kutsua kokoon väkensä. Hän asetti sen suutansa vastaan ja puhalsi kolme kertaa.

Vastaukseksi kajahti helvetillinen ivanauru pihalta; sitten kuului tuskallinen änkytys.

Intiani-naiset olivat kahlinneet nukkuvien sotilaiden kädet, ja jokainen, joka koetti nousta vuoteeltaan, tukehtui Delilojen ansoihin.

Puna-ihoiset nauroivat valko-ihoisten päällikölle, jolla ei ollut sotilaita.

Mutta Nunjo ei siinä kauan miettinyt. Pikaisesti puki hän yllensä puhvelinvuodasta tehdyn haarniskansa, pani kypärin päähänsä, tarttui suureen, oivalliseen miekkaansa ja päätti yksin syöstä vihollisia vastaan.

Alussa ampuivat nämä häntä nuolillaan. Mutta heikot, kalanluusta tehdyt kärjet ponnahtivat takaisin.

Nunjo oli myös varustettu pistoolilla, mutta hän ei tahtonut tuhlata kuuliaan vastustajiinsa. Himmeän aamukoitteen valossa tähysteli hän Mangoran sulilla koristettua päätä. Tämän pään varalle säästi hän kuulan, sillä se pelkuri tietysti ei uskaltaisi antautua miekkailuun.

Mutta Mangoralla oli toinen taistelu-tuuma mielessä,

Sillaikaa kuin hänen toverinsa vetivät puoleensa Nunjon huomion, kiipesi hän, nuorteana kuin käärme, erään ampuma-reiän luo, ryömi sisälle ja kiinnitti köyden, jota myöten hänen rohkeimmat seuraajansa kapusivat ylös; ja kun niiden luku oli riittävään määrään noussut, hiipi joukko Nunjon selän takaa tyhjiin suojiin, joissa ainoastaan Dolores ja Miranda olivat valveilla.

Nunjon puolison täytyi kuolla paikalla, hän kun oli niin ruumiikas, etteivät ryövärit voineet kantaa häntä ulos. He tappoivat hänet keihäillä. Mirandan pään ympäri heitettiin lasso, joka esti hänet puolustamasta itseään.

Naisten huudosta ryntäsi Nunjo heidän huoneeseensa. Siinä odottivat häntä intiaanit oven takana.

Kymmenen myrkytetyillä kärjillä varustettua keihästä syöstiin hänen ruumiiseensa. Mutta mitä välittää raivoisa leijona kymmenestä kuolettavasta haavasta, kun se heittäytyy vihollisensa päälle? Nunjo ei nähnyt eikä tuntenut muuta kuin murhatun, verisen puolisonsa, Mirandan, jonka Mangora juuri oli poiskantamaisillansa, ja oman sydämensä raivon.

Keihäät ruumiissaan ja huolimatta niistä kirveeniskuista, joita sateli kahtaalta päin, ryntäsi hän karjuen ryöväriä vastaan ja kiinnitti hänet miekantyönnöllä seinään.

Mitä sitten tapahtui, siitä tiesivät suitsuavat rauniot, palaneet ihmisruumiit ja tuhka kertoa paremmin kuin sanat.

* * * * *

Hurtadon veri kiehui. Kaksi tunnetta poltti hänen sydäntään: kosto ja sukkamielisyys.

Missä oli hänen Mirandansa?... Jos hän on kuollut, silloin huutaa jokainen hänen veripisaransa — jos hän on hengissä, silloin itkee jokainen hänen kyöneleensä veristä kosta!

"Tahdotteko seurata minua?" kysyi hän raivostuneilta sotilailtaan, joilla ei enää ollut suojaa raunioissa. "Maailman loppuun saakka!"

Tottahan rautaiset, hyvillä aseilla varustetut miehet voivat valloittaa vaikka kokonaisen maailman tuollaisilta vaskenvärisiltä ihmisiltä, joiden aseetkin ovat vaskea.

Mutta mitä näiltä ihmisiltä puuttui voimaan ja aseisiin nähden, sen oli luonto korvannut varustamalla heidät erinomaisella viekkauksella. Me tiedämme, että vasken ruoste on myrkyä. Vaski-ihosten pahat ajatukset ovat tappavia.

Alku-asukkaat, jotka aivan hyvin älyivät, että takaisin palaavat espanjalaiset raivostuneina ja kostonhimoisina ajaisivat rosvoja ja murhapolttajia takaa, ryhtyivät ajattelemaan varokeinoja.

Uudenmaailman sivistys oli jo keksinyt raivatut tiet. La Platan ympärillä sijaitsevat kylät olivat yhdistetyt sisämaissa oleviin kaupunkeihin piikivillä peitetyillä teillä, ja Lima'ssa näkivät espanjalaiset taidokkaasti kivetettyjä katuja. Meren rannalla ei tosin ollut teitä, sillä merellehän pääsivät alku-asukkaat pirogeilla virtaa myöten; kumminkin ulottui teitä virran rannalla oleviin kyliin.

Kun Hurtado urhoollisine ratsumiehineen lähti matkalle ja seurasi Rioterion virtaa, oli hän varma siitä, että tapaisi tien, joka vei intiaanien pääkaupunkiin, ja kun hän kerran tälle tielle oli saapunut, niin koko maakunnan yhteiset sotavoimat eivät voisi estää häntä tyydyttämästä kostoaan.

Joen rannalta kävi polku korkeata ruohoa kasvavien suomaiden yli. Tätä ruohoa saadaan joskus nähdä Europan akvarioissa. Se on se rehevä vesikasvi, jonka lieriönmuotoiset, hienot korret saavat Llanos- ja Pampaskenttien äärettömät lakeudet muistuttamaan valtamerta. Tämän suomaan poikki olivat alku-asukkaat sanomattomalla vaivalla tehneet paaluista ja upotetuista kivistä kuljettavan polun. Murhapolttoreskensä jälkeen olivat he suon liejuperäisimmällä kohdalla rikkoneet tämän polkutien, ja jotteivät muukalaiset saisi vihiä edes polun suunnasta, asetettiin sen kohdalle tuoretta ruohoa. Polun entistä paikkaa ei voinut tottunutkaan silmä huomata.

Mutta ei siinä kyllä.

Rosvot raivasivat uuden tien vähän toiselle taholle; polttivat pois ruohon ja peittivät tien piikivillä;

kaksi tahi kolme matkustajaa saattoi se kantaa, vieläpä kentiesi ratsumiehenkin; mutta jos haarniskoihin puetut espanjalaiset sille antautuisivat, olisivat he auttamattomasti hukassa; pohjaton lieju nielisi heidät.

Tehdäksensä petoksensa vielä eksyttävämmäksi, olivat ilkiöt asettaneet sinne tänne vakoojia, joiden tuli antaa espanjalaisten lähestyä pyssyn kantaman päähän, mutta sitten äkkiä paeta ja viekoitella takaa-ajajiansa vaaralliselle uralle.

Raivosta ja kostonhimosta sokeana ryntäsi Hurtado ansaan.

Nähtyänsä vihattuja puna-ihoisia kannusti hän hevostansa ja ryhtyi kohta ajamaan takaa. Vielä lensi kavioiden alta säkeniä, mutta kuta kauemmaksi ratsastettiin, sitä liejuisemmaksi muuttui maa; vettä nousi kavioiden jälkiin, ja viimein vaipuivat vaahtoiset hevoset polviansa myöten suohon.

Mutta espanjalaiset eivät aavistaneet petosta; he eivät uskoneet pakenevia niin kekseliäiksi.

He astuivat maahan ja taluttivat hevostansa. Nämä vapisivat ja tekivät vastarintaa, kun tunsivat maan myötäävän ja jalkojensa vaipuvan yhä syvemmälle. Takaisin ei käynyt palaaminen, sillä tien heikko perustus oli sotilaiden eteenpäin pyrkiessä kokonaan uponnut. Mutta kukapa tässä paluumatkaa ajatteli! Yhä enemmän raivostuneina ajoivat raskasaseiset espanjalaiset alastomia, keveäjalkaisia vihollisiaan takaa. Viimein vaipui Hurtado, joka kulki joukkonsa etupäässä, niin syvään, että hänen kannuksensa estivät hänet saamasta ylös jalkojansa. Sotilaat, jotka kiiruhtivat häntä auttamaan, tekivät vain vaaran suuremmaksi; ohut maakamara ei voinut kantaa niin monimiehistä ryhmää; ruohojen juuriverkko, jonka päällä multakerros lepäsi, murtui kerrassaan, ja Hurtado näki uljaan joukkonsa auttamattomasti katoavan mustaan liejuun.

Se oli kauheata nähdä. Hän ummisti silmänsä. Kauan soi hänen korvissaan kuoleman kanssa taistelevien hätähuudot, samalla kun hän itse tunsu vaipuvansa tuuma tuumalta yhä syvemmälle.

Mutta kun elämän taistelu oli lakannut, alkoi kuoleman hiljaisuuden vallitessa yht'äkkiä toisia ääniä tunkeutua Hurtadon korviin, ihmis-ääniä — raakalaisten ilohuutoja — ja juuri sentähden sitä kauhistuttavimpia: viholliset olivat palanneet takaisin.

Niin, kettu ei enää pelkää leijonaa, kun tämä on heittänyt henkensä. Puna-ihoiset nauroivat jo Hurtadon läheisyydessä, kaislaruo'ot ratisivat heidän jalkojensa alla. Hurtado toivoi vain, että hän nopeammin vaipuisi alas ja että kuolema kiireemmästi tekisi työnsä, jotta hän pääsisi elävänä joutumasta inhottavien vihollistensa käsiin.

Likainen, pahanhajuinen muta kosketti jo hänen leukaansa.

"Miranda!" huokasi hän ja painoi alas päänsä, niin ettei hänestä enää näkynyt muuta, kuin hänen pitkät, mustat hiuksensa.

Mutta äkkiä tarttuu joku näihin kauniisiin hiuksiin, käärii ne kätensä ympäri ja vetää hiljalleen suosta taintuneen ritarin...

Kun Hurtado taas avasi silmänsä, makasi hän kivihuoneessa, joka oli rakennettu samaan muotoon kuin ne huoneukset, mitkä pienokaisten kädet kyhäilevät kokoon korteista ja palikoista: maasta nousi ylöspäin kerros kerroksen päällä, ylempi aina allansa olevaa pienempi, kunnes vihdoinkin rakennuksen huipussa oli vain yksi ainoa pieni suoja. Inkan lapsilla ja naapuri-kansoilla oli tapana tähän malliin rakentaa asumuksiansa.

Varmaan makasi Hurtado alikerrassa, sillä hän näki pitkän jonon huoneita; — jokaisen ovella seisoi vartioita, keihäillä varustettuja.

Hänen ympärillään kulki naisia — nuorempia ja vanhempia, oudonnäköisiä, vaskenvärisiä tyttöjä — kauniita ja rumia. Hänen kätensä olivat sidotut; hän ei voinut kohoutua makuusijaltansa.

Samassa kun Hurtado avasi silmänsä, päästivät naiset ylen kauhean huudon, jonka johdosta takimaisista huoneista ryntäsi joukko miehiä, etupäässä päällikkö, joka sangen suuresti muistutti Mangoraa. Intiaanien kasvoja on muukalaisen varsin vaikea erottaa. Hurtado luuli sentähden, että hänellä oli Mangora edessänsä, ja hän ajatteli, voisiko löytyä suurempaa, helvetillisempää tuskaa, kuin nähdä verivihollisensa edessänsä ja itse maata voimattomana kahlituin käsin!

Päällikkö viittasi seuraajilleen, että jäisivät huoneen ulkopuolelle, ja astui sitten yksin vangitun espanjalaisen luo.

"Valkoinen vihollinen", alkoi hän murteellisella espanjan kielellä; "sinä olet kahleissa, olet kuin kapaloitu lapsi minun käsissäni! Olet viimeinen kaikista niistä valkoisista miehistä, jotka meri lähetti

tänne uivissa huoneissa; toiset kaikki olemme me tappaneet. Heillä oli lujat aseet — me tapoimme heidät viekkaukella. Te tulitte tänne kostamaan; me vangitsimme teidät kaikki viekkaukella. Kaksikymmentä sinun tovereistasi joutui elävältä minun käsiini. Meillä ei ole rautavaatteita; emme koetakaan pukeutua teidän asuihinne, sillä niissä luulee liikkuvansa omassa vankilassaan. Ja kumminkin olemme voittaneet teidät! Sinun veljesi, valkoinen jalopeura, on kumminkin surmannut minun veljeni Mangoran."

Kun Hurtado kuuli nämä sanat, purkautui tyydytyksen huokaus hänen rinnastaan.

"Sovittaakseni kaatuneen hengen olen antanut tappaa sinun seuralaisesi. Kaikki! Minä annoin heidän kuolla tuskissa. Ensimmäisen sidoimme muurahaispesään; punaiset muurahaiset söivät hänet elävältä. Toisen ompelimme me raakoihin puhvelinnahkoihin ja asetimme hänet polttavan auringon paisteeseen; raa'at nahat kuivuivat ja musersivat hänet kuoliaaksi. Kolmannen tervasimme me, ja tulisoihtuna loisti hän eräänä iltana. Neljännen sidoimme jaloista kahden maahan taivutetun palmupuun latvaan; nämä jälleen kohoutuessaan vitkalleen repivät kahtia hänen ruumiinsa. Tällaisilla tahi muilla tavoin tapoimme toisetkin. Vainajien henget iloitsevat siitä, ja vainajien henget ovat sovitettavat. Nyt olet sinä yksin jällellä. Yksin? Ei, myöskin nainen, sinun vaimosi."

Hurtado hämmästyi kovin näitä sanoja kuullessaan. "Miranda elää — on täällä!"

"Te rakastatte toisianne niin paljon; juuri tämä teidän rakkautenne on syynä monien, monien kuolemaan. Vaimosi silmät lumosivat Mangoran niin, ettei hän tahtonut ketään muuta rakastaa kuin häntä. Te molemmat, sinä ja sinun vaimosi, olette syypäät kaikkeen: vaimosi sentähden, että hän on niin kaunis, ja sinä sentähden, että rakastat häntä niin paljon. Minä olen luvannut veljeni Mangoran hengelle, että teidän on kärsiminen kauheimmat tuskat — kauheammat kuin valkoihoiset veljesi, joista moni sai hirveissä tuskissa kiemuroida kokonaisen viikon. Te tulette kärsimään enemmän ja kauemmin. Valkoinen mies, kuule millä tavalla."

Hurtado ajatteli, että olisi ollut parempi, jos Miranda olisi saanut surmansa linnassa.

"En aio tappaa sinua enkä vaimoasi", jatkoi päällikkö entisellä järkähtämättömällä tyyneydellä. "Te saatte kumpikin elää. Minä en pane teitä vankeuteenkaan — vapaasti saatte te liikkua. Minä en edes erota teitä toisistanne. Minä annan teille huoneen, jossa saatte asua. Minä annan teille kaikki, mitä tarvitsette elääksenne. Palvelijat palvelevat teitä, ja onneton se, joka teihin koskee. Hän on siitä kärsivä saman rangaistuksen kuin se, joka sylkee jumalamme kuvaa kasvoihin."

Kummastuksesta peräti hämillänsä katseli Hurtado julmaa päällikköä, joka hänelle kaikkea tätä lupasi ja jonka silmissä kumminkin sanomaton viha leimusi.

"Mutta yksi seikka tulee sinun tietää, valko-ihoinen mies! Vaimosi kanssa saat asua, puhua, kulkea ja syödä; mutta terävä miekka on teidän välillänne. Tiedätkö, mikä tämä miekka on? Et! Hyvä, minä tahdon sen sinulle sanoa. Te rakastatte toisianne. Hyvä se! Te olette nuoria. Se vielä parempi! Katselkaa toisianne, puhelkaa toistenne kanssa, hyväilkää toisianne, kaikki tämä on teille suotu. Mutta — syleillä toisianne ette saa, suudella toisianne ette saa. Yötä päivää on alati valvova silmä teidän vieressänne, sisällä, ulkona, makuusuojuksessa ja metsässä. Lahjomattomana varjona seuraa teitä tämä silmä, ja jos sinä painat pienimmänkään suudelman vaimosi huulille, niin piinautan minä teidät kuoliaaksi ja annan teidän olla toistenne tuskien todistajina. Nyt irroitat kahleesi. Mene asuntoosi, jossa vaimosi sinua odottaa. Hänkin jo tietää, että hänen suudelmansa tappaa sinut, tietää sen yhtä hyvin kuin sinä nyt tiedät, että sinun suudelmasi tappaa hänet. Mene hänen luokseen ja elä — niin kauan kuin haluat. Kuningas Siriga on tuominnut teidät."

* * * * *

Oh! Kuningas Siriga oli todellakin julma kostaja, antaessaan niiden elää, jotka tahtoivat kuolla.

Mitä tunsivatkaan nuo kaksi rakastavaa, jotka pitkän, tuskallisen eron jälkeen taasen saivat nähdä toisensa, mutta eivät uskaltaneet edes koskea toisiinsa! Nuori mies ja hänen nuori puolisonsa, joita kumpaakin elähyttää tulinen, innollinen rakkaus — he näkevät toisensa päivät pääksytysten, he kulkevat vierekkäin tuoksuvassa metsässä, kukkivilla kentillä, missä puut, kasvit, linnut, perhoset, niin, missä koko luonto rakastaa — mutta he eivät uskalla yhtyä tähän rakkauteen. He saavat sanoa toisilleen suloisimpia, herttaisimpia sanoja, mutta heidän huuliaan erottaa toisistaan tuo terävä miekka: vakoojan silmä, joka alati seuraa heitä.

Miranda vapisi pelosta, kun ajatteli rakastetun miehensä vaaraa.

Sentähden oli hänellä tapana kertoa Hurtadolle legendoja suurista kuninkaista ja kiitetyistä ruhtinattarista, jotka Jumalan edessä olivat luvanneet toisilleen ainaista puhtautta. Näiden tavoin oli heidänkin rakastaminen toisiansa.

Kuningas Sirigan puoliso oli nuori, hänen huulensa paisuvat, korallipunaiset. Hän oli nähnyt kauniin, valkoihoisen muukalaisen; hän alkoi sääliä häntä.

Ja lopulta rakastui hän häneen.

"Kuule minua, valko-ihoinen nuorukainen", sanoi hän. "Minun sydämeni rakastaa sinua; rakastakoon sinunkin sydämesi minua. Ja rakkaudesta sinua kohtaan murhaan minä kuningas Sirigan, teen sinut kuninkaaksi ja nostan sinut — hänen valta-istuintensa."

Inholla torjui Hurtado vaskivärisen kuningattaren tarjouksen.

Sirigan puolison rakkaus tästä vaan yltyi. Hurtadoa ja hänen puolisoaan väijyi nyt kaksi vartiaa: kuninkaan ja kuningattaren, ja kun toinen makasi, valvoi toinen.

Miranda ja Hurtado tiesivät varsin hyvin, että heidän asunnossaan jokaisella palvelijalla — niin hyvin mies- kuin naispuolisella — oli käsky pitää heitä silmällä. Eikä vapautta, eikä pakoa ajatteleminenkaan! Mihin pakenisivat he? Kenenkä luo?

He tiesivät myös että yksi ainoa suudelma toisi muassaan kuoleman — tuskallisen, häpeällisen; ja niin vapauttava, niin suloinen kuin tämä suudelma olisikin ollut — sitä ei annettu, sitä ei toivottu.

Ja kumminkaan ei haluttu mitään niin suuresti kuin juuri tätä suudelmaa.

Eräs pakanallinen jumalaistaru kertoo, että Manalan kuningas kahdensi kirottujen nälkäisten tuskat, näyttämällä heille kaikenmoisia herkkuja sekä antamalla heidän tuntea niiden hajua. Unettomuus tuotti kiinalaisten kiduttajien mielestä kuolemaan tuomituille suurimmat tuskat, ja sentähden he eivät suoneet vangille silmänräpäyksikään unta; he tappoivat hänet yhtämittäisellä valvomisella. — Siriga voitti kaikki esikuvansa.

Etelä-Amerikassa kasvaa hedelmä — ulkomuodoltaan ananas-hedelmän näköinen. Sen nesteestä valmistetaan juomaa, joka saa juojansa vastustamattomaan lemmentuumaan. Tämän juoman ylenmääräinen nauttiminen saattaa tappaa ihmisen.

Siriga asetutti joka päivä semmoisen hedelmän vankien pöydälle ja sen huumaavaa nestettä hämmennettiin viiniin.

Onnettomat puoliset eivät kumminkaan koskaan maistaneet kuolemaa tuottavaa, makeata viiniä; se iletti heitä, ja siten pelastivat he joksikin aikaa henkensä.

Mutta kerran taittoi Hurtado helpeen erästä tuollaisesta hedelmästä; nestepisara putosi hänen kädelleen ja jätti jälkeensä maidonvalkean, poistamattoman pilkun.

"Se on myrkkyä", sanoi hän Mirandalle.

"Eikö kuolema ole parempi kuin tällainen orjuuden elämä?"

He jakoivat hedelmän kahtia ja söivät sen.

Myrkky sekautui vereen. Sen vaikutus oli huumaava.

"Tuollainenko kuolema on? Onko kuolema todella näin suloinen?"

"Syleile minua! Suutele minua!" kuiskasi Miranda.

Vakoojat riensivät kuninkaan ja kuningattaren luo viemään sanaa:

"Valkoinen mies on suudellut puolisoaan!"

Kiduttajien ja mustasukkaisen puolisonsa seurassa tunkeutui Siriga valko-ihoisen pariskunnan asuntoon.

Mirandan ja Hurtadon huulet olivat tavanneet toisensa. Suudelma oli pitkä. Se päättyi vasta toisessa elämässä. Vapautuksen ihastuksen-tunteeseen ei ollut kuolema kyennyt kajoamaan. Vaikka heidän sydämensä olivat lakanneet tykyttämästä, kuvastui tämä ihastus heidän kasvoissaan.

ÄITIPUOLI

Espanjalainen kertomus

Kirj.

Don Antonio de Trueba

I.

Goldamesissa asuivat Martin ja hänen vaimonsa Dominika, kunnollista talonpoikaista väkeä. Kolme tytärtä oli heillä, kolme aamutähteä, vanhin nimeltä Isabel, keskimäinen Teresa ja nuorin Markiitta.

Eräänä iltana tunki Dominika kovia pistoksia rinnassaan. Vaimoparka kutsui miehensä luokseen ja sanoi hänelle:

"Martin, Jumalan rakkauden kautta pyydän että menet noutamaan luokseni herra pastorin; tunnen, että minun nyt pitää kuoleman. Mutta ennenkuin menet, kuule kumminkin sana, jonka lasken mieleesi, siinä tapauksessa että palattuasi olisin kuollut. Kun en enää ole luonasi, tulet kaipaamaan puolisoa, sillä tytöt eivät vielä voi hoitaa taloasi. Olet vielä nuori ja tulet menemään uuteen avioliittoon. Minä en sitä sinulta kiellä, sillä varsin hyvin tiedän, että missä ei emäntää ole, siinä ei ole olemassa mitään järjestystä. Mutta kautta pyhän neitsyen vannotan minä sinua, jos sieluni tyttärille äitipuolen hankit, ettet salli tämän niitä pahoin pidellä ja ettet itse niitä kovuudella kohtele, niin kauan kuin he täyttävät lasten ensimmäisen velvollisuuden, joka on kuuliaisuus vanhempia kohtaan."

Martin koetti saada Dominikan luopumaan kuolonajatuksistaan, sillä eiväthän nuo pistokset voineet olla niin vaarallisia, ja samalla huomautti hän, että lääkäri olisi tässä paremmin tarpeeseen kuin pappi. Sitten lupasi hän pyhällä valalla, että jos onnettoman kohtalon sallimuksesta Dominikan ennustus kumminkin kävisi toteen, hän uskollisesti täyttäisi hänen viimeisen pyyntönsä.

Dominika-parka ei ollut erehtynyt, sillä kun kuolema lähestyy äitejä, kuiskaa enkeli edeltäpäin heidän korviinsa sanoman siitä, jotta he ajoissa tietävät uskoa lapsensa niiden huostaan, jotka tulevat heitä hoitamaan. Kun Martin palasi kotiin, lääkäri mukanansa, oli Dominika jo jättänyt tämän maailman, saatuansa sitä ennen tyttäriltään pyhän lupauksen, että aina olisivat kuuliaisia ja tottelevaisia isälleen ja sille, joka tulisi täyttämään heidän oikean äitinsä sijan.

Päiviä kului, kuukausia kului ja Martinin talossa oli kaikki mullin mallin. Kummako se, kun vanhin tyttäristä vasta oli kahdeksannella ikävuodellaan.

"Kuulehan, Martin", sanoi eräänä päivänä kunnan talonpojalle Ramona, naapurinainen; "älä rupea tyhmäksi, onhan naisia maailmassa enemmän kuin tarvitaankaan, hae heistä se, jonka Jumala määrää, ja nai uudelleen, jotta saisitte, sinä itse ja nuo pienoisesi, vähän parempaa siivoa ja järjestystä taloon."

"Minäkö hankkisin äitipuolen tyttärilleni", huudahti Martin, "emintimän lapsilleni, joita hän, pyhimys, joka nyt on taivaassa, niin koko sydämestään rakasti ja heli! Älä ota pahaksi, hyvä ystävä, mutta minua varten ei oi enää maailmassa naisia."

Ja lohduttamaton isä juoksi tiehensä salataksensa kyyneleensä.

Kuukausia kului, vuosi meni umpeen, ja Martin-paran täytyi päivä päivältä yhä selvemmin nähdä, että talossa asiat olivat alusta loppuun kurjalla kannalla, kun ei niitä valvonut emännän silmä eikä tytoilla ollut ketään, joka heitä olisi taloudellisiin toimiin neuvonut; ei ommeltu mitään, ei laitettu kunnollista ruokaa, ei katsottu elukoita, ei ollut ketään, joka olisi voinut huokeita ostoksia tehdä — kaikki meni, miten sattui, useimmiten päin seiniä.

Martin oli kyllä itse saapuvilla joka paikassa ja teki naisaskareitakin ymmärryksensä mukaan, mutta miehet ovat syntyneet miehiksi, ja usein tapahtui, että kun Martinin tuli jakaa liemikattilan sisällys, hän sitä ennen sai jakaa leivän, voidaksensa sitten oikein jakaa liemen.

Hän pestasi piikoja, toisen toisensa jälkeen, mutta piiat, nuo hävyttömät, ajattelivat vain sulhasiansa eikä taloa, ja Martinparalla ei ollut niistä muuta hyötyä kuin — vastusta ja harmia. Ramona, naapurinainen, yksi noita kunnan vaimoja, jotka paraikaa ovat sukupuuttoon kuolemaisillansa, auttoi

häntä silloin tällöin; mutta hänellä itsellään oli yltäkyllin tekemistä omassa kodissaan, enemmän kuin ehtikään, ja sentähden ei hänen apunsa kauas kuulunut.

Eräänä päivänä istui Martin huoneensa kynnyksellä taloutensa epäjärjestyksen takia kokonaan epätoivoisena. Hän ponnisti aivojansa keksiäksensä jotakin muuta apukeinoa kuin naimista. Mutta kaikki hänen viisastelemisensä olivat turhat, muuta keinoa hän ei löytänyt. Kun hän siinä istui ja tuska pusersi hikeä hänen otsallensa, sattui hänen talonsa ohitse kulkemaan tyttö, jolla kylässä oli erinomaisen hyvä maine. Tyttö tervehtää ja tahtoo jatkaa matkaansa.

"Joakiina", sanoo silloin hänelle yht'äkkiä Martin; "tyttärilläni ei ole äitiä, ei ketään, joka opettaisi heitä, ja talossani ei ole emäntää, joka hoitaisi kotia ja ylläpitäisi järjestystä. Tahtoisitko tulla vaimokseni?" — Ja muutamien vastaväitteiden jälkeen, semmoisten kuin: "Mitä höpiset! Kyllähän löydätte tytön, joka on minua kauniimpi! E-en tahdo, sillä minä häpeän" — muutamien tuollaisten soperrusten jälkeen suostuu Joakiina rupeamaan Martinin vaimoksi.

Kolme viikkoa sen jälkeen vietettiin talossa iloiset häät.

Martinin koti muuttui muutamien päivien kuluessa niin hienoksi ja siistiksi kuin nukkekaappi. Pyhinä, kun hän meni messuun, oli hänen paitansa valkoisempi kuin lumi ja paremmin siloitettu kuin Espanjan kuninkaan.

Pikku tytöt kävivät koulua ja olivat iloisia kuin kiuru, punaposkisia kuin kirsikka ja niin aistikkaasti puetut, että niitä oikein ihmeekseen katseli.

Minino, kissa, joka päivät pääksytysten oli kuihtuneena ja naukuen tepastellut ympäri ja jolle ei kukaan ollut muistanut tarjota kuivaa eikä märkää, makasi nyt takan edessä pyöreänä kuin kerä ja katseli miltei halveksuen maitovelliä, jolla uusi emäntä koetti voittaa sen suosiota. Kanat alkoivat uudelleen munia ja kaakottaa. Ja Leo, koira, joka henkeänsä ylläpitääkseen oli metsän tasangot nuuskien juossut ja silloin tällöin onnistunut saamaan kynsiinsä jonkun jäniksen, piti nyt hyviä päiviä loikoen erään isäntäväkensä viinitarhan aitauksen sisällä. Martinin huoneessa hymyili kaikki: oli kuin olisi sitä joku siunannut.

Olisiko ehkä sen tehnyt taivaastansa Dominika?

Ken tietää?

II.

Oli heinäkuun ilta. Martin, hänen vaimonsa, hänen tyttärensä ja poikansa nousivat pöydästä, lausuivat kiitoksensa Jumalalle ruuasta ja menivät ruokalepoa nauttimaan muutamien, huoneen vieressä kasvavien komeiden kirsikkapuiden siimekseen.

Joakiina, joka oikein jumaloimiseen asti helli Antoniota, poikaansa, alkoi siinä puhella pienokaiselleen kaikenmoisia mieluisia hullutuksia ja miltei tukehuttaa häntä suudelmillaan ja hyväilemisillään, kunnes "pieni enkeli" tuohon kaikkeen niin kyllästyi, että rupesi kurkkunsa täydeltä huutamaan ja parkumaan.

"Älä itke, sydänkäpyni", sanoi tahi paremmin uikutti äiti. "Miksi itket sinä, äitisi ylpeys, sinä, joka olet arvokkaampi kuin koko maailman *pesetaat*? [Espanjalainen raha.] Kuinka kauniin pojan on Jumala minulle antanut! Eikö totta, Martin? Onko Espanjan kuninkaalla poikaa, joka pojallemme vertoja vetää? Luo silmäsi häneen, Martin, näet sä, kuinka hän nauraa... Ah, siunattu pieni suu! Tahtoisinpa syödä sinut suuteloillani!"

Martin otti vuorostaan pojan syliinsä ja alkoi hyväillä häntä. Tytöt, varsinkin nuorin, seisoivat äänettöminä ja noloina, huolimatta enää ihailta korvarenkaita, joita vasta olivat kirsikanmarjoista tehneet. Kun Martin huomasi tämän, jätti hän jonkinmoisella kiireellä, jossa Joakiina oli näkevinänsä ylenkatsetta, pojan takaisin äidin syliin ja aikoi juuri kysyä syytä tyttärien alakuloisuuteen, kun Markiitan huulet yht'äkkiä rupesivat väräjämään.

"Mikä sinun on, lapseni?" kysyi Martin.

"Älä kysy, isä", vastasi tyttö yhä suuremmissa ahdistuksessa.

"Miksi en kysyisi?" sanoi Martin hyväillen häntä. "Mikä sinua surettaa, pieni ihmelapseni? Tiedäthän,

että sinä ja sisaresi olette isänne ylpeys."

"Katsopas lutusta! Kuusvuotinen ja jo osaa!" huudahti Joakiina kovin närkästyneenä.

"Älä ole milläsikään, vaimo", sanoi Martin sovinnollisesti. "Ainahan lapset ovat kateellisia, kun näkevät toisia hyväiltävän."

"Kyllä minä hänestä saan kateuden lähtemään muutamilla selkäsaunoilla."

"Joakiina, varo itseäsi sitä tekemästä."

"En, enkä varo! Vaikkakin nuo toiset lutukset eivät puhu mitään, niin näkee selvään, että he ovat samassa liitossa. Mutta onko se heidän syynsä? Ei, syy on isän, joka pilaa heidät."

"Vaimo, Joakiina! Pyhän neitsyen nimessä, ei mitään väärinkäsitystä! Semmoisia tulee maailmassa kyllä muutenkin, meidän ei tarvitse niitä etsiä."

"Samaa sanon minäkin — sinulle!"

Ja Joakiina purskahti itkuun, oikein Magdaleenan tavoin, ja mumisi, suudellen poikaansa ja huuhtoen häntä kyynelillään:

"Sieluni poika! Kuinka vähän suosituksi Jumala on tehnyt sinut! Ei rakasta sinua kukaan muu maailmassa kuin sinun oma äitisi."

"Vaimo!" huudahti Martin, joka jo alkoi menettää malttinsa. "Älä lörpötle tuhmuuksia; älä kiusaa minua... Minäkö en rakastaisi poikaani!"

"En tarvitse silmälasia sitä nähdäkseni."

Kun Martin huomasi, ettei mikään järkisana pystynyt Joakiinaan, että tämä kohtuuttomasti väärinkäytti hänen kärsivällisyyttään ja hyvänsävyisyyttään, sekä vielä että sama juttu tulisi joka päivä uudistumaan, vaikenä hän vähäksi aikaa tyyntyäkseen ja sanoi sitten vakavalla äänellä:

"Kuulehan, Joakiina, mitä nyt sanon, äläkä unhota sitä koskaan. Ei voi kukaan maailmassa rakastaa lapsiansa enemmän kuin minä rakastan poikaani; ei voi kukaan maailmassa rakastaa vaimoansa enemmän kuin minä rakastan ja kunnioitan vaimoani, eikä kukaan ole enemmän kuin minä vakuutettu siitä, että Jumala on pannut miehelle velvollisuudeksi suojella ja tukea naista, joka luonnoltaan on turvaton ja heikko; mutta niin vahvasti vakuutettu kuin minä ei voi myös kukaan olla siitä, että Jumalan kirous ei ole kohtaamatta miestä, joka unohtaa kuolleet ja hylkää äidittömät. Puolisoni, joka nyt riemuitsee Jumalan kasvojen edessä, hän, joka eli ja kuoli pyhimyksenä, hän, Dominika, jota rakastin kuin sinua nyt rakastan, sanoi minulle vähää ennen kuin hän heittäysi isän Jumalan helmaan: 'Kautta pyhän neitsyen vannotan minä sinua, jos sieluni tyttärille äitipuolen hankit, ettet salli tämän niitä pahoin pidellä ja ettet itse niitä kovuudella kohtele, niin kauan kuin ne täyttävät lasten ensimmäisen velvollisuuden, joka on kuuliaisuus vanhempia kohtaan!' Ja tälle samalle vaimolle minä valalla lupasin, että täyttäisin hänen tahtonsa, ja valani aion minä pitää. En suvaitse keneltäkään sydämettömyyttä tyttäriäni kohtaan, joilla, lukuunottamatta että kuoleva äiti ne minun huostaani uskoi ja että ne ovat minun omat tyttäreni, vielä siihen lisäksi on nimi pyhempi ja suurempaa kunnioitusta ansaitseva kuin mikään muu nimitys maailmassa, nimi: *äidittömät*."

Kun Joakiina kuuli nämä vakavat sanat painoi hän alas päänsä ja näytti katuvan kovuuttansa. Martin ojensi hänelle kätensä ja pyyhki pois tunteen kyynelen. Ja Jumalan rauha majaili tänä hetkenä perheessä, niin että nyt, niinkuin aina kun mies on jalomielinen, hyvä ja tunteellinen, vaimo, joka ei ole paha, joskin hiukan turhamainen, lopulta tulee sanoneeksi: "tapahtukoon tahtosi!"

III.

Joakiina ei ollut paha. Mutta hän oli äitipuoli, ja tunnettuhana on sananlasku: "*Madrasta, el diable la arrasta*" (perkele houkuttelee äitipuolta puolelleen). Kuta enemmän ponnistuksia Joakiina teki rakastaaksensa lapsipuoliaan, sitä vähemmän saattoi hän kärsiä niitä.

Muut ihmiset luulivat että Martin ja hänen vaimonsa sopivat varsin hyvin, mutta tämäpä olikin todellisesti vain näennäistä, sillä tiesihän Martin ettei Joakiina rakastanut hänen tyttäriään, ja Joakiina taasen tiesi ettei Martin rakastanut poika-parkaa niin paljon kuin tyttäriä.

Ei tarvittu muuta kuin että Martin hiukkaseen hyväili tyttöjä, niin paha vihemies oli kohta saapuvilla virittämässä kateuden tulta Joakiinan sydämeen. Martin tiesi sen ja suri katkerasti; mutta kun hänen vaimonsa salasi tunteitaan, niin teki hän samaten. Tämä kaikki kohtasi poika-parkaa, sillä vaikka Martin olisi tehnyt mitä ponnistuksia tahansa ja koettanut muistaa että Joakiinan lapsi oli hänen lapsensa yhtä hyvin kuin tytöt, niin tuli hän lopulta, jollei juuri inhonneeksi, kumminkin välinpitämättömyydellä katselleeksi tätä lasta.

Joakiina olisi mielellään tahtonut kurittaa tyttöjä; mutta vielä hän ei ollut saanut tilaisuutta täyttämään tätä haluansa. Syyttä ei hän uskaltanut heitä piestä, sillä Martin oli sanonut sallivansa hänen kurittaa heitä ainoastaan siinä tapauksessa, että he olivat tottelemattomia; mutta tyttöraukat olivat niin nöyriä ja hyvin kasvatettuja, että he aina säntilleen tekivät, mitä ikinä äitipuoli heiltä vaati, ja osasivat siten välttää kaikkia niitä ansoja, joita äitipuoli viritti heidän tielleen saadaksensa heidät kiinni tottelemattomuudesta ja laiminlyömisestä.

Jos Joakiina otti oppia perkeleeltä keksiäksensä lapsipuolilleen tavattomia ja vaikeita tehtäviä, niin turvasivat lapsipuolet varmaankin Jumalan apuun, voidaksensa näitä tehtäviä täyttää, sillä muussa tapauksessa olisi ollut mahdotonta, että he olisivat voineet saada kaikki äitipuolensa käskyt niin ihmeen täydellisesti toimitetuiksi.

Eräänä päivänä käski äitipuoli Isabelin kuljettaa muulilla vehnäjiä myllyyn ja olla kotona ennen puolen tunnin kuluttua, joka aika ihan minuutilleen tarvittiin tällaiseen matkaan, ellei mitään viivytystä tiellä sattuisi. Keli oli kovin huono, ja Joakiina oli mielessään laskenut, että muuli kompastuisi, jolloin raskas nisuus putoaisi sen selästä ja Isabel siitä syystä viipyisi tavallista kauemmin, semminkin kun ei auttajaa läheisyydessä ollut.

Aivan oikein! Muuli kompastui. Mutta ihmisavun puutteessa lähetti Jumala toisen avun työlle, antamalla hänelle neuvon pälkähässä. Siinä oli tien varrella kohtisuora multakasa. Sen viereen asetti Isabel muulin. Sitten vieritti hän kasan toista, kaltevaa puolta säkkiä ylös ja sai sen sitten pienellä töytäyksellä uudelleen muulin selkään. Ja ennenkuin puoli tuntia oli kulunut, oli hän kotona, iloinen ja hymyilevä kuin keväinen kukka.

Eräänä päivänä vähää ennen puolista meni Joakiina pellolle, jossa hänen miehensä ynnä vanhin ja nuorin tytöistä sekä poika olivat. Lähtiessään sanoi hän Teresalle, joka jäi kotiin:

"Katso tarkkaan pataa ja laita että pöytä on katettu säntilleen kello 12, sillä silloin tulemme syömään. Tässä on ullakon avain; tuo viinirypäleitä ja aseta ne pöydälle ennenkuin palaamme."

Teresa katsoi pataa. Kello puoli kaksitoista kattoi hän pöydän; sitten otti hän ullakon avaimen ja meni noutamaan rypäleitä. Mutta ullakon oven lukko oli kovin kankea, ja tyttö huomasi pian ettei hän saisi sitä avatuksi. Tämän tiesi kyllä paha äitipuoli, joka itseksensä kaiketi nyt riemuitsi, luullen vihdoinkin saavansa mielin määrin piestä tyttöparkaa.

Mitä tuli Teresan tehdä? Hän alkoi jo vaipua epätoivoon. Kello oli kohta 12, ja jolleivät rypäleet olleet pöydällä, kun äitipuoli tuli kotiin, niin oli hänellä selkäsauna valmis. Rypäleet olivat ullakkokamarissa säkeissä ja hyvin kaukana ovesta. Tyttö koetti kissaa varten oveen tehdyn reijän kautta korennolla haalia säkin luoksensa, mutta se ei onnistunut. Hän ajatteli jo juosta naapuritaloon apua pyytämään, mutta vaikka naapuritalo ei ollut kovinkaan kaukana, huomasi hän ettei hän ehtisi, sillä hänellä ei ollut silmänräpäyستäkään menettää. Teresalla oli tapana, kuten hyvillä lapsilla on, kun he hätään joutuvat, huutaa äitiään avukseen.

"Minun sieluni äiti, mitä pitää minun tekemän?" huudahti hän. Ja epäilemättä kuuli äiti taivaassansa tämän rukouksen ja ilmaisi hänelle keinon, jonka avulla hän pääsisi pälkähästänsä. Yht'äkkiä hypähti, näet, Teresa ilosta, kuten se, joka vihdoinkin voittaa, mitä on toivonut voittavansa, otti syliinsä Mininon, joka nurkuen naukui nurkassansa, ikäänkuin olisi se tahtonut sanoa: "Mitähän tässä talossa oikein syödään?", sitoi nauhan sen ympäri, työnsi sen ovesta olevasta reijästä sisään, heitti juustopalasen rypälesäkin viereen ja veti kissaa, kun se tahtoi käydä juuston kimppuun, nuorasta luoksensa. Kissa iski kyntensä rypälesäkkiin, mutta Teresa veti yhä nuorasta, ja niin sai hän hinatuksi oven luo kissan ja rypälesäkin. Paha äitipuoli ei saanutkaan syytä piestä pikku Teresaa.

Nuorin tytöistä oli erittäin mieltynyt persikkahedelmiin. Eräänä päivänä oli äitipuoli noukkinut koko joukon semmoisia, ja Markiitta, joka vielä tänä vuonna ei ollut saanut maistaakaan persikoita, katsoa tuijotti niitä himosta hehkuvilla silmillä.

Joakiina jätti tytön hedelmien luo, kiellettyään häntä ottamasta ainoatakaan, ja siirtyi toiseen huoneeseen, varmana siitä että nyt vihdoinkin saisi kauan halutun aiheen antaa työlle selkäsaunan, tämä kun tietysti ei voisi sotia himoansa vastaan.

Markiitta taisteli kauan. Vihdoinkin päätti hän ottaa yhden persikan. Ja hän oli juuri haukkaamaisillansa

palasen siitä, kun äiti ryntäsi esiin. Mutta tyttö kiiruhti siirtämään persikkaa vähän korkeammalle, ikäänkuin hän vain olisi tahtonut haistella sitä, ja sanoi, olematta millänsäkään:

"Oi rouva-äiti, kuinka suloinen haju sillä on!"

Joakiinan täytyi jättää tyttö rauhaan. Hän oli ilossaan rynnännyt liian aikaisin esiin väijyntäpaikaltaan.

Kuvaavathan nämä tapaukset jo selvästi, kuinka ahkeraan paha vaimo koetti pahan vihamiehen avulla saada tilaisuutta tallata tomuun lapsipuolensa, ja mitä ponnistuksia nämä tekivät, jottei se hänelle onnistuisi.

IV.

Tytöt olivat vähitellen kasvaneet niin suuriksi, että äitipuoli saattoi lähettää heidät Valmasedan toripäiville keskiviikoin ja lauantaisin myymään munia ja hedelmiä.

Eräänä lauantaina antoi Joakiina viisikymmentä Pyhän Johanneksen päärynää Isabellille, kolmekymmentä Teresalle ja kymmenen Markiitalle, sanoen:

"Menkää Valmasedaan. Siellä tulee teidän myydä päärynänne samasta hinnasta kappale, mutta jokaisella teistä pitää olla yhtä paljon rahaa mukanaan, kun kotiin palaatte."

"Jollemme saa, äiti-rouva?" vastasivat tytöt.

"Jollette saa, niin saakaa pakosta! En suvaitse mitään intteitä. Jollette tottele, niin tiedätte minkä oikeuden isänne on antanut minulle."

Pelästyneinä vaikenivat tytöt, ottivat kukin omenavasunsa ja lähtivät.

Martinin talo sijaitsi, kuten jo olen maininnut, kappaleen matkaa kylän muista taloista. Kun tytöt olivat ehtineet kotinsa näkyvistä, istuutuivat he tien viereen tuumimaan, millä tavalla voisivat täyttää äitipuolensa pirullisen vaatimuksen. Ja kylläpä olikin heillä miettimistä.

"Miten on meidän meneteltävä; miten voimme täyttää äitimme käskyn?" huokasi huolissaan Isabel.

"Tyttö", vastasi Teresa, "sitä en minä tiedä."

"Jollemme saa mitään keksityksi, niin tulee hän antamaan meille jotakin, jota en ymmärrä, miten voisimme välttää", sanoi Markiitta, samalla tehden kädellänsä pudistusta osottavia liikkeitä.

"Jotta saisimme yhtä paljon rahaa päärynöistämme, täytyy sen, jolla on vähin määrä, myydä ne kalliista hinnasta ja sen, jolla on enempi, halvemmasta."

"Mutta sanoihan äiti-rouva, että meidän pitää myydä joka kappale samasta hinnasta."

"Niin hän sanoi."

"Kuulkaahan", huudahti nuorin, jolla, kuten persikkajutusta muistanette, oli venyvin omatunto; "kuulkaahan: kun olemme myyneet päärynät, ja'amme rahat kolmeen osaan, joista jokainen ottaa yhden."

"*Ca balino, amen Jesus!* Jos äitimme saisi sen tietää!" vastasi Teresa?

"Ja muuten on parempi ottaa korvapuusteja, kuin valehdella. Eikö niin, Teresa?"

"Kyllä, parempi se!"

"Mutta jos äitirouva ei saa sitä tietää..."

"Hän saa, Markiitta. — Olethan kuullut opettajattaren kertovan pienestä linnusta, joka aina kantelee, kun pienet tytöt valehtelevat."

"Juttuja! Ei semmoista lintua ole. Luuletko todella minua niin tuhmaksi että uskoisin mitään tuollaista?"

"Älä vaivaa päätäsi, tyttö. Äiti-rouva kyllä antaa meille korvapuusteja, mutta me puhumme totta."

Tytöt istuivat vähän aikaa ääneti ja miettivät, mitä täytymys pakottaisi heitä tekemään.

"Tulin ajatelleeksi jotakin", sanoi äkkiä Isabel. "Kun kuljemme kouluhuoneen sivu, niin voisimme pistäytyä opettaja Don Juan Saca-Cuentaan, laskumestarin, luona, joka tietää kaikki, ja tiedustella eikö hän voisi neuvoa meille, mitä meidän tulee tehdä."

"Niin, niin, menkäämme hänen luokseen!" huudahtivat Teresa ja Markiitta yksin suin ja alkoivat uudelleen toivoa.

Ja tytöt ottivat vasunsa ja jatkoivat matkaansa. Nyt tahdon kertoa, kuka hän oli, tämä Don Juan Sacacuentas.

Don Juan Sacacuentas oli kylän koulumestari. Liikanimestään sai hän kiittää mainettaan, joka tiesi hänet hyvin taitavaksi luvunlaskijaksi. Kerran oli hän kumminkin vähällä ollut kadottaa tämän maineensa. Seikka oli tällainen:

Herra pastori ja oikeuden herrat olivat eräänä päivänä käyneet koulua tarkastamassa. He huvittelivat itseään kuulustelemalla etevimpien poikien tietoja ja tekivät heille erityisiä kysymyksiä. Eräs poikaveitikka, joka ei ollut saanut yhtään kysymystä vastattavakseen, ja joka sentähden ei ollut saanut loistaa tiedoillansa, päätti itse ruveta kysyjäksi, koskei häneltä kysyty.

"Herra maisteri", sanoi hän, "tahtoisitteko olla hyvä ja sanoa minulle yhden asian?"

"Kysy sinä vaan", vastasi opettaja; "tiedäthän että minä mielelläni kuulen teidän kysyvän, mitä te haluatte tietää — eihän kysymys ole häpeäksi."

"Isäni on nyt kolme kertaa niin vanha kuin minä", sanoi poika; "voiko koskaan tapahtua että minun ikäni on vain puoli hänen iästänsä?"

"Tuo ei ole mikään kysymys; tuhmaa viisastelua vain", vastasi opettaja. "Jotta voisi tulla mahdolliseksi mitä tiedustelet, täytyisi kellon käydä hitaammasti isällesi kuin sinulle."

"Mutta minä olen kumminkin sitä mieltä", intti poika, "ett'ei kellon tarvitse käydä nopeammin toiselle, kuin toiselle ja että minun ikäni sittenkin eräänä päivänä on säntilleen puolet isäni iästä."

"Ole vait! Eihän sinun puheessasi ole mitään järkeä", huudahti kiukustunut opettaja.

"Saanko todistaa, että väitteeni on oikea?" kysyi poika ja jatkoi vastausta odottamatta: "Olen nyt kahdentoistavuotias ja isäni on kuudenneljäntä. Kahdentoista vuoden kuluttua olen minä neljänkolmatta ja isäni kahdeksanviidettä. Siis on isäni, joka nyt on kolme kertaa niin vanha kuin minä, kahdentoista vuoden perästä ainoastaan kaksi kertaa niin vanha kuin minä."

Opettaja kävi kasvoiltaan valkoisemmaksi kuin valkoiseksi kalkittu seinä ja herrat purskahtivat nauruun ja huudahtivat:

"Hän on oikeassa, poika veitikka. Mutta te, Don Juan, joka olette paras laskija koko Vozcayassa, ettekö te tiedä, mitä tuollaiset poikanulikatkin jo tietävät?"

Don Juan Sacacuentaan maine tarvitsi kauan aikaa kohoutuakseen entiselleen tämän onnettomuuden jälkeen, jonka sitten poikaparat kyllä saivat maksaa.

V.

Oli lauantai. Lauantai on, kuten tiedätte, puoleksi lupapäivä. Mutta koululaisilla oli tapana olla joutilaina aamupäiväkin, ja opettaja mukautui siihen, mukavuutta rakastava kun oli.

Don Juan Sacacuentas istui viiniköynnös-majassa, joka kaunisti koulun edustaa, ja piti luentoa *sodasta Flandern'issa* muutamille naapurivaimoille, joiden joukossa myös Ramona oli — sama kunnan eukko, joka ennen muinen oli neuvonut Martinia menemään uusiin naimisiin. Luulisi ettei sotilailta ja koulumestareilla ole mitään yhteyttä, mutta Don Juan Sacacuentas näki heidän välillään paljon yhtäläisyyttä — sotilaathan antavat opetusta kansoille, koulumestarit kyläläisille; ja jos sotilaat vuodattavat verta, niin koulumestarit pusertavat esiin kyneleitä.

Martinin tytöistä oli kuin olisi taivas auennut, kun he näkivät koulumestarin. He pelkäsivät vain että hän ehkä oli parhaillaan valmis menemään ulos hakemaan ympäristöstä tulevan viikon kuluessa tarvittavan määrän pähkinäkeppejä — toimi, johon hän aina käytti osan lauantaipäivää.

"Tuollahan Martinin tytöt tulevat!" huudahti muuan naisista, kun näki sisarten lähestyvän.

"Mimmoinen sydän mahtaneekaan tuolla Joakiinalla olla", sanoi Ramona.
"Aina ovat nuo pienet olennot liikkeellä."

"Se ei ole hänen vikansa. Syy on Martin nahjuksessa, joka sanoo kyllä, kyllä kaikkeen."

"Jospa Dominika vainaja voisi pistää päänsä maasta ja nähdä miten niitä tyttöjä kohdellaan, jotka ovat levänneet hänen sydämensä alla!"

"Lurjuksia äitipuolet! Ei niillä vertaisia."

Tytöt ehtivät nyt paikalle.

"Hyvää päivää, armolliset", tervehtivät he ja asettivat maahan vasunsa.

"Jumal' antakoon teillekin hyvän päivän, tytöt."

"Tahtoisitteko, herra Don Juan, olla hyvä ja selvittää meille yhden lasku-arvoituksen."

"Mielelläni, vaikkapa kaksi", vastasi koulumestari ylpeästi.

"Rouva-äitimme on antanut yhdelle meistä viisikymmentä päärynää, toiselle kolmekymmentä ja kolmannelle kymmenen, ja vaatii että me panemme joka päärynälle saman hinnan ja että meillä kullakin on yhtä paljon rahaa, kun me tulemme kotiin."

"Ole tervehditty, saastuttamaton Maria! Mitä hulluutta!" huudahtivat naiset.

"Tytöt", sanoi koulumestari äreästi, "muistakaa, ett'en suvaitse ivaa."

"Me emme ivaa, me vakuutamme..."

"Menkää tiehenne, lutukset!"

"Jesus, Jooseppi ja Maria, kuinka epäluuloinen te olette, Don Juan!" huudahti Ramona.

"Mutta eihän se ole mahdollista..."

"Sanoittehan mahdottomaksi senkin että isä, joka oli kolme kertaa poikaansa vanhempi, voisi kerran tulla häntä vain kaksi kertaa vanhemmaksi..."

Tämä muistutus sai koulumestarin punastumaan; hän otti esiin lyijykynän ja rupesi piirtämään numeroita kirjan kannen valkoiselle suojapaperille.

Tytöt katselivat huolellisina ja naiset uteliaina hänen numeroitaan.

"Saatteko selvän siitä, Don Juan... saatteko?" kysyi yksi heistä.

"Menkää syrjään vähän matkaa, älkää minua keskeyttäkö", vastasi koulumestari närkästyneenä.

Hän alkoi uudelleen kirjoittaa numeroita, pyyhkiä pois ja piirtää uusia, jotta viimein koko paperi oli täynnä numeroita ja tuhauksia.

"No, Don Juan... tuleeko mitään?" kysyi yksi naisista, ja toinen tuumasi, ivallisesti hymyten:

"Kärsivällisyyttä, naapurit, kyllä tulee!"

"Menkää, sen riivatut!" huusi koulumestari raivostuneena ja viskasi maahan kynän ja kirjan.

"Tehän olette siis lörpöttelijä vain!" sanoi muuan naisista.

Ja kaikki purskahtivat nauruun.

"Vaimot, vaimot!" änkytti Don Juan, jolta viha miltei tukki suun.

"Taitavin luvunlaskija koko Vozcayassa! Ha, haa!"

Don Juan, joka oli kadottanut viimeisenkin malttinsa, syyti suustaan joukon haukkumasanoja erityisesti ympärillään olevia naisia vastaan ja sen jälkeen kaikkia naisia vastaan yleisesti; sitten juoksi

hän sisään kouluhuoneeseen ja paiskasi oven kiinni, jotta pamahti.

Vähän aikaa sen jälkeen olivat tytöt, vasut päänsä päällä, taasen matkalla Valmasedaan surullisina, huolestuneina ja yhtä neuvottomina kuin ennen. Millä tavalla voisivat he välttää äitipuolen iskut? Toivon kipinöitä oli heissä kumminkin virittänyt Ramonan sanat:

"Menkää, tytöt, älkää peljätkö! Tietäkää että minä menen kotiinne, ja kyllä hän saa totuuden kuulla, se narttu!"

VI.

Kun tytöt saapuivat Valmasedan torille, sanoi Isabel pienille sisarilleen:

"Jollemme voikaan totella äiti-rouvaa kaikessa, niin totelkaamme häntä niin pitkälle kuin voimme. Myykäämme joka päärynä samaan hintaan, ja jotta voisimme alati olla yhtä mieltä, niin pysykäämme niin likellä toisiamme kuin mahdollista."

Tämän johdosta asettausivat tytöt istumaan liki toisiansa San Severino-kirkon muurin viereen, kukin vasunsa viereen.

Vähän ajan kuluttua tuli muuan herra Isabelin luo ja kysyi:

"Tyttö, montako päärynää saa yhdellä cuartolla?"

"Seitsemän."

"Tässä seitsemän cuartoa, anna minulle niin monta kuin niillä saa."

Isabel luki yhdeksänviidettä päärynää ja sai seitsemän cuartoa.

"Ettekö osta minultakin?" kysyi Teresa.

"Paljonko ne sinulla maksaa?"

"Yhtä paljon kuin hänellä tuolla."

"No, anna minulle neljästä cuartosta."

Teresa antoi herralle kahdeksankolmatta päärynää ja sai neljä cuartoa.

"Kuulkaa, herra", sanoi Markiitta, "ostakaa yhdellä cuartolla minultakin, jottei minun tarvitse hävetä sisarien! rinnalla."

"Oikein! Säälän sinua muuten; sinähän olet pienin. Mikä on hinta?"

"Sama kuin toisten."

"No, tässä saat pienen cuartosi."

Kun tytöt taasen olivat yksin, tutkivat he raha-asioitaan ja huomasivat että Isabelilla oli yksi päärynä ja seitsemän cuartoa, Teresalla kaksi päärynää ja neljä cuartoa ja Markiittalla kolme päärynää ja yksi cuarto. Ei näyttänyt käyvän päinsä täyttää äitipuolen käskyä.

Kului tunti, kului toinen, mutta jällellä olevat päärynät olivat yhä myymättä.

"Oi äitini! Kuinka käy meille!" huudahtivat tytöt itkien, kun samassa kuului tam, tram tarararatam — torvien toivotuksia ja rumpujen pärinää. Väkeä juoksi kiireesti *puerta de Mena'n* luo.

Pataljoona sotaväkeä marssi esiin. Se hajosi torille ehdittyään.

Upseerit ja sotamiehet riensivät kaupitsijain luo ja ostivat niin paljon hedelmiä kuin käsiinsä saivat, — niitä ei enää paljon ollut jäljellä.

Muutamit sotamiehet huomasivat tytöt ja ryntäsivät kukkarot käsissään niiden luo.

"Mitä maksavat päärynät?"

"Kolme cuartoa kappale."

"Hävytöntä!"

"Niitä ei myydä halvemmasta", inttivät tytöt.

Kun sotamiehet tiesivät että oli toisia, jotka mielellään maksaisivat vaaditun hinnan, eivät he enää tinkineet. Pian tehtiin kaupat ja niin sai Isabel kolme cuartoa yhdestä päärynästä, Teresa kuusi kahdesta ja Markiitta yhdeksän kolmesta.

Kun tytöt sitten taas lukivat rahansa, oli heillä kullakin kymmenen cuartoa. Ja siten oli selviytynyt laskuarvoitus, jota Don Juan, laskumestari, ei ollut saanut selvitettyksi.

VII.

Tuli ilta. Kotirakennuksen vieressä kasvavan kirsikkapuun juurella tapaamme Martinin, Joakiinan ja Antonion.

Martin lypsää paraikaa vuohta. Joakiina auttaa häntä pitämällä lypsettävää sarvesta toisella kädellään, toisella pitää hän Antoniota kädestä.

"Minä tahdon imeä kirjavaa vuohta", sanoo Antonio, joka oli kasvanut jonkinlaiseksi enkeliksi, härkää väkevämmäksi.

Äiti koettaa viihdyttää häntä.

"Minä tahdon imeä kirjavaa vuohta", kertoo poika.

"No mene sitten junkkari", sanoi viimein Joakiina ja päästi hänet.

Poika lyllersi erästä mustanjuovikasta vuohta kohden, joka juoksi häntä vastaan ystävällisesti määkyen ja ikäänkuin jo edeltäpäin tuntien helpotusta täyteläisille utarilleen pojan pehmeitten, ruusunväristen huulten koskettelemisesta.

Leo, koira, istui arvokkaana vähän kauempana ja katseli isäntäväkensä toimia, ja Minino, kissa, kulki heidän ympärillään ja näytti tahtovan sanoa:

"Tulenhan minäkin saamaan osani maidosta, vai kuinka?"

Kirjava vuohi, jolla ei ollut karitsaa — kotka oli sen vienyt — seiso ihmeen rauhallisena, kun pikku Antonio sitä imi.

"Etkö huomaa, Martin", sanoi Joakiina, joka suuresti nautti tästä näystä; "etkö jo huomaa, kuinka herttainen, kuinka suloinen hän on, kun hän tuossa imee, poika, jonka Jumala on minulle antanut? Oi, sinä kaikkein ihmeellisimmin kaikkein äitien synnyttämistä pikku nulikoista, voisin syödä sinut elävältä suudelmillani!"

"Äiti, milloin syödään? Minä tahdon ruokaa!" huudahti poika.

"Mitä?" sanoi Joakiina, "olethan juuri täyttänyt vatsasi vuohen maidolla."

"Niin, mutta imeä ei ole samaa kuin syödä."

"Oi, kuinka suloinen se poika on! Oikein pikku enkeli!" Ja Joakiina purskahti nauruun ja suuteli enkeliä, jotta ei tahtonut loppua tulla.

"Siunattu pieni suu! Etkö huomaa, Ramona, kuinka ihmeen älykkään pojan Jumala on minulle antanut?"

"Jumala siunatkoon häntä", sanoi naapurivaimo; "Jumala siunatkoon häntä ja varjelkoon myös hänen äitiänsä, sillä mitä tulisi hänestä, jos sinä, Joakiina, temmattaisiin hänen vierestään pois?"

"Jos hänen äitinsä kuolisi, niin kuolisi hän itsekkin, tämä herttainen poika, joka on levännyt minun sydämeni alla!" vakuutti Joakiina ja purskahti itkemään.

"Hän ei kuolisi", sanoi naapurivaimo, "yhtä vähän kuin sinun lapsipuolesi ovat kuolleet. Mutta parempi olisi hänelle, jos hän sinua ennen kuolisi, kuin että hän saisi äitipuolen, joka ei ole synnyttänyt häntä."

Joakiinan punakat posket kalpenivat äkkiä. Kauhea, lohdu-ton ajatus sekausi ensikerran poikaa jumaloivaan rakkauteen, ajatus että hänen poikansa voisi saada äitipuolen ja kärsiä, mitä Dominican tyttäret olivat saaneet kärsiä.

Naapurivaimo, vanha ja kokenut, aavisti mitä Joakiinan mielessä liikkui ja päätti tehdä uuden ryntäyksen hankkiakseen äidin turvattomille tytöille, jotka niin kauan olivat äidin rakkautta kaivanneet.

"Joakiina", sanoi hän juhlallisella äänellä, "Jumala antaa väliin vanhurskaiden maksaa jumalattomien väärinteot. Äidit kuolevat, leskimiehet naivat uudestaan ja hankkivat äitipuolia lapsillensa, kun he eivät voi hankkia äitejä."

"Äitipuolia!... Sydämeni poika!" mumisi Joakiina ja painoi Antoniota rintaansa vastaan.

Samassa tulivat tiellä näkyviin tytöt, jotka palasivat Valmasedasta.

He olivat iloisen näköisiä.

Joakiina meni heitä vastaan, tervehti heitä lempeästi ja tunsi ensi kerran halun sulkea heidät syliinsä ja suudella heitä.

Ennenkuin tytöt olivat ehtineet oikein perille, kiiruhtivat he kertomaan, millä ihmeen tavalla heidän oli onnistunut täyttää äitipuolensa määräykset.

"Joakiina!" huudahti mummo, "etkö näe tässä ihmeessä Jumalan ohjausta?"

"Näen, näen!" vakuutti Joakiina. "Vihdoinkin avaa Jumala silmäni; kunpa ei vain liian myöhään..."

"Ei ole koskaan myöhäistä tehdä hyvää!" sanoi Ramona melkein profeetallisella äänellä.

Ja Joakiina, joka nyt ei enää voinut vastustaa sitä jaloa tunnetta, joka oli ruvennut puhdistamaan hänen sydäntänsä, avasi sylinsä tytöille, ja nimittäen heitä ehtimiseen tyttärikseen, jota hän ei koskaan ennen ollut tehnyt, puristi hän heitä sanomattoman hellästi rintaansa vastaan, suuteli heitä ja kasteli heitä kyynelillään.

Tänä hetkenä vuodatti varmaan Dominika, joka taivaasta vartioitsi lapsiansa, pyhän riemun kyyneleitä.

"Martin, Martin!" huusi Ramona ilosta itkien.

"Mikäs on?" kysyi kunnon mies ja kurkisti ulos ovesta.

"Mikä? Näet sinä, Jumala on antanut tyttärilleni äidin."

"Siunatkoon häntä Jumala ja hän, autuas, joka on taivaassa!" huudahti Martin ilosta haltioissaan.

Ja hän juoksi pojan luo, jonka hän oli huomannut kirsikkapuiden takana, sulki hänet syliinsä ja hyväili häntä yhtä sydämellisesti kuin äiti hänen tyttäriään.

Joakiina, joka ei illan pimeydessä ja tunteiltansa saanut täysin selville, mitä kirsikkapuiden takana tapahtui, loi huolestuneen ja kysyvän silmäyksen mummoon. Mutta tämä huusi, ihastuksissansa:

"Joakiina! Nyt on poikasi saanut isän!"

PAOSSA

I.

Kertomuksemme alkaa maaliskuun 18 p. 1808.

Voittoisat ranskalaiset sotajoukot olivat anastaneet haltuunsa suurimman osan Espanjaa, ja kuningas oli juuri lähtemäisillään pakoon Meksikoon, kun Espanjan kansa Aranjuez'issa pystytti sotalipun vapauttaaksensa valtakunnan ja kuninkaansa Ferdinand VII:n ranskalaisten vallasta.

Tieto tästä päätöksestä kulki heti kautta koko maan. Pääkaupunki vietti riemujuhlia, jotka tekivät koko Madridin öisen *fata morganan* [kangastuksen] kaltaiseksi, jonka äärettömissä valoaloissa suurien loistavien palatsien varjot kohosivat mustaa taivasta kohden, tuhansien välkkyvien lamppujen muodostamien liekkiviivojen reunustamina. Kaikissa palatseissa Manzanares'in rannoilla oli otsikoissa tulikirjaimin sana "*la libertad*" [vapaus], ja itse syrjäisten kalastajamökkienkin asukkaat ottivat kykynsä mukaan osaa yleiseen juhlaan panemalla palavia kynttilöitä ikkunoihinsa ja jutellen keskenään Cortes'in (säätäjien) kokoontumisesta.

Manzanares'in mustalla pinnalla tulee näkyviin tulinen ihme: kaikin puolin valaistu laiva, joka on ankkurissa keskellä virtaa ja jonka pyöreät, myöskin lamput reunustetut ikkunat loistavat kauas ikäänkuin jonkun merihirviön tulta sinkoilevat silmät.

Komean kivisillan arkkujen päältä nousee monivärisiä raketteja pilvipeitteistä taivasta kohden, kuin tahtoisivat ne asettua tähdiksi sen lakeen. Mutta maan lähettiläät räjähtävät pirstoiksi tuolla ylhäällä, hajoittaen ympärilleen sinisiä, vihreitä ja ruusunvärisiä tähtösiä, jotka putoavat takaisin veden pintaan ja siinä hiljaisella sihinällä sammuvat.

Ja valaistuilla kaduilla tulvaili ja tunkeili lukematon ihmiskaala, iloisia, innostuksesta säteileviä kasvoja; ja vaikk'ei kukaan oikeastaan ollut täysin selvillä tunteistaan, saattoi kuitenkin lukea jokaisen sydäimestä kuin avatusta kirjasta; ja jokainen piti päänsä pystyssä, ylpeänä päätöksestä, jonka maa oli tehnyt ja johon hänkin oli roposen avuksi antanut; ja jokainen kieli innostui puhumaan jotakin siitä, minkä kaikki tunnustivat olevan jaloa, kaunista ja ihmeteltävää.

Monen riemuisan "eläköön!" huudon tervehtimät avonaiset vaunut liikkuvat katuja pitkin. Niissä istuja tervehti kaikille suunnille, kuin olisi hän ollut jokaisen yksityisen ystävä tässä lukemattomassa väkijoukossa; ja yhä laajemmalle, kadulta kadulle kaikui eläköön-huuto; ikkunoista liehuivat valkoiset nenäliinat, parvekkeilta siroteltiin kukkia, hatut ja lakit heiluivat korkealla ilmassa, innostuneiden sotilaitten ja vapaaehtoisten joukkojen liput liehuivat tuulessa ja Buen-Retiron muurien kanuunoista paukkuivat tervehdyslaukaukset.

Herttua Infantado, kuninkaallisen puolueen johtaja, se oli, jota näin myrskyävillä ja riemuisilla kunnianosoituksilla tervehdittiin.

Korkealla tämän tarumaisen näyn yläpuolella kohosi vielä lumoavampi ilmiö. Yön pimeydessä oli se korkealla ilmassa riippuvan äärettömän suuren tulikruunun kaltainen. Se oli Buen-Retiron linna; sen muurit, joita palavat lamput ylt'yleensä peittivät, näyttivät riippuvan ilmassa, kun yön pimeys yhdisti yhdeksi taivaan ja maan.

Buen-Retiron luona näemme suuren rakennuksen, jonka ensi kerros ja parvekkeet ovat loistavasti valaistut. Ihan sen vieressä seisoo synkkä rakennus, ja yhdessä ainoassa sen ahtaista ikkunoista palaa kaksi ohutta kynttilää.

Tämä synkkä rakennus on... valtiovangila. Yleisen anteeksi-annon johdosta päästettiin tämän vuoden alussa sen asukkaat vapauteen. Yksi ainoa jäi — vanki, joka oli murhannut kilpakosijansa ja siitä tuomittu elinkautiseen vankeuteen.

Hänkin kuuli tuon iloisen melun ja pauhinan kaupungista, näki komeasti valaistut huonerivit ja niiden otsikoilla sanan *la libertad*; ja silloin pani hänkin ikkunaansa kaksi palavaa kynttilää — vapauden kunniaksi!

Meteli tunkeutui kadulta hänen vankilaansa saakka; hän kuuli sen, ymmärtämättä sen merkitystä. Sen näki hän, että ihmiset iloitsivat, että he ikäänkuin virkosivat uuteen elämään ja olivat onnelliset; syytä siihen hän ei tiennyt. Mistäpä hän sen tietäisikään, hän, joka neljä vuotta oli elänyt erillään

maailmasta tässä ikävässä vankilan komerossa?

Hän nojautui tiheäristikkoiseen ikkunaan ja ihmetteli kaupungin suurenmoista valaistusta, juhlallista ulkomuotoa, aaltoilevia ihmislaumoja ja pitkää, loistavaa vaunuriviä, joka vaivoin pääsi tungoksessa eteenpäin. Siellä täällä kykenivät hänen silmänsä erottamaan vastapäätä olevien talojen liekkiriveistä sanoja, ja nämä sanat olivat aina: *la libertad!* Yhden äänen saattoi hän erottaa kansan riemuisasta hälinästä; se oli: *la libertad!*

Suuren, vankilan vieressä olevan rakennuksen ikkunat olivat monivärisillä lyhdyillä valaistut; ensimmäisen kerroksen saleista kaikui iloinen soitanto, ja ikkunaverhoja vasten syntyi pian katoavia varjoja nopeasti liitävistä tanssijoista. Toisinaan ilmestyi joku tanssija naisensa kera lipuilla koristetulle parvekkeelle hengittääkseen raitista ilmaa ja kootakseen uusia voimia. Avonaisen parvekkeenoven kautta kadulle tunkeutuvat tuliset fandango-sävelet innostuttivat muutamia ilon hurjistuttamia nuoria miehiä, jotka juuri ohi kulkivat, liehuttamaan sulkatöyhtöisiä hattujaan ja innokkaasti huutamaan: "*el rei Fernando!*"

"Eläköön!" kaikui joka kerta, samoin kuin ylhäältä: "sen Jumala suokoon!" Iloinen soitto tukahdutti parvekkeella juuri seisovan parin kuiskaukset.

"Mitähän on täällä tapahtunut, kun kaikki nuo ihmiset noin riemuitsevat? Ovatko kaikki nuo tuhannet päässeet juuri vankilasta, koska he noin innokkaasti heittäytyvät ilon valtaan? Olivatko kaikki nuo suuret rakennukset vankiloita ja ovatko ne nyt valaistuja vaan siitä syystä että ne ovat saaneet toisen tarkoituksen? Kuinka tuolla ylhäällä tanssivat! Oi — nuo ihmiset ovat kaikki oikein onnellisia!"...

Vaipuen ajatuksiinsa silmäsi vanki ikkunoistaan hupaista elämää tuolla ylhäällä. Hän yksin oli vangittuna; hänelle yksin olivat vieraita nuo innostuksen sävelet, jotka tunkeutuivat hänen yksinäiseen vankilaansa saakka. Vielä neljä viikkoa sitten oli hän kuullut vankeustoveriensä viereisissä kammioissa meluavan, laulavan ja lystiä pitävän; nyt on sekin vaiennut: kaikki vapautettiin — hän yksin jäi tähän suureen, kolkkaan rakennukseen.

Eräänä päivänä oli tämän talon edustalle ilmestynyt lauma iloisesti liikkuvia ihmisiä. Neliönmuotoisessa pihassa julki luettiin armahduskirja, sitten kuuli hän viereisten kammioiden ovia aukaistavan, kuuli, kuinka vapautetut yhtyivät omaistensa ja tuttaviensa kanssa, kuinka he itkivät ja nauroivat; kaikki menivät he hänen ovensa sivu, ja jo heidän katkonaisissa sanoissaankin ilmeni heidän miltei mieletön ilonsa. Joka huone tuli tyhjäksi. Iltasella vallitsi äänettömyys koko tuossa suuressa rakennuksessa; ei kuulunut missään kahleiden kalinaa; hän yksin oli sinne jäänyt. Oikealta ja vasemmalta, ylhäältä ja alhaalta, joka paikasta menivät he menojaan, nuo kolkot naapurit — jokaisen luo oli hyvästiä sanovan vanginvartijan mukana tullut riemuitsevia tuttavita tai sukulaisia: hänen ovelleen vain ei ollut kukaan kolkuttanut.

Neljän pitkän vuoden kuluessa oli hän ehtinyt tottua siihen kolkkaan ajatukseen, että yksin kuolema tulisi pelastamaan hänet näistä kahleista. Hän oli tottunut yksitoikkoihin kävelyihinsä ovelta ikkunan luo ja taas takaisin. Hän oli rakentanut tuttavuutta suurien hämähäkkien kanssa, jotka vuosi vuodelta rakensivat samaan nurkkaan verkkonsa, viettäen hänen kanssaan vankilan ikävää yksinäisyyttä.

Kun hän iltaisin veti esiin huilunsa ja sillä huvikseen soitteli, silloin kömpivät ne kaikki esiin loukoistaan, kapusivat verkkonsa äärimmäiselle reunalle, hyppivät edes takaisin seinällä, jäivät asemilleen ja juoksivat taasen lähemmäksi hänen luokseen.

Neljä vuotta oli hän elänyt oman säännöllisen elinjärjestyksensä mukaan, kuten ainakin vangit, jotka kärsivällisesti alistuvat osaksensa tulleeseen kohtaloon. Laululla, huilunsoitolla, piirustuksella, kävelyillä ja ilmaa ennustavien hämähäkkiensä elämän tarkastamisella sai hän päivänsä kulumaan.

Semmoinen on se elinjärjestys, joka estää vankilan asukkaan ajattelemasta omaa surkeata kohtaloaan ja varjelee häntä ajatusten tavallisesta seurauksesta: mielipuolisuudesta.

Jos sittenkin joskus kauhistavat öiset näyt menneisyydestä ja tulevaisuuden himmeystä astuivat esiin ja karkoittivat unen silmistä, haihtuivat ne pian jälleen sen kaikki kukistavan ajatuksen voimasta, että entisyys kumminkin on auttamattomasti mennyt, tulevaisuus on ijäisyyden oma ja nykyhetki vietettävä vankilan neljän seinän välissä. Silloin oli vangin tapana istua lujalla rautaristikolla varustetun ikkunansa ääreen ja hitaasti laskea vastapäisten kattojen tiilikivien lukua, rivi riviltä, kunnes sielu, tästä ajatuksia tappavasta toimesta tykkänään väsähtäneenä, vaipui itseensä.

Kesäisin siroitteli hän siemeniä ikkunalle. Pikkulinnut tottuivat tuohon, lensivät ristikon raudoille ja noukkivat, lauloivat ja visertelivät. Talvisin istui hän pienen rautauunin eteen ja tirkisteli hehkuviin hiiliin.

Pitkällinen tirkisteleminen tuleen on onnettomalle sielulle erinomaisen terveellistä, sillä se haihduttaa

ajatukset. Liekki paisuu, kiemurtelee milloin oikealle, milloin vasemmalle, kipinät säihkyvät milloin oikeaan, milloin vasempaan, aina on eloa ja sihinää hiiloksessa, hiilen hehkuva puna muuttuu alituisesti kiiltävän valkoiseksi, siksi kunnes taas sen ympärille muodostuu musta tuhkaverho. Liekki toisensa perästä sammuu, kunnes viimeinenkin pala on hiiltynyt. Vihdoin vaipuu sielu väsyneenä lepoon, tietämättä missä se kaiken aikaa on oleillut.

Tämän meidän vangitun sankarimme elinjärjestyksen olivat yhden ainoan päivän tapaukset tykkänään mullistaneet. Hirveän kiihkoisessa mielentilassa lähti hän ikkunansa luota ja heittihe kylmälle vuoteellensa nukkuakseen. Mutta kadulla vallitseva melu ja naapuritalosta kuuluvat soiton sävelet ajoivat hänet pian ylös leposijaltaan. Hän nousi ja mitteli kiivain askelin ja levottomasti vankilansa lattiata.

Pitkän ajan kuluttua melu vihdoin taukosi kadulta. Nyt luuli hän voivansa nukkua rauhallisesti ja pani uudestaan maata; mutta mitä hän oli kuullut, se yhä vaan kaikui hänen korvissaan. Hänen sielussaan kohosi kammottava vastakaiku noihin kaikilta puolin kuuluneisiin ääniin. Sydämen myrskyinen tykyty ei suonut hänelle lepoa; veri virtasi kiihkeästi hänen suonissaan. Yhä vielä luuli hän kuulevansa miljoonia ja taas miljoonia ääniä; kiihkoisena syöksähti hän vielä kerran ylös vuoteeltaan ja siveli muutaman kerran otsaansa kädellään. Otsa oli hehkuvan kuuma, käsi kylmä kuin jää. Kynttilät ikkunoissa olivat loppuun palaneet. Hän kuunteli, tavoittaaksensa edes yhden ihmisäänen, joka karkoittaisi haavekuvat hänen sielustaan. Kuolon hiljaisuus vallitsi! — Muutamassa nurkassa oli kärpänen takertunut hämähäkin verkkoon. Hämähäkki hääri sen ympärillä, punoen lankojaan yhä tiheämpään, ja kärpänen oli tahtomattansa joutunut turmiolliseen kudokseen.

"Haa, sinäkin — siis olet sinäkin vanginvartija?" huusi vanki, hypähtäen vuoteeltaan; ja rientäen verkon luo vapautti hän vangitun kärpäsen varmasta kuolemasta. Hän katseli hyönteisen iloista lentoa semmoisilla tunteilla, kuin olisi hän itse vapautettu suuresta taakasta. Hämähäkki katosi loukkoon.

"Mihinkähän se on voinut paeta", puheli vanki mieltiväisenä itsekseen.

"Mihinkä pääsit, sinä katala murhaaja", huusi hän kadonneelle hämähäkille äkillisen vihan vallassa. "Siksikö vain oletkin vankilaani asuntosi rakentanut, jotta tappaisit minun vieraani? Minä tapan sinut, sinä mykkä salamurhaaja; et saa koskaan enää täällä vaania noita hupaisia, vilkkaita, auringon säteistä iloitsevia, kultasilmäisiä olennoita!"

Ja nopeasti tarttui hän nurkassa olevaan hiilihankoon ja ryhtyi ajamaan hämähäkkiä takaa; mutta tämä pujahti pois verkostaan, juoksi ylös seinää myöten ja katosi yht'äkkiä hänen silmistään sillä kohdalla, jossa uunitorvi oli yhdistetty seinään.

Lapsellisessa raivossa, joka oli ihan hänen silloisen mielentilansa mukaista, nousi vanki tuolille tavoittaaksensa huonekumppaniansa.

Minne se on voinut piiloutua?

Hän haki hakemistaan... vihdoin huomasi hän halkeaman, joka kuumuuden vaikutuksesta oli syntynyt seinään. Tämän halkeaman kautta oli hämähäkki päässyt takaa-ajajansa käsistä.

Silloin heräsi äkkiä hänen sielussaan ajatus.

"Kuinkahan olisi, jos koettaisit tuosta pujahtaa ulos? Miksi en minäkin voisi löytää tuosta pääsypaikkaa?"

Tämä ajatus juurtui syvälle hänen sieluunsa — ajatus, että voisi päästä vapaaksi — päästä pois täältä — *olla vapaa* — uusin voimin liikkua maailmassa, kuten miljoonat muut!!

Kynttilät olivat sillä välin palaneet sammuksiin. Hän laskeutui pimeässä vuoteelleen. "*Olla vapaa!*" — ne sanat kaikumistaan kaikuivat hänen levottomassa sielussaan kehotushuutona.

II.

Naapuritalosta yhä kaikui iloinen soitanto.

Tämän palatsin omistaja oli donna Serena de Reynos, jonka saleihin tänä iltana oli kokoontunut lukuisa seurue. Iloiset, huolettomat herrat ja naiset huvittelivat tanssisalissa vilkkaalla ja hausalla

keskustelulla ja huolia haihduttavalla tanssilla. Mimosaryhmän suojassa, jotka olivat asetetut salin nurkkiin, näkyi siellä täällä joku pari seisovan, salaperäisesti kuiskaillen — nopeasti poistuen, kun luulivat huomanneensa vakoojan silmän heitä seuraavan. Edes takaisin käveleviä vanhoja ylimyksiä tervehtivät sievistelevällä tavalla keveäjalkaiset ja kumminkin väsyneet kaunottaret, jotka pian taas katosivat tanssin hurmaavaan pyörteeseen.

Sillä välin olivat vanhemmat ja vakavammat vieraat asettuneet tanssisalin viereiseen soittosalonkiin, jossa jo ennen heitä istui useampia politikovia herroja ja tarkkasilmäisiä naisia, jotka eivät enää olleet itseoikeutettuja osanottajia tanssiin, vaan jotka kumminkin olivat asettuneet istumaan lähelle tanssisalia sen tapauksen varalta, että jonkun mieleen johtuisi pyytää heitä tanssiin. Tanssin lomahetkiä käytti eräs vanhanpuoleinen nainen istuakseen piaanon eteen. Hän soitteli mitä vaikeimpia kappaleita, heittäen joka kerta asianomaisten ihmettelyhuutojen jälkeen batistiliinansa valkeiden norsunluisten koskettimien yli ja antaen sitten sormiensa solua pitkin peitetyitä, näkymättömiä koskettimia.

Viereisissä saleissa istui vanhempia naisia whistipöytänsä ääressä järjestellen korttejansa taitavasti kuin sotapäälliköt. Pienessä komeassa sivuhuoneessa oli pöydällä sanomalehtiä, kirjoja sekä vaskipiirroksia aistikkaassa epäjärjestyksessä; siellä istui yksi ainoa vieras, joka selaili koruteoksia ja tuon tuostakin puheli itsekseen. Talon emäntä kulki kaikkien huoneiden läpi, pannen vieraissaan vireille hupaisen seurustelun, jonka jo pelkkä hänen ilmaantumisensa sai virkistymään ja jalostumaan.

Tanssijat eivät tarvinneet kehoituksia, mutta soittosalissa tapasi hän korkeakasvuisen herran, jonka muutoin niin hyvänsävyisillä kasvoilla nyt näytti lepäävän sanomaton suru, hajamielisyys tai ikävystyminen.

Rouva lähestyi häntä, laski hiljaa kätensä hänen olkapäälleen ja kysyi, miks'ei hän huvitellut? "Teillä ei varmaankaan ole ketään riitakumppania, niinkö?"

"Todellakin, kaunis emäntä", vastasi puhuteltu, "mitään muuta ei minulta puutu! Nämä lapset myöntävät heti oikeaksi kaikki, mitä minä väitän. Ei ole ketään, jonka kanssa voisin väitellä!"

"Kylläpä semmoinen löydetään", puhui kreivinna veitikkamaisesti naurahtaen, ja silmäillessään nopein, tutkivin katsein seuraa ympärillään huomasi hän nyt piaanon ääressä istuvan naisen, joka soitteli valkoisella liinalla peitetyillä koskettimilla ja näytti tahtovan herättää ihmettelyä. Ja todella onnistuikin hänen vetää luokseen muutamia suuresti ihmetteleviä.

"Mitä silmäkääntämistä tuo on, hyvä tati?" sanoi donna Serena käyden lähemmäksi. "Tuota en voi sanoa taiteeksi; se todistaa vain kätevyyttä. Soittakaa toki mieluummin: *la hya del campo*. Te osaatte sen soittaa mainiosti, ja saatte nähdä, että se tekee paljoa suuremman vaikutuksen."

Neiti ymmärsi oikein noiden sanojen merkityksen; ja tuon tutun marssin ensi säveleitä seurasi heti myrsky kätten taputuksia, jotka todistivat, ettei donna Serena ollut pettynyt.

Donna Serena pujahti sillä välin takaisin saliin, jossa vanhemmat naiset istuivat pelipöytain ääressä. Lähellä erästä näistä, puoleksi tämän peittämänä, puoleksi pois kääntyneenä, istui nuori valkoverinen nainen, joka ei näyttänyt ottavan osaa mihinkään huvituksiin.

Hän oli ihmeen kaunis englannitar, joka tuskin vuosi sitten oli mennyt naimisiin espanjalaisen caballeron kanssa — hento, vaalea olento, syvät siniset silmät, pitkät silkkiset hiuspalmikot ja kasvoissa hurskas, raskasmielinen katse. Puku oli varsin yksinkertaisesta kankaasta, johon oli kirjailtu hienoja silkkiä kukkaköynnöksiä.

Donna Serena kallistui tuon hennon, mieltäväisen naisen puoleen ja kuiskasi hänen korvaansa:

"Miehesi on saapunut."

Keveä puna lensi puhutellun kasvoille, ja hänen silmänsä loistivat kuin kirkkaat tähdet. "Pysy vaan täällä", lohdutti häntä Serena, "hän tulee kohta tänne."

Nuori englannitar jäi entiseen asemaansa, nyt kumminkin paljoa tyytyväisemmän ja hilpeämmän näköisenä kuin ennen.

Serena ei tavannut missään sitä, jota etsi. Lopuksi heitti hän silmäyksen sivuhuoneeseenkin. "Ahaa, tännekö olette piiloutunut", huusi hän herralle, joka penkoi kirjoja ja sanomalehtiä. "Tavoistanne teidät aina tuntee: kun vaan näette kirjoja, ette voi estää oppineen tapoja ilmaantumasta. Mutta että olette noin piiloutunut! — Ettekö siis koskaan tanssi?"

"Siihen olen liian vanha, hyvä armollinen rouva", vastasi hämillään herra, joka katsoi voivansa ruveta pisteliääksi, kun kuuli itseään oppineeksi mainittavan.

"Tulkaa siis minun mukaani", sanoi emäntä, pistäen käsivartensa itsepäisesti istuvan kansanvaltalaisen kainaloon. "Minä teen teidät tutuksi erään henkilön kanssa."

"Kuka se olisi?" kysyi toinen yhä istuen.

"Don Aquiles de Mendoza."

"Oh, tuo kuuluisa mies, jota sanotaan don Godoyn oikeaksi kädeksi; vaikka suuremmalla syyllä tulisi sanoa vasemmaksi kädeksi, sillä hän tekee taitamattoman teon toisensa perästä. Sitäpä miestä on hupainen tavata", vastasi herra nauraen, ja antoi kreivinnan viedä hänet salien läpi tuon pitkän herran luo, joka etsi riitaveljeä.

Esittelyn jälkeen jätti donna Serena herrat kahden kesken, ja jo ennenkun hän oli salista pois ehtinyt, saattoi hän suureksi tyytyväisyydekseen huomata, että molemmat jo olivat takertuneet toisiinsa ja riita oli leimahtanut ilmi kuin "tuli tappuroissa".

Hyvä neiti oli ruumiillisesti väsyneenä poistunut piaanon äärestä; hän ei muistanut koskaan koko aikana, jona hän oli taidettaan harjoitellut, saavuttaneensa niin loistavaa menestystä, kuin tänään.

"Tänään olette saanut voiton itsestänne, hyvä täti", sanoi Serena, kumminkin äänenpainolla, joka yhtä hyvin saattoi ilmaista pilantekoa kuin totta.

"Nuoriso on aivan ihastuksissaan, rakas sisarentytär, ja jos vielä saisin sinulta kuulla 'Maurilaisten hyvästijätön Cordovalle', ei minulta tänä iltana jäisi mikään toivo täyttämättä."

Serena, joka näki, että täti oli liian väsynyt, voidakseen enää antaa todisteita soittotaidostaan, istui piaanon ääreen ja alkoi soittaa "Maurilaisten hyvästijättölaulua".

Jo ensi säveleiden kaikuessa vaikenä hälinä viereisissä saleissa, ja itse tanssijatkin naistensa kera riensivät kevein, mutta nopein askelin soittosaliin, asettuen talon emännän ympärille, johon nyt kaikkien silmät olivat suunnatut.

Kaunis emäntä saattoi olla noin kolmenkymmenen ikäinen ja siis siinä iässä, jolloin Euroopan naiset ovat kauneimmillaan. Hänen kasvojensa jaloissa juonteissa kuvastui selvästi jonkinlainen majesteettillinen kaipuu. Kerrottiin, että häntä muutamia vuosia sitten oli kohdannut suuri onnettomuus, mutta siitä ei mielellään puhuttu.

Sormien liikkeessä soittokoneen norsunluisilla koskettimilla toivat hänen alabasterinvalkeat, miltei läpikuulat kätensä siitä ilmoille tuon laulun säveleitä, jonka säveltäjä oman teoksensa hurmaamana oli lyönyt päänsä murskaksi. Hänen solakka vartalonsa näytti silloin korkeammalta, hänen silmistään hehkui yliluonnollinen loiste ja sysimustat suortuvat hänen otsallaan värähtelivät. Innostuneeseen soitantoon sekautuivat huokaukset hänen liikkumattomilta huuliltaan. Joka väre, joka tunne, jonka hän loihti esiin koskettimista, kuvastui hänen kasvoissaan, joiden juonteisiin hänen jalo sielunsa oli lyönyt leimansa. Vienoa tulisuuutta, joka laulussa leimuaa, kiihkoisia toisteluja, surullisen kolkkoa mielikuvitusta, kammottavan tuskan tunnetta, joka saa voimakkaan sydämen valittamaan ja tekee heikon mielettömäksi, kaikkea tätä säesti hänen kauniin sielunsa tasapaino. Valkeat kuin lilja olivat hänen kasvonsa, huulet vapisivat, silmäkulmien yli näyttivät pilvet kevein siiven-iskuina liitävän, vaaleansininen hyasintti hänen lumivalkealla povellaan värisi, ja kun vienoa soittoa taas seurasi epätoivon raivoisat sävelet, surullisen kunnialoiston toivo, nuo hurjat, tulta suitsuavat, myrskynkiihkoiset soinnut: silloin tulistuvat hänenkin kasvonsa, niilläkin kuvastui sisällinen liekki, silmät säihkyivät salamoita kuten jalokivet ja puoliavointen huulten ympäri liiteli vastustamattoman hurmaava hymy. Sitten kävi laulu taas vienommaksi, hiljaisemmaksi, yhä hiljaisemmaksi, kuollen, valittaen, ja sävelet kaikuivat kuin kuolevan joutsenen viimeiset siiven-iskut. Kauniin naisen kasvot olivat metsäruusun väriset, kun hänen puoleksi suljetuista silmistään putosi kyynelhelmi. Kaikkien katseet olivat häneen kääntyneet, jokainen sielu seurasi hänen sielunsa lentoa ja kyllä useamman kuin yhden läsnäolijan povesta nousi salaperäinen huokaus. Ei kukaan tuntenut itseään kyllin arvolliseksi häntä saavuttaakseen, häntä omistaakseen. Tämän ylevän olennon edessä muuttui kaikki rakkaus kunnioitukseksi, jumaloimiseksi. Riemua hän ei kellekään suonut, mutta tuskakin, jonka hän tuotti, oli monin verroin suloisempaa kuin kaikki suosio, minkä nainen voi meille suoda.

Häntä täytyi kohdella niin hellästi kuin ainoanlaatuista kukkaa, jota ei missään muualla tavata, jonka kauneudesta jokainen iloitsee, mutta jota ei kenenkään ole sallittu poimia — joka on niin kallisarvoinen, että itse sen omistajakin kadehtii omaa onneaan. Hän olikin lumonnut kaikki, ja itse nuo kaksi riitaveljeä unhottivat niin tyyten toisensa, että he nyt seisivat käsi kädessä eivätkä voineet temmata pois silmiään innostuneesta naisesta.

Miltei samalla hetkellä saapui joukkoon uusi vieras, omituinen katse kasvoissaan, päätänsä pitempi ympärillä olijoita. Espanjalainen piikkiporta, laihat, ilkulliset kasvot, otsa, joka ilmaisi henkistä

etevyyttä, sähköyvät silmät, joista toisen eteen nelikulmainen lasi oli puristettu — tämä kaikki antoi hänen ulkomuodolleen jotakin omituista ja osoitti hänen olevan niitä ihmisiä, jotka ovat seuraelämän vitsauksia.

Niin pian kuin Serena oli tulijan huomannut, nousi hän heti istuimeltaan, riensi hymyillen hänen luokseen ja tarttui hänen käteensä, esitelläkseen hänet seuralle veljenään, don Jacintonä.

Piiri laajeni nopeasti, tehdäkseen tilaa vieräälle, joka terävillä silmillään silmäili joka haaralle niin tarkoin, kuin olisivat kaikki olleet hänelle vieraita.

Ensin riensi hänen luoksensa nuori majuri, pulska viiksiniekka lansierisoturi, joka reippaasti pudisti hänen kättänsä.

"Kuka tämä mies on?" kysyi kreivi lystillinen juonne kasvoissaan, tarkastaen tervehtijää kiireestä kantapäähän saakka, "Taidatpa totta tosiaan olla lankomieheni haudasta noussut haamu, vaikka sinut seitsemän kuukautta sitten peitettiin yliopiston kirjapölyyn?"

Seurue purskahti nauruun.

"Täällä on vielä useita muitakin vieraita, joita kaksikuukautisen poissaolosi jälkeen tuskin taidat tuntea —", puhui veitikkamaisesti hymyillen Serena, tuoden yhdestä salin ovesta veljeänsä vastaan tuon nuoren, solakan englannittaren, joka iloisesti hämmästyen ojensi kreiville hennon kätösensä ja tervehti häntä puhtaimmalla kastilankielellä: "Taivas sinua siunatkoon, rakas puolisoni!"

Donna Serena taputti lapsellisella ilolla käsiänsä; itse kreivikin unhotti hetkeksi tapansa. Samassa kun entinen hienosti pahankurinen katse hänen kasvoissaan muuttui iloiseksi hämmästykseksi, kallistui hän alas kauniin rouvansa käden puoleen ja suuteli sitä kiihkoisen liikutuksen valtaamana. Kun hän taas katsahti ylös, oli entinen veitikkamainen ja ivallinen katse palannut hänen kasvoihinsa.

"Oletpa tosiaankin poissaollessani tehnyt vaimostani oikean pienen herttaisen... papukaijan", sanoi hän nauraen, donna Serenään kääntyen.

"Niinkö?"

Molemmat naiset heittivät nopeasti ja huomaamatta toisiinsa silmäyksen.

"Jotta muuten näin monen tuntemattoman joukossa tapaisit luonani joitakuuta tuttaviamin", sanoi Serena kreiviin kääntyen, "niin seuraa minua." Ja nyt esitti hän veljelleen nuo kaksi valtiollista riitaveljeä.

Kreivin huulilta pääsi leikillinen "Ohoh!" huudahdus, joka kuului melkein kuin äkkiä tukahtetun naurun loppuhohotus; sitä seurasi pian hiljainen naurahdus ja kaikkien nähden teki kreivi, tuo pahankurinen ilme kasvoillaan, ristinmerkin, ikäänkuin torjuakseen luotaan jotakin pahaä.

Toinen herroista huomasi tämän ja vastasi nauraen:

"Eikö niin, herra kreivi, eihän ole hyvä olla pahan hengen läheisyydessä?"

"Kun se päälle päätteeksi ilmestyy oikein kaksittain. Mitähän, jos don Manuel Godoy näkisi 'oikean kätensä' kietoutuneen don Escoigniz'in käsivarteen?"

Molemmat huomasivatkin nyt vasta, että he olivat käsikädessä seisoneet. Nyt irtautuivat he kiireesti toisistaan. Kreivi asettui nauraen molempien väliin ja tarttuen kumpaisenkin käsivarteen pyysi hän:

"Antakaa minun olla kahleena, joka pitää teidät koossa."

Samassa aukaisi palvelusväki ruokasalin ovet ja vieraat riensivät, välittäen viisi koko espanjalaisesta etiketistä, kirjavassa tungoksessa ruokien luo.

Täällä saattoi yhdellä silmäyksellä nähdä koko vierasjoukon, joka tähän saakka oli ollut hajaantuneena eri huoneisiin, ja huomata, mitä kaikkia omituisia aineksia seurassa oli.

Silloinen aika oli yhdistänyt kaikkien puolueitten ja mielipiteitten kuuluisimmat edustajat, ylpeän ylimyksen ja vielä ylpeämmän tasavaltalaisen. Täällä seiso i kuuluisa runoilija, tuolla harmaapää soturi, tuossa seinään nojaten sanomalehtimies, tuossa nuori mustaverinen kansanpuhuja tai vanha naurahteleva hidalgo — ja keskustassa oleva naismaailma oli kuin ruusuköynnöksillä kietonut koko tämän eriaineksisen seuran yhteen, kaikki toisiinsa sulattanut.

"Ajatus on todella kaunis", sanoi Jacinto, tarjoten Serenalle käsivartensa. "Sinä tahdoit saattaa meitä kaikkia lähemmäksi toisiamme, yhdistää meidät; katsoppas nyt ympärillesi ja ota selkoa siitä, paljonko

olet aikaan saanut."

"Tarkastelehan vaan", jatkoi hän, viedessään Serenaa salin läpi, "näitä rehellisiä ihmisiä!" — ja puhuja oli sen näköinen, kuin olisi torttutaikinasta leivottu kuva, jota hän nyt kädessään käänteli, ollut hänen tutkimuksiansa esineenä — "kuinka erilaisiin ryhmiin he nytkin vielä kokoontuvat. Joka nurkkaan on eri seurue keräytynyt, eivätkä he toiseen joukkoon kuuluvan kanssa lyöttäydy puheisiin muutoin kuin jos sattumalta yhteen joutuvat. Huomaahan nyt, tuolla tapaa rauhanpuolueen mies erään don Infantadon puoluelaisen. Don Manuelin mies on happamen näköinen, toinen naurahtaa. Nyt he yhtyvät — he eivät kumpikaan voi päästä toistaan väistämään. Äkkiä tekee don Manuelin edustaja naurahduksen yrityksen ja samassa muuttaa don Infantadon mies muotonsa vakavaksi. He sanovat pari sanaa toisilleen, sitten menee kumpikin taas omaa tietänsä. Rauhan miehen kasvot taas venyvät pitkiksi, toinen nauraa partaansa. Tuommoistenkin miesten sulattaminen toisiinsa olisi maailman kahdeksas ihme."

Kreivinna irroitti kätensä don Jacinton käsivarresta ja riensi taas tuon yksinäisen kansanpuoluelaisen luo, joka varmaankin oli joutunut kiivaaseen väittelyyn don Godoyn "oikean käden" kanssa, koska tämä piteli häntä kiinni napinlävestä.

"Minä pyydän teitä esittämään maljan — mutta pian", sanoi don Jacinto, erottaen molemmat taistelutoverit toisistaan.

Don Aquilez nousi ja lausui vain muutamia, mutta nerokkaita ja innostuneita lauseita, joissa hän kosketti kaikkea, mikä läsnäolijoiden sydämmille oli rakasta ja kallista ja esitti eläköönhuudon isänmaalle, don Hernandolle, de la Romanalle ja voitolle.

Lasit kilisivät.

Nyt on kansanvaltalaisen vuoro.

Hän nousi, astui seurueen keskelle ja esitti lyhyesti, selvin vaikka koruttomin sanoin, eläköönhuudon emännälle. Muuten kääntyi tämäkin malja Espanjalle omistetuksi, kun puhuja lausui toivovansa, että rakas Jumala siunaisi tätä maata antamalla sille monta yhtä jaloa naista.

Sitten oli don Jacinton vuoro.

Hänkin kohotti lasinsa — hetken aikaa silmäili hän helmeilevässä nesteessä nousevia kuplasia, siksi kunnes nämä lasin reunoja vasten olivat särkyneet; sitten lausui hän lyhyeen:

"Jumala suojassansa pitääkään kaikkia niitä, jotka saavat elää ensi vuoteen!"

Kohotetut lasit vapisivat kaikkien käsissä; oli kuin olisi näistä sanoista viini kaikkien huulilla jääksi jäänyt. Eihän tiennyt yksikään, erottiko hän kenties itsensäkin pois niiden luvusta, joille hän tämän toivomuksen lausui. Useimmat läsnäolijat kääntyivät pois äsken tulleesta vieraasta, joka nyt lähti sen pienen, pyöreän pöydän luota, minkä ääressä hän viimeksi oli istunut, ja lähestyi rakuunoita, joille hän puoliääneen puhui:

"Onhan hyvin mahdollista, ettemme saa elää ensi vuoteen!"

Mahdotonta oli olla huomaamatta kreivin esittämän maljan masentavaa vaikutusta, kun vielä samalla hetkellä jokaisessa taas heräsi suureksi osaksi unhotuksiin jäänyt puoluevimma. Pilkallisin, katkerin lausein kääntyi kukin toiseensa, vaikk'ei kukaan puhunut sanaakaan.

Silloin astui kreivitär Serena ja hänen kerallansa nuori englannitar — don Jacinto kreivin puoliso — jännittyneen seurueen keskelle.

"Pyydän hiljaisuutta muutaman silmänräpäyksen ajaksi", lausui kreivitär kokoontuneelle seurueelle. Vieraat keräytyivät puoliympyräksi emännän ympärille — syvä hiljaisuus vallitsi.

Englannitar, joka tuli seisomaan jokseenkin keskustassa, oli hyvin kalpea. Hänen suurien, tummansinisten silmiensä katse oli syvämietteisen levollinen. Hän vetäisi kädellään silkkihiuksiansa taaksepäin ja alkoi, suonenedontapaisesti Serenan kättä puristaen, ylevän juhlallisena hennolla, sydämeen käyvällä äänellä lausua erästä Camoens'in kuolemattomista runoista, "*Granadan valloitus*"-nimistä, joka samoin kuin moni muukin on vain kirjoitettuna olemassa, mutta kumminkin jok'ainoalle espanjalaiselle tuttu.

Kuin salaman isku sattuivat tuon tutun laulun sanat jokaisen sydämeen ja sitä suuremmalla voimalla, kun ne kaikuivat vieraan huulilta, joka vuosi sitten tuskin tiesi mitään koko Espanjasta tai sen kielestä. Nämä pyhät sanat valtasivat kaikki mielet innostuttavalla tenholla ja sielun liikutus sai kyöneleet tunkeutumaan silmiin, kun isänmaallisen laulun kyllä tuttu, mutta unhotuksiin jäänyt kehoitus kaikui

muukalaisen ihanilta huulilta. Jokainen tunsi vetovoiman, joka liitti hänet likemmäksi muihin ihmisiin.

Kuinka kaikkien ympärillä seisojain kasvot hehkuivat! Kuinka jänteväksi kävi jokaisen käsivarsi, kuinka säihkyi jok'ainoa silmä! Ahtaaksi kävi rinta, katse kohosi taivasta kohden!

Kun laulun viimeinen säe alkoi, ei enää kukaan voinut pysyä kylmänä; itse kreivinkin silmät täyttyivät kyynelistä. Hän syöksähti vaimonsa jalkoihin, tarttui hänen käteensä, peitti sen suudelmilla eikä hävennyt kyyneliänsä. Ei kenenkään silmä jäänyt kyynellettömäksi.

Entiset vihamiehet ojensivat toisillensa käden sovinnon merkiksi. Kyynelistä, joiden he olivat nähneet virtaavan toistensa silmistä, kun heidän yhteistä äitiänsä mainittiin, olivat he tunteneet toinen toisensa veljiksi ja sisariksi.

"Sinä olet voittanut, nainen!" puhui kreivi kääntyen Serenaan, "sillä sinä olet lahjoittanut meidät kaikki toisillemme!" Hän tarttui kauniin vaimonsa käsivarteen ja vetäytyi hänen kanssansa erilleen seurueesta.

Toisetkin seurasivat hänen esimerkkiään. Sellaisen hetken perästä olisi todellakin tavallinen, kevytmielinen keskustelu tuntunut vastenmieliseltä, jopa inhottavalta.

Jokaisesta tuntui paremmalta kuin vielä vähän aikaa sitten; jokainen omisti itselleen pyhän, suuren, verrattoman tehtävän ja jokainen oli onnellisempi kuin ennen tuota hetkeä.

Kolme päivää myöhemmin seisojain aseissa *satakahdeksankymmentätuhatta* soturia valmiina karkoittamaan vihollisen isänmaan rajain sisäpuolelta.

* * * * *

Kun kaikki vieraat olivat poistuneet, vetäytyi Serenakin makuuhuoneeseensa.

Melu kaduilla oli tauonnut; ainoastaan silloin tällöin kuului kotiin palaavien vaunujen ratinaa.

Kellä on puhdas omatunto, kenen ei tarvitse pelätä yksinään-oloa, se tuntee, kuinka yksinäisyys suuressa, vilkkaassa seurassa vietetyn yön jälkeen on suloinen. Kruunujen häikäisevän loisteen sijaan tulee yölampun tasainen, heikosti palava liekki, nuo pitkät rivit suuria saleja muuttuvat pieneksi, ahtaaksi makuuhuoneeksi, jossa kaikki on niin tuttua, niin levollista ja lepoon houkuttelevaa; soiton ja sekaisten, katkonaisten ihmisäänien kaiku yhä kuuluu kiihoittuneessa mielikuvituksessamme, vaikka ympärillämme jo vallitsee syvin hiljaisuus, jota ainoastaan seinäkellon yksitoikkoinen raksutus vähän häiritsee.

Silloin vapaudutaan ahtaista epämukavista vaatteista ja usein vielä kankeammista kasvojenjuonteista, ja samalla kun tavanmukainen makuusija houkuttelee nautinnosta väsyneet jäsenemme lepoon, tekee sielullemme niin ihmeen hyvää, kun se vihdoinkin on itsekseen, vapaana pakosta seurata muiden mielitekoja.

Silloin herää toinen toisensa perästä meissä noita salaperäisiä, haaveksivia ajatuksia, jotka eivät päivillä saa tajunnassamme sijaa — unohtumattomat muistot, monivuotiset toiveet, joiden alkulähde on paljon kauempana ajassa kuin äskeinen pian haihtuva huvittelu, ja jotka vain silloin saattavat palata, kun sielu käy levolle, noina himmeinä, huntupeitteisinä hetkinä, jotka ovat nukkumisen ja valvomisen välillä ja joiden viimeisistä aineksista unennäöt muodostuvat.

Lähetettyänsä pois viimeisenkin kamarineitsyensä vetäytyi kreivinna alkoovinsa sisimpään osaan, missä hän veti pois mustan damastipeitteen, joka verhosi erästä taulua; sen eteen jäi hän synkkänä, surumielisenä seisomaan.

Taulu kuvasi kauniinpuoleista, kalpeata miestä. Hymyilevät kasvot, elävät silmät, jalo, ylpeä ryhti ja korkea, vakava, suurta arvokkaisuutta todistava otsa — siinä tuon kuvan pääpiirteet.

Tämän kuvan näköinen ei ollut yksikään niistä miehistä, jotka äskettäin olivat talossa olleet.

Nainen heitti pitkän, ikävöivän silmäyksen kuvaan ja laski sitten kuuluvasti huohtaen peitteen uudelleen alas; sitten istahti hän pöydän ääreen, jossa lamppu heikosti valaisten paloi. Hän otti esiin päiväkirjansa, johon hän nyt aikoi muutamina riveinä säilyttää tämän päivän muistot. Päiväkirjaan oli mustalla nauhallalla kiinnitetty toinen pieni muistikirja, jonka kanteen sama muotokuva mustaan verhottuna oli maalattu. Tämänkin kirjan aukaisi Serena. Hän kirjoitti siihen muutaman rivin, muutamia surullisia ajatuksia — niillä päätti hän iloisen päivänsä.

Näin ne kuuluivat:

"Tänäänkin olin onneton... tänäänkin täytyi minun sinua muistella. Tänäänkin itkin, koska sinä minun

tähteni ja itsesi tähden kärsit; tänään vieläkin kerran annoin anteeksi, mitä minua ja itseäsi vastaan olet rikkonut. Kuolema olkoon sinulle... minulle... meille molemmille armollinen!"

Sitten laski nainen päiväkirjan takaisin verhon taakse, josta hän sen oli ottanut, ja asetti vielä alabasteriverhon lampun eteen, ennenkuin hän katosi alkoovin koruompeluilla kaunistetun esiripun taakse.

Muutamien minuuttien perästä vallitsi juhlallinen hiljaisuus.

Vanhurskaat nauttivat rauhallisen unen suloisuutta.

III.

Ovenvartian asunnossa oltiin vielä valveilla.

Rautaiset ikkunaluukut olivat suljetut. Ovenvartia istui eräässä nurkassa ja jutteli vaimonsa kanssa — vanha punanokkainen juopporatti vanhan tylppänokkaisen irvinaaman kanssa.

"Luitko tarkasti vieraat, kun ne talosta lähtivät?" kysyi ovenvartia.

"Than joka sorkan", vastasi Isebel, ripustaen suuren, raskaan avaimen naulaan.

"Eikö yksikään jäänyt taloon?"

"Sen sanon, että ihan yhtä monta on tänä iltana täältä lähteneitä kuin tänne tulleetkin."

Vihaisena ja kasvojansa vääristäen pisti ovenvartia aika hyppysellisen nuuskaa nenäänsä, ja samalla pudisti ja väenteli hän tätä lihalönttiä, kuin olisi hän ollut tappelussa raivostuneen härän kanssa.

"Vaivannäkömmä, vartioimisemme on kaikki turhaa; sillä tämä nainen on todella enemmän paha henki kuin vaimoihminen; eihän hän yhtään välitä miehistä."

"Minäpä olen sittenkin sitä mieltä, että hän saa meidät petetyksi; sillä välin kun me täällä vaivaamme päätämme ja jännitämme kaiken huomiokykymme, on hänellä Herra ties missä lemmenkauppoja vireillä."

"Se on mahdotonta", vastasi ovenvartia, muokaten liikkuvan intiaaninensä taas toiseen muotoon. "Jok'ainoa hänen palvelijoistaan, vieläpä kuskitkin, on liitossa kanssamme ja valmis ilmiantamaan jokaisen askeleenkin, minkä hän ottaa."

Tuskin oli ovenvartia saanut tämän sanotuksi, kun ovea hiljaa koputettiin ja naisen ääni kuului kuiskaavan:

"Minä täällä olen; laskekaa sisään!"

Pieni pystynenäinen kamarineitsyt puikahti ovesta sisään, tehden salaperäisen liikkeen kädellään.

"No Dinita, hyviä uutisiako, häh?" kysyi ilkeästi naurahtaen ovenvartia.

"Uutisiako? Joku salaisuusko, vai kuinka?" lisäsi siihen hänen aviopuolisonsa, tarttuen hyväillen tytön käteen.

"Olkaahan hiljemmin, hätäilemättä; vihdoin viimeinkin olen toki jotakin saanut tietää!"

"Mitä, mitä?" kysyi pariskunta yht'aikaa, jännityksellä kuunnellen, mitä työllä olisi sanomista.

"Kun emäntäni lähetti minut pois..." alkoi tämä, silmäillen pelokkaasti ympärilleen — "mutta eihän vain kukaan voi kuulla meitä?"

"Ei kukaan! Ei täällä ole ketään!"

"Entäs ikkuna?"

"Kaikissa ikkunoissa on rautaluukut, jotta meidän ei siltä puolen tarvitse mitään pelätä."

"No kuulkaa sitten. Kun siis emäntäni oli jäänyt yksin, pujahdin minä lasioven taa, jonka esirippuun

minä edeltäpäin olin leikannut reiän, voidakseni sen kautta nähdä kaikki, mitä huoneessa tapahtui. Kun nyt emäntäni luuli yksin jääneensä, meni hän alkooviinsa ja veti siellä mustan esiripun kehyksen edestä, jota en ennen ole huomannut. Sieltä tuli esiin hyvin kauniin nuoren miehen kuva, jolle hän näytti hyvin lemmeikkäästi hymyilevän."

"Siinäkö kaikki?"

"Minusta siinä on kyllä aluksi,"

"Kuvaako taulu miestä, jolla on ruskea piikkiharma, korkea otsa, tumma puku ja alas taivutettu paidankaulus?"

"Than niin."

"Sitten uutisesi ei ole mistään kotoisin!" sanoi ovenvartia.

"Mistä minä sen voin tietää, mitkä uutiset kelpaavat ja mitkä ei!" huudahti tyttö suuttumuksesta miltei itkien. "Te annoitte minulle tehtäväksi pitää silmällä emäntääni ja koettaa päästä selville, onko hän rakastunut kehenkään. Nyt arvelen, että hän on rakastunut siihen mieheen, jonka kuvan siellä näin — mistä minä tiedän, mitä te muuten oikeastaan tahdotte!"

"Kuunnelkaa nyt minua koreasti, hyvä Dinita. Sen mitä nyt teille ilmaisen, tulee pysyä salaisuutena, sillä siitä riippuu meidän kaikkien onni tai onnettomuus. Meidän emäntämme isoisän kolmen pojan lapsista on kolme elossa. Tällä isoisällä ei alussa ollut varsin suurta omaisuutta, mutta hän säästi eläessään äärettömän paljon. Huomatkaa nyt! Testamentissaan jakoi ukko kaiken omaisuutensa tasan lastensa lasten kesken. Meidän emännästämmme hän ei koskaan pitänyt, don Jacintosta vielä vähemmän, mutta sitä enemmän hän joka tilaisuudessa hemmotteli don Eustaquio'ta, joka on hyvin arvossa pidetty, hurskas ja armollinen herra. Emäntämme oli jo kahdeksantoista vuoden ikäisenä hyvin omapäinen, ei kärsinyt ketään luonansa, ei opettajatarta eikä seuranaista, ja vanha kreivi ennusti aina, että donna Serena vielä kerran tulisi tahraamaan sukunsa kunnian. Ymmärrättehän, Dinita, millä tavalla? Mutta kumminkaan — ei kateus eikä viha ole voinut saada häntä mihinkään huonoon syypääksi. Hän oli kaunis... hyvin kaunis; hänellä oli paljon ihailijoita, eikä kuitenkaan yksikään niistä voinut kerskata saaneensa häneltä jotakin suosionosoitusta — ei edes hymyilyä — osaksensa. Vanha don Desiderio ei elänyt niin kauan, että olisi nähnyt ennustuksensa käyvän toteen; hän siis teki testamenttinsa ja kuoli. Mutta maltappas, tässäpä se mutka onkin. Testamentissa oli, näet, semmoinen pykälä, että jos donna Serena joskus tuottaisi häpeätä sukunsa nimelle, menettäisi hän kaiken omaisuutensa, josta ainoastaan pieni osa annettaisiin hänelle 'armopalana' — muun osan saisi, ei don Jacinto, joka on hyvin irstas ja suuri tuhlari, vaan don Eustaquio, joka on hyvä ja armollinen herra. Tokkos nyt ymmärrätte?"

"Niin paljon ymmärrän nyt, että don Eustaquio on nähnyt hyväksi maksaa sekä minulle että meidän emäntämme muille palvelijoille hyvät rahat, päästäksensä siten jonkun tärkeän salaisuuden perille, mutta muuten en ymmärrä asiasta mitään. Onko siitä mitään häpeätä suvun hyvälle nimelle, jos emäntämme johonkin mieheen rakastuu? Ei muuta kuin häät ja sillä hyvä!"

"Mitä puhuttekaan, Dinita!" huudahti ovenvartian vaimo, raapien ehtimiseen pystynokkaansa vihaisena siitä, ettei hän tähän asti ollut saanut sananvuoroa. "Johan emäntämme on naimisissa."

"Pidä suusi kiinni, senkin vietävä!" huusi ovenvartia.

"Mitä!" huudahti kamarineitsyt aivan ihmetyksissään. "Missä on sitten hänen miehensä?"

Ovenvartia viittasi ehtimiseen aviopuolisolleen, että tämä olisi vaiti, ja vastasi sitten, pyrkien kiertelemään pois asiasta:

"Kuva, jonka näitte alkoovissa — on hänen kuvansa!"

Kamarineitsyt oli joutua ihan pyörälle kummastuksesta.

"Mutta kun emäntä häntä rakastaa, niin miks'eivät he sitten asu yhdessä?"

"Älkää puhuko tästä, hyvä Dinita."

"Tai jolleivät he rakasta toisiaan, niin miks'eivät he ota avioeroa? Käyhän se laatuun!"

"Ei puhuta tästä; eihän se kuulu asiaankaan, ei ensinkään. Teidän tehtävänne on: niin pian kuin huomaatte jonkun, joka ei ole tuon muotokuvan näköinen, lähentelevän meidän emäntäämme, niin tule teidän siitä meille ilmoittaa. Mutta niin kauan kuin hän vaan tuon kuvan tähden itkee ja huokaa, olemme vielä hyvin kaukana toivotusta päämäärästämme."

"Ei, ei, minun täytyy saada tietää, mitä meidän emäntämme miehelle on tapahtunut, sillä muuten en saa rauhaa yöllä enkä päivällä!"

"Teidän uteliaisuutenne on hyödytön, sillä kukaan talonväestä ei sitä tiedä, ja jos emäntämme älyäisi teidän häntä väijyvän, niin saatte olla varma että pian tulee potkut talosta pois; muistakaa, hyvä Dinita, vanhaa sananpartta: käsi pesee toistaan ja molemmat kasvoja!"

Tyttö kuuli kilinätä ja katosi heti ovenvartian huoneesta, Molemmat ilkeänaamaiset vanhukset menivät makuulle.

Ulkona kadulla röykytti yksi ja toinen ohikulkija nyrkillään pimeitä ikkunaluukkuja, mennen sitten meluten eteenpäin.

"Lempo soikoon!" karjasi ovenvartia joka kerran, kun tällöinen melu hänet unestaan herätti.

Madridin katuja kuljeksivat sotamiesten-värvääjät iloinen soitto mukanaan. Heidän lippujensa ympärillä tanssivat laulellen ja vihellellä tarjokkaat, jotka jo muutamien päivien perästä saivat kuulla kanuunain pauketta ja kuulien sihinätä.

Lipun edellä kulki surullisena, pää kallellaan nuorukainen — sotilaan höyhentöyhtöinen lakki jo päässään — nojaten kultansa käsivarteen ehkä viimeisen kerran elämässään... kukapa sen tiesi?

Nyt tuli iloinen sotilasjoukko vankilan kohdalle.

Vankilan kapean ikkunan rautaristikon lomasta kurkistivat kalpeat kasvot alas kadulle. Mies siellä ylhäällä koetti lukea, mitä lipussa seiso.

Taaskin — "*la libertad*"!

"Siis taistelevat he jo sinun tähtesi..." Vanki katseli heidän jälkeensä, niin kauan kuin hänen silmänsä vielä saattoi seurata heitä ikkunasta; sitten kuunteli hän soittoa niin kauan kuin vielä yksikään ääni hänen korvansa tapasi, ja vielä sittenkin, kun he jo olivat kauas poistuneet, luuli hän sitä kuulevansa.

Vihdoin meni hän vuoteellensa ja odotti yötä.

Kun jo oli pimeä, tuli vanginvartia hänen komeroonsa. Vangin kalpeus ja kiihkoinen mielentila ei voinut olla herättämättä hänen huomiotansa.

"Ettekö ole terve?" kysyi vanginvartia.

"Olen; ei minua mikään vaivaa."

"Teidän on kuultu viime yönä kovin ähkvän ja ääntävän."

"Mitä on kuultu?" kysyi vanki, saaden vaivoin salatuksi pelästystänsä.

"Kuka on kuullut jotakin?"

"Vahtimies, joka kävelee edes takaisin käytävässä teidän ovenne edustalla, sanoi kuulleensa teidän ähkvän ja kopeloivan huoneessa sinne tänne."

"Niin, niin... se oli... minulla oli pahoja unia... Minun täytyi pari kertaa nousta ylöskin vuoteeltani."

"Minä toimitan tänä yönä jonkun teidän luoksenne valvomaan."

"Ei, ei — kiitoksia. Tänään olen jo parempi."

Vanginvartia silmäili tarkoin ympärilleen; hän tutki seiniä, lattiaa, ikkunapuitteita.

"Eikö teillä ole näistä vaivaa?" kysyi hän, katsellessaan syöpäläisiä nurkissa.

"En ole vielä tiennyt niistä mitään", vastasi puhuteltu.

Vielä kerran tarkoin tutkittuaan huoneen poistui vanginvartia.

Vanki hypähti nyt kiihkoisesti vuoteeltaan... "Nyt täytyy kiirehtiä. He ovat ruvenneet aavistamaan ja pitävät minua nyt tarkemmin silmällä."

Vanginvartian askeleet kajahtivat pitkässä käytävässä. Oli tullut pilkkopimeä yö; vankilassa oli vielä kaksin kerroin pimeämpi.

Vanki sammutti kynttilänsä, ratkoi sukkelaan päänaluksensa ja veti sen sisästä muutamia syliä pitkän nuoran, joka mitä suurimmalla huolella oli punottu hienosta langasta. Hän oli pyytänyt saada lankaa,

ajan kuluksi, kuten hän oli sanonut, kutoakseen sukkaa; mutta tuskin puolet langasta oli todella käytetty kudontaan. Nuora oli tuskin sormenpaksuinen, mutta pituus näytti siksi riittävältä, että rohkea hyppääjä sen avulla saattoi uskaltaa laskeutua alas toisesta kerroksesta maahan.

Tämän jättiläistyön oli hän saanut suoritetuksi neljässä kuukaudessa; niiden kuluessa oli hän myöskin — murtanut aukon vankilansa seinään.

Uunin savutorvi päättyi seinään; sen sisässä arvasi hän torven jatkuvan, ja tässä kohden oli hän aloittanut työnsä. Hän oli katkonut huilunsa kahdeksi kappaleeksi ja vähitellen siinä olevien metallilaattojen avulla raapinut pois muurisaven, joka liitti seinän kivilohkareet toisiinsa. Mutta kun tämä osa seinää oli savusta mustunut ja siis valkeat, raapimisesta syntyneet jäljet helposti olisivat voineet ilmiantaa hänen yrityksensä, täytti hän joka aamu — sillä hän teki vain öisin työtä — halkeamat uudelleen leipäpurulla, sirotti niiden päälle hiekkaa ja mustasi sitten seinän kynttilänsä liekillä.

Mitä työn kuluessa kerääntyi hiekkaa ja roskia, ne puhalsi hän joka yö huilunsa kautta kadulle, niin ettei aamulla ollut hitustakaan jälkeä yötyöstä. Kivet ja tiilet pani hän koreasti paikoilleen joka aamu ja koko laitoksen osasi hän niin taitavasti salata, ettei tarkinkaan silmä olisi siinä voinut mitään huomata.

Kun neljäs kuukausi oli kulumassa, huomasi hän vihdoin muurin kaiusta, että korkeintaan yksi ainoa tiilirivi hänet enää erotti viereisestä huoneesta, ja vanginvartian epäluuloinen tarkastelu oli hänelle yllykkeenä pian ryhtymään tuumansa toteuttamiseen.

Kun kaikki muu melu, paitsi vahdin säännöllisten askeleiden kaiku tuolla ulkona käytävässä, oli vaiennut, nousi hän lavitsalle, satoi nuoran vyötäistensä ympäri ja otti yksitellen ulos kivet seinästä, jossa nyt oli niin suuri aukko, että ihminen hädin tuskin sopi sen kautta ryömimään.

"Tuli mikä tuli, nyt sen täytyy tapahtua!" ajatteli hän päättäväisesti ja iski nyrkillään ainoata tiiltä, joka vielä oli aukossa; — — se putosi suurella ryminällä alas.

Jos nyt on joku tuolla ylhäällä, niin on koko tuuma mennyt myttyyn ja hän hukassa — jollei, niin on kenties tullut loppu hänen kärsimyksillensä!

Vartia oli juuri nyt käytävän toisessa päässä; kumminkin kuuli hän melun ja riensi nopeasti oven luo kuunnellakseen.

Mutta vanki oli arvannut niin käyvän; hän nosteli suurella melulla lavitsaa ja oli asettavinaan sen taas jaloilleen sekä haukotteli hyvin kuuluvasti, ikäänkuin olisi hän ollut maata menemäisillään ja sattumalta potkaissut lavitsan kumoon.

Vahti meni matkaansa, huomaamatta mitään epäluulon alaista. Vanki asetti lavitsan uudelleen seinää vasten, päästäkseen siten helpommin aukkoon, joka oli jokseenkin ylhäällä.

Hitaasti ja jännityksestä väristen työntäysi hän aukkoon, kuten jänis tahi muu pikkueläin katoaa jättiläiskäärmeen kitaan, ja antoi ruumiinsa luisua pää edellä alas toiselle puolelle.

Hän oli arvannut oikein!

Hän oli autiossa keittiöhuoneessa, jossa vahdit läpi talven pitivät tulta vireillä. Nyt olivat hella ja savutorvi kylminä ja käyttämättöminä.

Mies, jota olemme tähän saakka seuranneet, pääsi pian selville asemasta.

Hän asetti erään kivilohkareen, joka hyödyttömänä siellä makasi, tulisijalle, nousi reippaasti ylös ja alkoi, kädet ja jalat harallaan, ponnistautua ylös savutorvesta. Vaivaloisesti kiiveten oli hän jo päässyt muutamia syliä ylöspäin, kun hän äkkiä löi päänsä ristinmuotoiseen rautaan, joka oli muurattu savutorven poikki...

Tästä oli aivan mahdotonta työntäytyä läpi... Rauta oli saatava pois... Yhtä nopeasti kuin tämä ajatus hänessä syntyi, pisti hän käden taskuunsa, ottaakseen sieltä nuo huilun metallikappaleet, joita hän jo oli niin suurella menestyksellä käyttänyt työaseina, mutta... niitä ei löytynyt... ne olivat epäilemättä unohtuneet vankikomeroon... Hänen täytyi — muuta neuvoa ei ollut — noiden metallikappaleiden takia palata takaisin vankikoppiinsa... Samaa tietä, jota hän oli tullut, luisui hän alas samalla tavalla aukon kautta vankilaan... muutamassa silmänräpäyksessä löysi hän kaivatut esineet tyynystään ja alkoi vaivaloisen yrityksensä viipymättä uudestaan.

Uudelleen päästyänsä ylös rautaristikon luo, joka sulki savutorven, raapi hän pois saviruukin tangon päästä, ja voimalla, jonka ainoastaan epätoivon asema hänelle antoi, väänsi hän raudan irti muurista... Se oli tuskin puolen tunnin työ; rautakappale, jonka hän oli saanut käsiinsä, tuli vielä olemaan hänelle hyödyksi, sillä kun hän vihdoin oli kavunnut melkein yläpäähän savutorvea, oli siellä hänen tiellänsä

kaksinkertainen rautaristikko; sen sai hän nyt helposti irti murretuksi... Jo näki hän ahtaan aukon kautta öisen taivaan tähtien välkkeen, kun äkkiä uusi epätoivoinen ajatus sai hänen sielunsa vapisemaan.

"Nuora — minne jäi nuora!?"

Tällä kertaa oli hän vähällä menettää järkensä...

Pitkö hänen vielä kerta palata sinne, josta hän jo kaksi kertaa oli paennut?... pitkö hänen vielä kolmas kerta kulkea tämä kamala tie päästä päähän?... Hänen rohkeutensa katosi; hänessä heräsi ajatus, että olisi parempi heittäytyä katolta maahan ja musertaa kallonsa, kuin vielä kerran palata takaisin.

Tänä epätoivon hetkenä juolahti toki vihdoin hänen muistiinsa, että hän oli kietonut tuon kaivatun nuoran ruumiinsa ympäri vaatteiden alle. Uudelleen hengitti hän keveämmin; jo muutamien silmänräpäyksien perästä kapusi hän savutorven reunan yli ja ryömi kattotiiliä myöten alas, kunnes seisautui muutaman kattoluukun luo, ottaakseen esiin nuoransa. Hän oli pahoin pettynyt!

Nuora oli kenties siksi pitkä, että se olisi ulettunut toisesta kerroksesta maahan, mutta nyt oli hän ainakin neljä syltä ylempänä vankikoppiansa. Hän ei ollut ottanut lukuun, että hänellä, kun hän täältä luisui nuoran alapäähän, vielä olisi ainakin kuusi syltä maahan.

Hän laskeutui kattoluukusta vinnille ja haki jotakin, joka tässä pulmassa voisi olla hänelle avuksi. Hän löysi täältä muutamia pitkiä riukuja. Yhden niistä hinasi hän katolle, laskeutui varovasti räystäälle ja koetti työntää riukua kadun yli vastapäisen talon katolle — mutta riuku oli liian lyhyt.

Vanki kiipesi katon harjan yli toiselle puolelle. Siellä erotti ainoastaan kapea kuja suuren, palatsimaisen rakennuksen vankilasta. Tuon rakennuksen räystääs päättyi vaskiseen delfiinin kuvaan, joka pistäytyi jokseenkin pitkälle ulospäin.

Tuonne asti riuku varmaankin ulottuu?!... ja iloisesti huohtaen huomasi pakolainen, että niin olikin laita.

Nyt riippui henki siitä, kestäisikö riuku hänet.

Hän riensi takaisin vinnille, satoi kiireesti nuorallaan neljä riukua yhteen, laski tämän kapean sillan kumpaisenkin talon välisen kuilun yli ja lähti päättäväisenä, heitettyänsä lyhyen silmäyksen ylös taivasta kohden, vaaralliselle retkelleen...

Hänen allansa, tuolla kammottavassa syvyydessä, ei näkynyt muuta kuin tyhjän kadun kivitys. Pieninkin hairahdus... silloin olisi hän auttamattomasti musertunut katukiviä vasten. Hienot riu'ut notkuivat hänen painostaan. Se oli onni, ettei hän silmäillyt ylös taivaalle, kun hän varovasti hiipien siirsi yhden jalan toisen edelle.

Tuskin puoli tuota vaarallista tietä oli kuljettu, kun hän äkkiä kuuli askeleita, joiden säännöllisyydestä hän tunsu tulijat kaupungin vartiasotamiehiksi. Nyt ei saanut viipyä — muuten oli hän hukassa. Pelolla ja kuolemankauhulla silmäili hän alas syvyyteen, heittäytyi parilla horjuvalla askelella vastapäisen rakennuksen katolle ja vajosi siellä kokoon, tarttuen käsillään epätoivon voimalla katon vaskiseen räystääskuurnaan. Ummessa silmin jäi hän sitten siihen makaamaan, siksi kunnes askeleitten kaiku yhä kauemmaksi poistuen vihdoin vaiken.

Sitten silmäsi hän taas ylös korkeuteen. Kun vaara oli ohitse, palasi rohkeuskin taasen kaksinkertaisella voimalla hänen rintaansa.

Olihan hän toki vankilastaan pois päässyt!

Varovasti veti hän nyt tuon vaarallisen sillan, jota myöten hän oli tullut, omalle puolelleen, irroitti nuoran riu'uista, jotka hän laski ikkunaluukun kautta vinnille, satoi sitten vyötäistensä ympäri nuoran, jonka toisen pään hän kiinnitti räystääskuurnasta ulospistäväään rautakoukkuun, ja laskeutui sitten alas toisen kerroksen ikkunan edessä olevalle parvekkeelle.

Pari korttelia oli hän vielä parven yläpuolella, kun hieno nuora keskeltä katkesi. Jos hän olisi laskeutunut suoraan kadulle, niin olisi hän nyt mäsänä maannut siellä alhaalla! Vielä oli jäljellä oleva nuorankappale siksi pitkä, että hän sen avulla pääsi laskeutumaan ensi kerroksen parvekkeelle.

Entäs nyt? Kadulle hän ei voinut hypätä, sillä siinä oli hän vaarassa taittaa jalkansa, ja samalla olisi myöskin läheinen vahtimies voinut huomata hänet.

Vihdoin päätti hän tunkeutua parvekkeelle vievän oven kautta rakennuksen sisustaan, etsiäksensä

sieltä käsin jotakin pääsytieta, ja jollei muu auttaisi, aikoi hän uhkauksilla pakottaa ensimmäisen, joka hänen tiellensä sattui, avaamaan hänelle talon ulko-oven. Jos hänet silloin vahti huomaa, niin ampukoon; jos sattuu, on kaikki lopussa, jos ei satukaan, niin juoksee hän Manzanares virtaan, ui toiselle puolelle ja pakenee vuoristoon tai minne hyvänsä...

Tämän päätöksen tehtyensä pisti hän kätensä parvekkeen ikkunassa olevan vaateverhon läpi ja väänsi avainta, joka oli ovelsa. Se aukesi; hän tuli suureen saliin.

Oikealla ja vasemmalla oli kaksois-ovet.

Muutaman silmänräpäyksen ajan seisoi hän neuvotonna, voimatta päästä selville asemasta. Kummalle päin piti hänen kääntyä? Vihdoin aukaisi hän umpimähkään toisen ovista; se vei pimeään huoneeseen. Hän haparoi siellä ympärilleen ja tapasi vastapäisellä seinällä taas oven — mutta se oli suljettu. Pieninkin melu saattoi ilmaista hänet. Hän oli palaamaisillansa, koettaakseen onneansa salin toisella puolen — silloin, hänen haparoidessaan seinää pitkin eteenpäin, tapasi hänen kätensä pienen ovisalvan — hän painoi — ovi aukesi ja hänen edessään oli yksi noita kapeita, pimeitä käytäviä, jotka ovat niin tavallisia vanhoissa aateliskartanoissa ja jotka useimmiten ovat vain isäntäväkeä varten.

Hän astui sisään. Samahan se oli hänelle, minne käytävä päättyi; tulipahan hän ainakin vielä muutamia askeleita lähemmäksi vapauttansa. Lattia oli peitetty paksuilla matoilla. Hänen ei tarvinnut peljätä, että askelten kolina ilmiantaisi hänet. Taasen tuli hän kapean oven luo, johon käytävä päättyi. Tämäkin ovi oli auki. Seinälle ripustettu lamppu levitti valoansa koko huoneeseen — se oli palvelijattarien makuuhuone. Ei henkäystäkään kuulunut. Tässäkin huoneessa oli kaksi muuta ovea, yksi kummallakin puolella huonetta. Ei ollut paljon arvelemisen aikaa — hän aukaisi sen oven, joka oli lähinnä — ja taasen oli hän tullut makuuhuoneeseen. Ovesta tultiin aikooviin, jota kuuleaksi hiotulla lasikuvulla varustettu lamppu valaisi niin heikosti, että tässä puolihämärässä vaivoin saattoi erottaa yksityisiä esineitä. Alkoovin perällä oli vuode, jonka kukitetut silkkiuutimet ulottuivat maahan saakka.

Kuuluvat henkäykset ilmaisivat, että täällä joku nukkui.

Tästä huoneesta ei ollut enää mihinkään ovea. Pakolaisen päässä välähti äkkiä aatos. Vuoteen vieressä näki hän mustan, kehyksiin kiinnitetyn damastiripun. Tässä esiripussa olevan silkkinuoran avulla olisi helppo päästä alas kadulle... ja sitten... oli kysymys vain siitä, laskeeko vartiamies kuulan hänen jälkeensä ja sattuu ko se.

Salaman nopeudella ryhtyi hän irroittamaan tuota nuoraa; samassa kuin se hänelle onnistui, putosi koko esine alas kehyksen edestä.

Säikähtyneenä hoiperteli hän taaksepäin.

Kuva, joka seinältä silmäili häntä ja jota hän nyt tuijottavin silmin katseli, täytti hänet miltei mielettömällä kauhulla. Elävän olennon tapaaminen ei olisi niin häntä kauhistuttanut — tämä eloton kuva sai hänen kasvonsa sävähtämään kalman kalpeiksi ja veren hyytymään hänen suonissansa.

Tämän suuren kuvan alapuolella oli suuri kirja, jonka kannella hän tunsu saman kuvan. Ahneesti tarttui hän kirjaan, avasi sen ja luki sanat:

"Tänäänkin olin onneton — myöskin tänään ajattelin sinua. Taasen olen itkenyt sinun kohtaloasi ja antanut sinulle anteeksi!..."

"Jumalani, missä minä olen?" huudahti hän, unhottaen kaiken muun; kirja putosi hänen vapisevista käsistään.

Tästä syntyneen melun jälkeen liikkuivat vuoteen uutimet. Lumivalkea käsivarsi veti ne syrjään — kalpeat naisen kasvot tulivat näkyviin.

Kun nainen huomasi ihmisen makuuhuoneessansa, vajosi hän kolkosti huudahtaen takaisin vuoteellensa.

Pakolaisen vankipuku oli hänen pakoretkensä seikkailuissa tahraantunut ja osittain repeytynyt; hänen kasvonsa olivat verissä. Tuijottavat silmät, kalpeat kasvot... todellakin kamala ilmiö tämmöisenä levollisena sydänyön hetkenä!

Mies ei kyennyt saamaan ääntä suustansa — ei paikaltansa liikahtamaan — jalat olivat kuin maahan kiinni kasvaneet.

Muutaman minuutin perästä veti nainen ikkunauutimet taas syrjään. Nyt oli hän jo niin paljon selvinnyt säikähdyksestään, että hän rohkeni puhutella tuota sydänyön aavetta.

"Älkää peljätkö", sanoi hän, "minä en nosta meteliä. Tässä ovat avaimeni. Ottakaa ne! Tuolla lippaassa ovat kalleuteni. Kirjoituspöytäni avonaisessa laatikossa on rahaa. — — Vai pelkättekö, että petän teidät ja herätän talonväen? Odottakaa silloin vähän, minä tulen itse viemään teitä. Kääntykää vain hiukan pois päin, että saan..."

Puhuessaan heitti hän levollisella varmuudella kepeän, silkkisen yövaipan hartioilleen ja astui hyvin huolellisesti esille vuode-utimen välistä, ruusunvärisillä jaloillaan tapaillen kirjailtuja tohveleitaan.

Oi... kuinka kaunis oli hän silloin!... Hänen pitkä, musta tukkansa valui hajanaisina suortuvina liljanvalkeille olkapäille; hivuksiensa synkkä tummuus loi hurmaavaa suloutta kalpeille kasvoille, ja kun hän, käsi rinnoillaan, piti koossa laajaa yöviittaa, saattoi sen läpi huomata sydämen kiivaan sykkimisen. Hänen kasvoillaan ja koko hänen olennossaan kumminkin lepäsi tuo majesteetillinen levollisuus, joka ylläpiti häntä tässä mitä avuttomimmassa tilaisuudessa.

"Tulkaa", kuiskasi hän hiljaa, kääntyen tuohon kammottavaan olentoon — eivätkä kumminkaan edes hänen huulensa tai kätensä vapisseet — "tulkaa, niin itse annan kaikki teidän käsiinne."

Puhuteltu vapisi yhä enemmän joka sanasta. Hänen silmänsä olivat kiintyneet naiseen — katse niissä oli samanlainen kuin suden silmissä, kun se tavatessaan ihmisen on kahdella päällä, käydäkö kimppuun vai itsekö kääntyä pakosalle.

"Jumalan tähden, mitä te sitten tahdotte?" kysyi nainen, ja koko hänen ruumiinsa vapisi kun hän näki tuon ihmisen yhä vielä siinä seisovan liikkumattomana kuin patsas.

Hänen silmistään tunkeusi kyynel, hänen voimansa oli katoamaisillaan, kun tuo kummallinen olento syöksyi hänen jalkoihinsa ja ääneen nyhkyttäen peitti kasvonsa käsillään.

"Pyhä Jumala! Kuka olette?" huudahti nainen tuolla tukahdutetulla äänellä, joka hiljaisessa keskustelussa ilmaisee suurinta mielenliikutusta.

Mies sai vaivoin pidätetyksi kyyneleensä ja silmäili, yhä vielä polvistuneena, ylös naisen kasvoihin; nyt, kun hän ei enää valittanut, tulivat hänenkin kasvoissansa jalommat juonteet näkyviin.

Hän osoitti kuvaa.

"Kerran — monta aikaa sitten", sanoi hän kolkosti, "*olin se, jota tuo taulu kuvaa* — nyt olen paossa oleva vanki."

Tuskin oli hän nämä sanat saanut lausutuksi, kun nainen kuumeentapaisen kiihkon valtaamana huudahti tukahdutetulla äänellä ja painoi kädellään rintaansa vasten. Ilosta, surusta, mielettömästä säikähdyksestä ja hämmästyksestä puhui nyt yhdessä silmänräpäyksessä koko hänen olentonsa. Seuraavalla hetkellä syöksyi hän intohimoisella kiireellä ja levitetyin käsin pakolaista kohti.

"Diaz!" huiskasi hän.

Mutta tämä seiso i kääntäen kasvonsa pois päin ja teki kädellään liikkeen kuin olisi hän torjunut naista luotansa.

"Se on totta", puhui nainen, luoden silmänsä maahan ja seisten kuin patsas miehen edessä, joka yhä makasi polvillaan.

"En voi sallia sinun tarttua käteeni", sanoi Diaz tuskallisesti. "Ikuiseksi olen kadottanut sieluni autuuden. Mutta mitä onkaan kaikki muu onni siihen verraten, jonka kadotin, kun sinut kadotin. Oi, paljon olen kärsinyt ja paljon vielä saan kärsiä!"

"Samoin kuin minäkin", sanoi kyynelsilmin ja vapisten nainen, joka oli peittänyt kasvonsa käsillään ja vajosi likimmäiselle tuolille.

"Sinä tiedät kuinka suuri rikokseni on; mahdotonta on, että vielä voit minua rakastaa. Mutta sinä tiedät myöskin, kuinka syvästi minä sinua rakastin; mahdotonta on sinun sentähden minua vihatakin. Myönnäthän sen — eikö olisi parempi meille molemmille, jos minä en enää olisi elävien joukossa?"

"Jos me emme enää olisi elävien joukossa!" toisti Serena.

"Vankilassa ei voi kuolla. Vankilassa kaikki elävät kauan, ja sitten on siellä kuolema aivan yhtä kauhea kuin — elämäkin. Minun täytyi paeta sieltä, ei siksi että saisin elää, vaan ainoastaan voidakseni kuolla. Eikä pitempi viipyminen siellä olisi yhtään hyödyttänytkään, sillä minä en ole vähääkään paremmaksi tullut. Vielä on mieleni yhtä kurja kuin silloinkin, kun sain tietää siitä loukkauksesta, joka sinulle tehtiin, ja samoin kuin silloin tapoin loukkauksen tekijän, samoin tekisin ihan varmaan nytkin."

"Oi — älä sano niin."

"Rikoksen tähden tahdon mielelläni kuolla; sen voit sinä, sen voi Jumala, jota vastaan olen rikkonut, vaatia. Mutta kuule kumminkin sitä ennen viimeinen sanani. Tiesitkö minun olevan tässä vankilassa?"

"Sitähän varten tähän taloon muutin, että ainakin saisin olla sinun läheisyydessäsi."

"Sinäkö siis olit se tuntematon nainen, joka yhä piti huolta kaikista minun tarpeistani?"

Serena nyökäytti päätänsä myöntävästi.

Diaz hengähti syvään.

"Niinhän aina luulinkin. Jumala siitä sinua siunatkoon älköönkä salliko sinun koskaan unhottaa, että tämä ajatus on tekevä kuolinhetkenikin onnelliseksi."

Sitten nousi hän ylös ja meni ovea kohden. Serena riensi hänen jälkeensä ja tarttui hänen käteensä. Sanomattoman paljon naisellisuutta ja sydämellisintä hellyyttä ilmeni hänen enkelikasvoillaan, kun hän kuiskasi miehelleen sanat:

"Minä olen antanut sinulle anteeksi, Diaz!"

"Kiitos, Serena! — Oi, kuinka kauan siitä on, kun viimeksi olen rojhennut nimesi mainita! Mutta vaikka sinä annatkin anteeksi minulle, niin mitä se hyödyttää; — eiväthän ihmiset minulle ikinä anna anteeksi."

"Vielä on yksi tapa, jolla voit uudelleen puhdistaa tahaantuneen kunniasi — — yksi keino, joka vielä voi uudelleen antaa sinulle elämäsi, maailmasi, kunniasi ja minut... taistelutanner! Jo liehuvat liput ilmassa — lähde sinne! Jos siellä kaadut, saat siunauksen haudallesi ja kyneleen muistollesi — jos taas on Jumalan tahto, että sieltä palajat, silloin antaa suuri isänmaa sinulle anteeksi ja vaimosi, lemmeistä vavisten, voi taas ojentaa kätensä sinulle."

Pakolainen liitti kätensä ristiin kuin rukoillakseen.

"Jumala, taivahan Jumala! Sinä lähetät enkelisi nostamaan minua langennutta ja tarjoat minulle armoa! Minä tahdon mennä ja taistelussa osoittaa sen ansainneeni!"

Ja näin sanoessaan peitti hän kyneleillä sen käden, joka hänelle oli osoittanut tien taivaaseen.

"Mutta noin sinä et voi mennä pois; tuossa asussahan sinä välttämättä herätät kaikkien huomion. Tule kanssani. Puvut, joita sinä ennen käytit, olen minä ottanut talteen ikuisiksi muistoksi; nyt voivat ne sinua hyödyttää."

Hän aukaisi kaapin ja antoi vaatteet miehelleen, joka ne yksitellen puki päälleen. Yhä enemmän silmiinpistäväksi tuli yhtäläisyys tuon seinällä riippuvan muotokuvan kanssa.

Serenan mielestä hän kumminkin oli hyvin muuttunut.

"Sen tekee tuo suuri parta... Sinä et ensinkään ole muuttunut."

"Ei kukaan sinua nyt voi tuntea. Kas niin — kietoudu nyt tähän viittaan ja ota nämä rahat, kaikki, kaikki! Sinä tarvitset ne ja minä — minä kyllä saan huomenna toista. Joutuin nyt! Hanki itsellesi vielä tällä hetkellä vuokravaunut Toledoan ja mene siellä heti eversti Cuestan luo. Hän asettaa sinut vapaaehtoisten soturiensa riveihin ja lähettää sinut Aragoniaan. Siten haihtuvat takaa-ajajat sinun jäljiltäsi, siksi kunnes kerran voit vapaasti ja kunnialla oman nimesi mainita. — Silloin, Diaz, tapaamme mekin taas toisemme!"

"Vuoden kuluessa tästä päivästä olen saavuttava joko vapauden taikka kuoleman!"

"Laittaudu nyt pois tästä talosta! Nyt on yö; kaikki nukkuvat. Ota tämä avain. Takapihalla on pieni portti, jonka kautta huomaamatta voit puikahtaa lähimmälle solakadulle. Sinne saakka tulen saattamaan sinua, jotta et erehdy ovista."

Serena pisti palavan kynttilän pieneen lyhtyyn, tarttui puolisonsa käteen ja vei hänen useiden huoneiden kautta ovelle, josta kapeat kiertoportaat johtivat alas pihalle. Siellä puristi hän Diaz'in kättä, sanoi jäähyväiset ja jäi odottamaan, siksi kun mies oli saapunut alas. Hän kuuli hänen askeleittensa kopinan kiviä vasten. "Hiljempaa!" kuiskasi hän, ikäänkuin olisi rakastettu vielä voinut kuulla hänen sanansa.

Hän kuuli vielä, kuinka Diaz saapui portin luo ja pisti avaimen lukkoon, kun äkkiä pimeässä pihassa

kajahti huuto: "Varas! Varas!" — Silmänräpäyksessä syntyi liikettä joka puolella pihaa ja useita ääniä: "Ottakaa kiinni varas!" kuului, samalla kuin lamppuja sekä tulisoituja tuotiin alas pihalle.

Dinita, kreivinnan kamarineitsyt, oli kuullut miehen äänen emäntänsä kamarista ja heti rientänyt portinvartian luo siitä tietoa antamaan. Tämä herätti kaikki palvelijat, ja kun Diego saapui takaportin luo, syöksähti useita ihmisiä piilopaikoistaan hänen luoksensa huutaen: "Varas, ottakaa kiinni!"

Serena tunsi polviensa horjuvan.

Melun kuullessaan kääntyi Diego nopeasti ympäri, kävi kahden hyökkääjän kimppuun ja heitti ne silmänräpäyksessä maahan, yhden oikeaan, toisen vasempaan, jonka perästä hän parilla nyrkiniskulla sivalsi maahan lamput niiden käsistä, jotka niitä kantoivat. Pimeässä, joka tästä seurasi tuli melu vielä suuremmaksi. Aika-ajottain kuului lyönnin läimäys ja heti sen jälkeen valitushuuto.

Diego oli jo onnistunut selviytymään talonväestä ja oli juuri saamaisillaan portin auki, kun äkkiä ääni, jonka me tunnemme portinvartian omaksi, huusi: "Juoskaa hakemaan kaupunginpalvelijoita!"

Serena vavahti.

"Jos he täällä tapaavat Diegon, niin on hän hukassa."

Äkkiä unhottaen kaiken muun ja ajatellen vain vaaraa, jossa hänen puolisonsa oli, tempasi hän auki ikkunan, josta hän oli katsellut kahakkaa, ja huusi palvelijoilleen:

"Laskekaa hänet vapaaksi!"

Nämä kääntyivät hävyttömin katsein ja ilkeästi naurahtaen emäntäänsä päin. Diego, tuon huomattessaan, sävähti tulipunaiseksi vihasta.

"Mitä tuo nainen minusta tahtoo!" huusi hän melkein mielettömänä. "Minä en häntä tunne. Minä olin varas ja tulin vain varastamaan."

"No, ampukaa sitten hänet kuoliaaksi!" huusi ovenvartia.

"Seis!" huusi Serena epätoivoisena. "Pois sieltä — häneen älköön kukaan rohjetko koskea. Minä käsken niin. — Minä!"

"Niin, niin, kuka on sitten tuo herra?" kysyi ovenvartia vihaisesti.

"Sen minä tiedän eikä kellään muulla ole oikeutta sitä tiedustella."

"Ahaa — no, jos niin on", vastasi ovenvartia hävyttömällä kumarruksella, kohauttaen olkapäitäänsä, "no, jos niin on, niin mennään sitten takaisin nukkumaan", ja kumarrettuaan melkein maahan asti Diegolle katsahti hän vielä kerran ylös emäntäänsä sanomattoman inhottavalla ivanaurulla ja tehden, vielä selvemmin ilmaistakseen ajatuksiaan, erilaisia kasvojen ja käsien liikkeitä.

"Kostoa, konna!" huusi Diego, huomattessaan tuon hampaitaan kiristelevän roiston hävyttömän naurun, ja antoi portinvartialle semmoisen korvapuustin, että tämä tuupertuneena kaatui maahan.

"Riennä — riennä, Jumalan tähden!" huusi Serena epätoivoisena..

Temmaten nopeasti oven auki katosi Diego.

IV.

Vuosi on jo kulunut viime tapauksista. On lämmin toukokuun yö.

Ranskalaiset ovat jo lähteneet Madridista. Ainoastaan Buen-Retiron linnoitus on vielä heidän soturiensa hallussa.

Madridin kaduilla on pimeätä. Ei lamppuakaan näe missään palavan. Ikkunoissa ei näy yhtään kynttilää. Asukkaat ovat jättäneet kaupunkinsa autioksi ja rakentaneet majansa läheisiin metsiin Jumalan vapaan taivaan alle. Kaupungin tyhjillä kaduilla vallitsee syvä hiljaisuus ja pimeys.

Mutta kaukana kaupungista, Tajon rannalla, siellä on loistoa ja vilkasta elämää.

Sadottain leiritulia kimaltelee metsässä; on kuin olisivat kaikki taivaan tähdet tuolta ylhäältä astuneet alas tässä levätäksensä.

Astumme lähemmäksi.

Erään leiritulen ympärillä tapaamme koolta nuoria upseereja, jotka vilkkaan, kokkapuheisen keskustelun aikana valmistavat punssia, sillä välin kuin toiset ruohostossa torkkuvat. Yksi herroista, jonka olkalapuistaan tunnemme esikunta-upseeriksi, kuumentaa rommia savikupissa. Tarkemmin katsoessamme huomaamme hänessä nuoren kansanvaltalaisen, jonka tapasimme Serena kreivittären tanssiaisissa. Silloin ei hän ollut vielä edes sotamies — mutta vuodessa ehtii paljo tapahtua.

"Hyvää iltaa, toverit!" lausui nyt eräs äsken saapunut upseeri, joka oli kietoutunut harmaaseen viittaan ja saattoi nähdä ainoastaan toisella silmällä, koska toista peitti silkkinen kääre.

"Jumal' antakoon!" huusivat piirissä istujat, vaikk'ei kukaan näyttänyt häntä tuntevan. Mutta soturien kesken ja vielä juuri sodan aikana on jokainen "toveri".

"Näyttääpä minusta, ettet enää tunnekaan minua", puhui äsken saapunut, taputtaen kansanvaltalaista olkapäälle ja katsoen häntä suoraan silmiin.

"Oi! Onko se mahdollista!?" huudahti tämä kummastuneena, kun kotvan aikaa tarkemmin silmäiltyään tunsu tulijan, "Sinäkö se olet, Jacinto?"

"Olenko kaunis yksisilmäisenä, häh?"

"Oi, voi!"

"Niin — silmäni ja myöskin lasin, jota minä siinä pidin, löivät mäsäksi Ciudad Rodrigon valloituksessa."

"No — terve mieheen! Onpa toki toinen vielä jäljellä!"

"Onpa niinkin, ja olenhan saapunut tänne saadakseni, jos mahdollista, siihenkin iskun."

"Hupaistapa on sinua tavata. Toverit, lasi tälle urhealle kärsimyskumppanillemme! Hän ansaitsee olla meidän joukossamme. — Oi, tosiaankin ihmeellinen yhteensattumus!"

"Ainoastaan don Aquilez vielä puuttuu, ollaksemme täysilukuiset. Kerrotaanhan siitä vanhasta pojasta kaikenlaisia kummallisia asioita. Hän pauhaa ja vaikeroi alinomaa tuon kauhean verenvuodatuksen tähden, mutta missä vaan on kahakka tai taistelu, siellä on hän heti ensimmäisenä. Olenhan aina sanonut, että sillä miehellä on *rautainen pää!*"

"Veikkoseni, jos niin olisi, niin olisipa silloin hänen päänsä sivaltanut pois kuulan, eikä kuula hänen päätänsä", vastasi Jacinto, heittäytyen iloisesti muiden viereen ruohostolle.

"Mitä sanot?" kysyi kansanvaltalainen, äkkiä käyden vakavaksi.

"Ranskalainen kanuunankuula on siepannut pois hänen päänsä, ja vieläpä niin taitavasti, ettei hän itse sitä ensinkään huomannut, sillä hän jäi yhä ratsunsa selkään istumaan ja jakeli vielä päätönnäkin ympärilleen miekaniskuja."

Tämä uutinen tuotti mielipahaa kansanvaltalaiselle.

"Siis olet sinä todellakin saapunut Madridiin vain ottaaksesi osaa väkiryynnäkköön Buen-Retiroa vastaan?" kysyi hän Jacintolta.

"Minä olin ensimmäinen mies Ciudad Rodrigon varustuksien harjalla, ja niin tahdon olla täälläkin", vastasi tämä, syyttäen sikarinsa leiritulen hiilillä.

"Siinä ehdin minä sinun edellesi, toveri", keskeytti heidät ääni, joka kaikui puhujain selän takaa nuoren, maassa makaavan esikunta-upseerin suusta.

"Kuka?" huusi Jacinto kavahtaen ylös.

"Minä!"

Don Jacinto katsahti ylpeästi puhujaan päin.

"Aika poika tuo!" vakuutti kansanvaltalainen. "Hän on tavallisesta soturista kohonnut everstiksi."

"Enpä minäkään ole kenraalina tänne tullut!"

"No, se olkoon sinään — tässä kohden tulet kumminkin jäämään minun jälkeeni", toisti tuo ruoholla makaava.

"Ei riitaa! Mistä lyötte veikkaa?" kysyi don Jacinto, nostaen kätensä.

"Mistä hyvänsä! Kuningaskunnasta!" vastasi toinen, lyöden kätensä don Jacinton kouraan.

"En, veikkonen, minä mikään muonanhankkija ole, jotta semmoisesta voisin vetoa lyödä, mutta — sata tukaattia, olkoon menneeksi!"

"Ja ne juodaan!"

Don Jacinto silmäsi terävästi vastustajaansa. Se oli Diego.

"Minusta tuntuu, että me jo jossakin olemme toisemme tavanneet".

"Voi kyllä niin olla, mutta minä en sitä muista!"

"Sinä olet erään henkilön näköinen, jota ajatellessani en koskaan voi olla iloinen... Muuten olen nyt itsekin sitä mieltä, että häviän veikkani, sillä en koskaan ennen, taisteluun mennessäni, ole tullut ajatelleeksi, että voisin kuolla; mutta nyt en voi päästä vapaaksi siitä ajatuksesta. Tahdonpa kumminkin rohkeasti katsoa kuolemaa silmiin — niin, sen teen, ja kun minä kaadun, silloin viettää veli don Eustaquio taas nimipäiväänsä."

Diegon sydämen läpi välähti kamala aatos, kun hän kuuli tuon sanan "taas!"

"Kuka on tuo veli don Eustaquio?" kysyi hän Jacintolta, vaikka hän kyllä tarkoin tunsii miehen, josta hän näin oli tietoja urkkivinaan.

"Ole iloinen, jollet hänestä mitään tiedä", vastasi don Jacinto, heittäen sikarinsa tuleen. "Muuten olen valmis kuvaamaan sinulle, minkälainen hän on, jos vain lupaat hankkia hänen korvansa museoon, jotta jälkimaailmalle jää edes joku muisto hänestä."

"Kysyn vain siksi, että minua huvittaa kuulla jotakin miehestä, joka kaksi kertaa vuodessa viettää nimipäiväänsä."

"Asia on tämmöinen, toveri! Erään todellakin englantilaiseen tapaan tehdyn testamentin nojalla on tämä kunnianarvoisa mies viime kevännä alottanut oikeudenkäynnin sisartani Serenaa vastaan ja riistänyt häneltä kaiken hänen omaisuutensa siitä syystä vain, että tämän luota eräänä yönä löytyi joku armas miespuolinen olento. — Johan nyt jotakin! Eihän hänkään mikään pölkkö ole!"

Diegon täytyi kääntyä pois päin salatakseen mielenliikutustansa. Hän ei voinut enempää tiedustella; hän pelkäsi saattavansa vaimonsa puhtaasti nimen parjauksen alaiseksi tai ilmiantavansa itsensä.

Tänä yönä hän ei saanut unta. Hän nousi makuusijaltaan jo ennen päivän koittoa ja meni kävelemään valleille päin. Vaivoin jaksoi hän odottaa rynnäkönnä hetkeä; hän paloi kiihkosta saada tietää, miten hänen vaimolleen oli käynyt. Sen hän kyllä saattoi käsittää, että vaimo raukalla nyt oli kärsittävänsä vielä enemmän kuin ennen, ja taas hänen tähtensä... hänen tähtensä!

V.

Seuraavana aamuna alkoi hyökkäys Buen-Retiroa vastaan. Katkeruuden ja epätoivon vimalla taisteltiin molemmin puolin? Maa järisi, taivas oli veripunainen. Mitä Madridin kaupungissa vain oli elävää, pakeni taistelutuoksinaan edestä, ja talot jäivät autioiksi. Hehkuvia tulipalloja lenteli palatsien katoille; korkealle kohoavat liekit heittivät synkälle, pilvettyneelle taivaalle kamalan hohteen. Ja tuolla, missä vaara oli suurin, missä liekit hurjimmin häilyivät, sinne olivat ihmiset tiheimmin joukoin ajautuneet. Sammuttaaksensako liekkejä?... eipä, vaan lisätöksensä, sillä he eivät tahtoneet toisiansa suojella, vaan murhata.

Suuressa kuumuudessa, jonka ylt'ympärillä palavat talot synnyttivät, jatkettiin vimmittua taistelua, ja samalla aikaa kuin muurin aukossa otteli mies miestä vastaan, päällikkö päällikköä vastaan, olivat piirittäjät Toledoportin luona pystyttäneet rynnäköportaat, joita myöten he nyt ylöspäin kiipesivät. Pommit ja kranaatit lentelivät hyökkäjäin päiden yläpuolella, ja luodeista, joita muurilla seisovat

soturit lähettivät, meni harva hukkaan. Keskellä sakeinta luotituiskua täytyi vain pyrkiä ylöspäin.

Kaksilla vierekkäin seisovilla tikapuilla puristi tässä silmänräpäyksessä kaksi nuorta upseeria — Jacinto ja Diego — toistensa käsiä. Diego kääntyi, ennenkuin hän lähti syöksymään ylös puolapuita myöten tovereittensa luo, ja kuiskasi hiljaa, liikutetulla äänellä hänen korvaansa:

"Mies, joka tuona yönä tavattiin sisaresi Serenan luona, olin — minä. Tunnetko minut nyt?"

Don Jacinto puristi sydämellisesti hänen kättänsä ja vastasi, että hän kyllä oli tuntenut lankonsa. Jotakin lisäsi hän vielä, mutta Diego ei sitä voinut kuulla, sillä samassa kuului yli kaiken muun hirvittävä räjähdys, joka pani maan tähtämään penikulmien laajuudelta ja hetken ajaksi peitti hyökkääjät tiheällä ruudinsavulla, putoavilla pikkukivillä ja puun sirpaleilla. Miina, joka oli laskettu linnoituksen portin alle, oli räjähtänyt.

"Eteenpäin! Eteenpäin!" kajahti samassa joka puolelta. Innostus ja taistelunhalu säihkyi jokaisesta silmästä — itse kuolemaisillaan olevatkin vielä huusivat: "Eteenpäin!" ja laahasivat itseään hyökkääjiä kohden.

Kaikkien muiden edellä näemme nuo kaksi upseeria. Yht'äkkiä riensivät he ylöspäin. Kumpikaan ei kykene ehtimään toisen edelle; molemmat naurahtavat, ja iloisista kasvoista päättäen puhuvat he toisilleen keskellä kuuminta taistelutuoksinaa leikkipuheita ja kompasanoja.

Don Jacinto puristi silmälasinsa vielä terveeksi jääneeseen silmään ja katsoi sitten ylös viholliseen päin. "Pistä toki lasisi toiseen silmään, tällähän silmällä sinä ilmankin näet!" huusi don Diego. Jacinto naurahti.

Kun molemmat näin kaikin voimin pyrkivät toistensa edelle ja olivat enää vain muutamia puolanväliä tikapuiden yläpäästä, aloitti linnaväki pelottavan ampumisen hyökkääjain rivejä vastaan. Parin silmänräpäyksen aikana ei näkynyt muuta kuin valkeita savupilviä. Mutta kun seuraavalla hetkellä tuuli oli ne hajoittanut, seisoivat don Diego ja ylhäällä muurilla silmäillen takaisin toveriensa kohden, jota hän ei enää nähnyt vierellensä. Don Jacinto oli jäänyt hiukkasen alemmaksi; pää oli taaksepäin taipunut ja vasemmalla kädellä painoi hän rintaansa.

"Sinä olet voittanut vedon, toveri!" huusi hän, vielä kerran heikosti naurahtaen. Sitten irtautui käsi puolapuusta ja hän syöksyi kuolleena alas.

Tuntia myöhemmin oli linnoitus valloitettu. Don Diego riensi katuja pitkin; siellä täällä lensi vielä laukaus hänen jälkeensä — toisin paikoin kaikui taas "eläköön"-huuto tervehdykseksi. Kaikesta tästä hän ei kuullut mitään. Pian oli hän jo tuon tutun vankilarakennuksen viereisessä talossa, joka osoitti hirveitä hävityksen merkkejä. Pommi oli tunkeutunut muurin läpi, ja sen tekemästä aukosta näkyi pirstaantunut piaano, jolla Serena oli soitellut. Don Diego pyrki sisään; pitkiin aikoihin ei kuulunut ketään tulevaksi, vaikka hän voimainsa takaa jyskytti porttia. Hän uhkasi jo tunkeutua sisään ikkunan läpi; silloin ryömi esiin portinvartia, ehtimiseen kumarrellen, ja avasi vavisten portin.

Sisällä hän jo alkoi puolustella itseään: eihän hän ollut pikemmin ehtinyt aukaisemaan, kun hänen täytyi ryömiä ylös kellarista asti.

"Tunnetko minut, roisto?" kysyi Diego astuen sisään.

"Suokaa anteeksi", puhki tuo suuri, punanenäinen löntys ja alkoi itkeä. "En ole tehnyt mitään, en edes yhtä laukausta ampunut."

Don Diego ei voinut olla nauramatta. "Sen kyllä uskon; mutta vastaa, tunnetko minut?"

Portinvartia tointui vähitellen säikähdyksestään, nähdessään tulijan hymyilevän; hän katseli vierastaan tarkemmin. "Luulen tuntevani", vastasi hän vihdoin surkealla äänellä. "Korvapuustista, joka minulla oli kunnia menneenä vuonna teidän kädestänne saada, tunnen teidät."

"Sinä kiittämätön! Etkö muistakaan, että minun leivässäni tuommoiseksi lihalöntiksi olet paisunut!"

Ovenvartia hoiperteli säikähtyneenä takaisin. "Don Diego!"

"Missä on puolisoni?"

Puhuteltu vapisi kuin haavan lehti. "Hän on mennyt pois — Sadeconiin!"

"Siihenkö kurjuuden pesään?" kysyi Diego suuttuen.

"Niin, hän tahtoi itse päästä maalle."

"Suu kiinni, vanha kettu! Onhan don Eustaquio anastanut kaiken hänen omaisuutensa?"

Ovenvartia oli pyörtyä säikähdyksestä.

"Tänne vain sisälle! Minä tiedän kaikki!" — Samassa riuhtoi hän puhuteltua turkinkauluksesta sisälle. "Osaatko kirjoittaa?" ärjäsi hän.

"Kyllä, hyvä herra — aivan hyvin."

"Istu siis tähän ja kirjoita todistus, jossa vakuutat, että mies, joka vuosi takaperin tavattiin kreivitär Serenan luona, olin minä — hänen puolisonsa."

"Suokaa anteeksi..." alkoi ovenvartia.

"Älä keskeytä minua, lurjus!" huusi Diego vihaisesti, salaa iloiten miehen tuskasta. "Onpa nenäsi vielä kierossa korvapuustista, jonka vuosi sitten kädestäni sait — varo vain, etten heti samanlaisella laita sitä taas asemilleen."

Säikähtynyt ovenvartia kirjoitti kaikki, mitä Diego hänelle saneli. Paperissa nimitti hän itseään inhottavaksi roistoksi — niin usein kuin käskettiin.

"Onko täällä vielä ketään, joka osaa kirjoittaa?" kysyi Diego katsahtaen ympärilleen kamarissa.

"Kyllä — vaimoni", vastasi ovenvartia osoittaen nurkkaan kyyristynyttä vapisevaa olentoa. Don Diego tarttui hänen niskaansa ja veti hänet pöydän luo. "Pane sinäkin tuohon nimesi!" ärjäsi hän.

"Minä en näe ilman laseja!" valitti vaimo.

"Pistä nenäsi likemmäksi", neuvoi don Diego ja painoi armottomasti hänen päätänsä alemmaksi. Vaimo kirjoitti alle, ja don Diego pisti paperin taskuunsa. "No nyt", sanoi hän, "saa lempo teidät viedä."

Aviopari kiitti nöyryimmästi, ettei hän sitä itse ottanut vaivakseen.

"Don Eustaquiolle voitte viedä terveisiä ja sanoa, että olen aikonut toimittaa hänen korvansa museoon, Joutukoon siis minun puheilleni!"

Muutamia silmänräpäyksiä myöhemmin seiso Diego paraatitorilla, jossa ylipäällikkö, herttua Wellington, omakätisesti kiinnitti hänen rintaansa kunniamerkin urhoollisuudesta. Samassa tilaisuudessa pyysi Diego lomaa muutamiksi päiviksi.

Vielä saman tunnin kuluessa riensi hän jo ratsun selässä nopeasti kuin nuoli maantietä pitkin kylää kohden, joka oli mainittu hänen puolisonsa olinpaikaksi.

VI.

"Minä tulen! jo tulen!" puheli mitä kiivainta vauhtia helistävä ratsastaja itsekseen. "Ennenkuin on vaaksan verta aikaa kulunut, saan sinut jälleen nähdä ja *silloin olemme onnelliset!* — — — Paljon olet minua tähteni kärsinyt! Paljon on minunkin täytynyt kärsiä kurjuutta ja kovaa onnea — vieläpä enemmänkin, kun minun on täytynyt paeta sinun läheisyyttäsi. Mutta nyt ovat kaikki kärsimykset loppuneet, ja nyt tulemme onnellisiksi!... Tuon yhden kuolonsynnin tähden, jonka kerran tein, olen satoja kertoja kuolemaa etsinyt, mutta olen löytänyt vain mainetta ja kunniaa! Veren, joka tahrasi käteni ja kunniani, olen taistelutanterella omalla verelläni pessyt pois... Ja nyt *tulemme onnellisiksi!*"

"Jumala ja ihmiset ovat antaneet minulle anteeksi — ja myöskin sinä! Entisyyteni on jo pahan unen tavalla vajonnut unhotukseen. Nimeni on puhdas, omatuntoni rauhallinen, isänmaani maineikas; nyt alkaa meille uusi elämä, ja me tulemme onnellisiksi! Viiden vuoden ajalla olen ollut sinulle jokapäiväinen surun aihe; tästä lähtien tulet sinä olemaan minulle ainainen ilon aihe. Tähän saakka olen tuottanut sinulle vain häpeätä — nyt voit ylpeillä minun nimeni kunniasta!"

Taivas oli puhdas, ilma kirkas, kentillä ja niityillä kukoistivat kasvit; kylissä seisoivat vanhukset ja lapset ovien edustalla ja tervehtivät rientävää ratsastajaa raikuvilla "eläköön"-huudoilla. Tytöt ja vaimot, jotka menivät vettä hakemaan, lauloivat reippaita isänmaallisia lauluja ja kaikkialla liehuivat liput iloisesti. Kaikissa näissä näkee ratsastaja vain kirkkaan kajastuksen oman sydämensä ilosta.

"Minä tulen, jo tulen!"

Nuolen nopeudella riensi ratsu yli vuorien, poikki laaksojen, läpi kylien. Kunnioituksella tervehtivät kuormankuljettajat ritarimerkkejä kantavaa ratsastajaa. Hetken aikaa lensi joukko kyyhkysiä samaan suuntaan kuin hän, laskeutui alas tielle hänen edelleen ja pyrähti ylös taas, kun hän ne saavutti. Aurinko paahtoi siniseltä taivaalta. Ratsastajan sydän ja koko sielu olivat vain täynnä rakkautta ja riemua.

Puolipäivän jäljestä kerääntyi synkkiä pilviä taivaanrannalle; niiden välitse poltti päivä sitä helteisemmin.

Don Diego oli yltä yleensä hiestä läpimärkä, ja kun hän tunsu vähitellen jäähtyvän ilman tunkeutuvan vaatteiden läpi, ja taivas kaukaa osoitti kovan rajuilman tuloa, poikkesi hän silmänräpäyksen ajaksi pieneen mökkiin tien poskessa.

Hän pyysi kylmää vettä, sammuttaakseen polttavaa janoansa. Mökin asukas, vanha, ystävällinen eukko, tarjosi hänelle juoman vihreässä ruukussa, jonka sisällyksen don Diego tyhjensi viimeiseen pisaraan saakka.

Taivas oli jo puoleksi mustien pilvien peitossa. Silloin tällöin välähteli salama. Puut suhisivat metsässä.

"Tuolla tulee oikea Jumalan ilma", sanoi eukko. "Älkää ratsastako edemmäksi, vaan jääkää tänne, siksi kunnes raju-ilma on ohitse."

"Kiitoksia, hyvä vaimo", vastasi ratsastaja, "mutta matkani on tärkeä eikä siedä viivytystä." Sen sanottuaan iski hän kannuksensa hevosen kupeisiin ja ratsasti eteenpäin.

Puoli tuntia myöhemmin oli rajuilma jo hänet saavuttanut. Polttavaa kuumuutta seurasi kamalan kylmä tuuli ja rankkasade, joka pimitti koko taivaanrannan. Ratsastaja kietoi viittansa lujemmin ympärilleen. Tähän saakka oli hänen mielensä ollut niin kiintynyt iloiseen ajatuksiin, ettei hän muistanut ajatella terveyttään. —

Rajuilma oli mennyt ohitse, mutta ilma ei kirkastunut, vaan pysyi pilvisenä. Hidas sade laskeutui maahan.

Kun Diego oli ehtinyt lähimpään kylään, olivat hänen vaatteensa kastuneet läpimäriksi, ja hän itse koko lailla kylmettynyt. Arveluttava hervottomuus levisi yli koko hänen ruumiinsa ja kädet vapisivat kovin.

Ensimäiseltä vastaantulijalta kysyi hän, pitkäkö matka vielä oli Sacedoniin.

"Runsaasti puolen tunnin, hyvä herra", vastasi tämä, kummastellen kysyjän kalpeutta.

Don Diego tunsu jo olevansa niin heikko, että hän vaivoin enää pysyi hevosen selässä. Turhaan koki hän istua tanakasti; hänen täytyi laskeutua vasten hevosen kaulaa. Hänen hengityksensä oli polttavan kuuma. Verisuonet hänen päässään paisuivat jokaisesta liikkeestä, minkä väsynyt hevonen teki.

"Eteenpäin vain!" huudahti hän ehtimiseen, Maailma pimeni hänen silmissään; kasvot ja pää hehkuivat kuumeesta, samalla kun kädet kylmyydestä värisivät.

"Silmänräpäys vielä!" puhui hän itsekseen, kooten viimeiset voimansa, — "silmänräpäys vielä — ja sitten tulemme onnellisiksi!"

Muutamia minuuttia myöhemmin näki hän jatkuvan sadesumun läpi Sacedonin kirkon tornin ja vanhan linnan katon, joka suojasi hänen armastaan.

"Jo tulen, jo tulen", kuiskasivat hänen huulensa. Hevonen saavutti kylän ensimmäiset talot. Don Diego laski minuutit, jotka vielä erottivat hänet hänen rakastetusta vaimostaan.

Nyt oli hän kirkon luona. Minuutti vielä. Hän ratsastaa linnan pihaan, tahtoo hypätä hevosen selästä, mutta — — putoaa tainnotonna maahan. — —

Hän on siellä, minne hän on halannut. Kun hän aukaisee silmänsä, tuntee hän päänsä lepäävän rakastetun vaimon helmassa ja virvoittavan palsamin valuvan hehkuvalle otsalleen. Serenan suudelmia ne olivat.

"Diaz! armaani! Kuinka voit?" kysyi vaimo äänellä, joka vapisi ilosta ja epätoivosta.

"Olen tullut luoksesi", vastasi hän kolealla, soinnuttomalla äänellä.
"Olen tullut sinne, minne halusin. — Olen voittanut takaisin nimeni,
Jumala ja ihmiset ovat antaneet minulle anteeksi — sinä rakastat minua
yhä, ja — minä luulin, että voisimme vielä tulla onnellisiksi!"

Tässä vaikenä hän. Hän tunsikin, kuinka läsnä kuolema oli.

"Niin, me tulemmekin onnellisiksi", vastasi Serena, "Siksihän on Jumala sinut vapauttanut, että vielä voit olla onnellinen, minun omani."

"Jumala on vanhurskas!" kuiskasi sairas. "Hän on sallinut, että olen saanut puhdistaa kunniani, sinun kunniasi; hän on sallinut minun jälleen tavata sinut — *mutta että pahantekijä vielä voisi elää onnellisena*, sitä hän ei voinut sallia. Siinä on kyllin, että hän suo minun kuolla onnellisena."

"Et saa kuolla", vaikeroi vaimo epätoivoisena. "Nythän vasta olet tullut omakseni — en voi sinua nyt jo kadottaa."

"Muutama hetki sitten kaatui ympärilläni satoja, mutta minut säästi kuolema. Nyt olen saavuttanut päämääräni — — sinut olen saanut jälleen nähdä — nyt voi tuulenhengähdys puhalttaa minut pois."

Vaimo kallistui hänen ylitsensä katkerasti valittaen.

Yhä heikommalla äänellä jatkoi Diego: "Täällä... rinnallani... on kunniaristi... ja sen alla kirjoitus... joka puhdistaa sinutkin maailman edessä."

Samassa astui lääkäri huoneeseen. Kiihkeästi pyysi Serena häntä tekemään mahdotontakin. Lääkäri koetti sairaan valtasuonta ja antoi hänelle muutamia tippoja pienestä pullosta. Ääneti seurasi hän sitten lääkkeensä vaikutusta sairaaseen. Tämä tuli vähitellen levollisemmaksi; Serena pyyhkieli hänen otsaansa, jolta hiki virtana valui. Kuume oli kadonnut.

"Kuinka voit, armaani?" kysyi Serena suloisella, tynnyttävällä äänellään.

"Minä rakastan sinua!... ja olen onnellinen!..." kuiskasi sairas tuskin kuuluvasti ja kuoli.

End of Project Gutenberg's Boresko kaunotar y.m. kertomuksia, by Various

*** END OF THE PROJECT GUTENBERG EBOOK BORESKO KAUNOTAR Y.M. KERTOMUKSIA ***

Updated editions will replace the previous one—the old editions will be renamed.

Creating the works from print editions not protected by U.S. copyright law means that no one owns a United States copyright in these works, so the Foundation (and you!) can copy and distribute it in the United States without permission and without paying copyright royalties. Special rules, set forth in the General Terms of Use part of this license, apply to copying and distributing Project Gutenberg™ electronic works to protect the PROJECT GUTENBERG™ concept and trademark. Project Gutenberg is a registered trademark, and may not be used if you charge for an eBook, except by following the terms of the trademark license, including paying royalties for use of the Project Gutenberg trademark. If you do not charge anything for copies of this eBook, complying with the trademark license is very easy. You may use this eBook for nearly any purpose such as creation of derivative works, reports, performances and research. Project Gutenberg eBooks may be modified and printed and given away—you may do practically ANYTHING in the United States with eBooks not protected by U.S. copyright law. Redistribution is subject to the trademark license, especially commercial redistribution.

START: FULL LICENSE
THE FULL PROJECT GUTENBERG LICENSE
PLEASE READ THIS BEFORE YOU DISTRIBUTE OR USE THIS WORK

To protect the Project Gutenberg™ mission of promoting the free distribution of electronic works, by using or distributing this work (or any other work associated in any way with the phrase "Project Gutenberg"), you agree to comply with all the terms of the Full Project Gutenberg™ License available with this file or online at www.gutenberg.org/license.

Section 1. General Terms of Use and Redistributing Project Gutenberg™

electronic works

1.A. By reading or using any part of this Project Gutenberg™ electronic work, you indicate that you have read, understand, agree to and accept all the terms of this license and intellectual property (trademark/copyright) agreement. If you do not agree to abide by all the terms of this agreement, you must cease using and return or destroy all copies of Project Gutenberg™ electronic works in your possession. If you paid a fee for obtaining a copy of or access to a Project Gutenberg™ electronic work and you do not agree to be bound by the terms of this agreement, you may obtain a refund from the person or entity to whom you paid the fee as set forth in paragraph 1.E.8.

1.B. “Project Gutenberg” is a registered trademark. It may only be used on or associated in any way with an electronic work by people who agree to be bound by the terms of this agreement. There are a few things that you can do with most Project Gutenberg™ electronic works even without complying with the full terms of this agreement. See paragraph 1.C below. There are a lot of things you can do with Project Gutenberg™ electronic works if you follow the terms of this agreement and help preserve free future access to Project Gutenberg™ electronic works. See paragraph 1.E below.

1.C. The Project Gutenberg Literary Archive Foundation (“the Foundation” or PGLAF), owns a compilation copyright in the collection of Project Gutenberg™ electronic works. Nearly all the individual works in the collection are in the public domain in the United States. If an individual work is unprotected by copyright law in the United States and you are located in the United States, we do not claim a right to prevent you from copying, distributing, performing, displaying or creating derivative works based on the work as long as all references to Project Gutenberg are removed. Of course, we hope that you will support the Project Gutenberg™ mission of promoting free access to electronic works by freely sharing Project Gutenberg™ works in compliance with the terms of this agreement for keeping the Project Gutenberg™ name associated with the work. You can easily comply with the terms of this agreement by keeping this work in the same format with its attached full Project Gutenberg™ License when you share it without charge with others.

1.D. The copyright laws of the place where you are located also govern what you can do with this work. Copyright laws in most countries are in a constant state of change. If you are outside the United States, check the laws of your country in addition to the terms of this agreement before downloading, copying, displaying, performing, distributing or creating derivative works based on this work or any other Project Gutenberg™ work. The Foundation makes no representations concerning the copyright status of any work in any country other than the United States.

1.E. Unless you have removed all references to Project Gutenberg:

1.E.1. The following sentence, with active links to, or other immediate access to, the full Project Gutenberg™ License must appear prominently whenever any copy of a Project Gutenberg™ work (any work on which the phrase “Project Gutenberg” appears, or with which the phrase “Project Gutenberg” is associated) is accessed, displayed, performed, viewed, copied or distributed:

This eBook is for the use of anyone anywhere in the United States and most other parts of the world at no cost and with almost no restrictions whatsoever. You may copy it, give it away or re-use it under the terms of the Project Gutenberg License included with this eBook or online at www.gutenberg.org. If you are not located in the United States, you will have to check the laws of the country where you are located before using this eBook.

1.E.2. If an individual Project Gutenberg™ electronic work is derived from texts not protected by U.S. copyright law (does not contain a notice indicating that it is posted with permission of the copyright holder), the work can be copied and distributed to anyone in the United States without paying any fees or charges. If you are redistributing or providing access to a work with the phrase “Project Gutenberg” associated with or appearing on the work, you must comply either with the requirements of paragraphs 1.E.1 through 1.E.7 or obtain permission for the use of the work and the Project Gutenberg™ trademark as set forth in paragraphs 1.E.8 or 1.E.9.

1.E.3. If an individual Project Gutenberg™ electronic work is posted with the permission of the copyright holder, your use and distribution must comply with both paragraphs 1.E.1 through 1.E.7 and any additional terms imposed by the copyright holder. Additional terms will be linked to the Project Gutenberg™ License for all works posted with the permission of the copyright holder found at the beginning of this work.

1.E.4. Do not unlink or detach or remove the full Project Gutenberg™ License terms from this work, or any files containing a part of this work or any other work associated with Project Gutenberg™.

1.E.5. Do not copy, display, perform, distribute or redistribute this electronic work, or any part of this electronic work, without prominently displaying the sentence set forth in paragraph 1.E.1 with active links or immediate access to the full terms of the Project Gutenberg™ License.

1.E.6. You may convert to and distribute this work in any binary, compressed, marked up, nonproprietary or proprietary form, including any word processing or hypertext form. However, if you provide access to or distribute copies of a Project Gutenberg™ work in a format other than “Plain Vanilla ASCII” or other format used in the official version posted on the official Project Gutenberg™ website (www.gutenberg.org), you must, at no additional cost, fee or expense to the user, provide a copy, a means of exporting a copy, or a means of obtaining a copy upon request, of

the work in its original "Plain Vanilla ASCII" or other form. Any alternate format must include the full Project Gutenberg™ License as specified in paragraph 1.E.1.

1.E.7. Do not charge a fee for access to, viewing, displaying, performing, copying or distributing any Project Gutenberg™ works unless you comply with paragraph 1.E.8 or 1.E.9.

1.E.8. You may charge a reasonable fee for copies of or providing access to or distributing Project Gutenberg™ electronic works provided that:

- You pay a royalty fee of 20% of the gross profits you derive from the use of Project Gutenberg™ works calculated using the method you already use to calculate your applicable taxes. The fee is owed to the owner of the Project Gutenberg™ trademark, but he has agreed to donate royalties under this paragraph to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation. Royalty payments must be paid within 60 days following each date on which you prepare (or are legally required to prepare) your periodic tax returns. Royalty payments should be clearly marked as such and sent to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation at the address specified in Section 4, "Information about donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation."
- You provide a full refund of any money paid by a user who notifies you in writing (or by e-mail) within 30 days of receipt that s/he does not agree to the terms of the full Project Gutenberg™ License. You must require such a user to return or destroy all copies of the works possessed in a physical medium and discontinue all use of and all access to other copies of Project Gutenberg™ works.
- You provide, in accordance with paragraph 1.F.3, a full refund of any money paid for a work or a replacement copy, if a defect in the electronic work is discovered and reported to you within 90 days of receipt of the work.
- You comply with all other terms of this agreement for free distribution of Project Gutenberg™ works.

1.E.9. If you wish to charge a fee or distribute a Project Gutenberg™ electronic work or group of works on different terms than are set forth in this agreement, you must obtain permission in writing from the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, the manager of the Project Gutenberg™ trademark. Contact the Foundation as set forth in Section 3 below.

1.F.

1.F.1. Project Gutenberg volunteers and employees expend considerable effort to identify, do copyright research on, transcribe and proofread works not protected by U.S. copyright law in creating the Project Gutenberg™ collection. Despite these efforts, Project Gutenberg™ electronic works, and the medium on which they may be stored, may contain "Defects," such as, but not limited to, incomplete, inaccurate or corrupt data, transcription errors, a copyright or other intellectual property infringement, a defective or damaged disk or other medium, a computer virus, or computer codes that damage or cannot be read by your equipment.

1.F.2. LIMITED WARRANTY, DISCLAIMER OF DAMAGES - Except for the "Right of Replacement or Refund" described in paragraph 1.F.3, the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, the owner of the Project Gutenberg™ trademark, and any other party distributing a Project Gutenberg™ electronic work under this agreement, disclaim all liability to you for damages, costs and expenses, including legal fees. YOU AGREE THAT YOU HAVE NO REMEDIES FOR NEGLIGENCE, STRICT LIABILITY, BREACH OF WARRANTY OR BREACH OF CONTRACT EXCEPT THOSE PROVIDED IN PARAGRAPH 1.F.3. YOU AGREE THAT THE FOUNDATION, THE TRADEMARK OWNER, AND ANY DISTRIBUTOR UNDER THIS AGREEMENT WILL NOT BE LIABLE TO YOU FOR ACTUAL, DIRECT, INDIRECT, CONSEQUENTIAL, PUNITIVE OR INCIDENTAL DAMAGES EVEN IF YOU GIVE NOTICE OF THE POSSIBILITY OF SUCH DAMAGE.

1.F.3. LIMITED RIGHT OF REPLACEMENT OR REFUND - If you discover a defect in this electronic work within 90 days of receiving it, you can receive a refund of the money (if any) you paid for it by sending a written explanation to the person you received the work from. If you received the work on a physical medium, you must return the medium with your written explanation. The person or entity that provided you with the defective work may elect to provide a replacement copy in lieu of a refund. If you received the work electronically, the person or entity providing it to you may choose to give you a second opportunity to receive the work electronically in lieu of a refund. If the second copy is also defective, you may demand a refund in writing without further opportunities to fix the problem.

1.F.4. Except for the limited right of replacement or refund set forth in paragraph 1.F.3, this work is provided to you 'AS-IS', WITH NO OTHER WARRANTIES OF ANY KIND, EXPRESS OR IMPLIED, INCLUDING BUT NOT LIMITED TO WARRANTIES OF MERCHANTABILITY OR FITNESS FOR ANY PURPOSE.

1.F.5. Some states do not allow disclaimers of certain implied warranties or the exclusion or limitation of certain types of damages. If any disclaimer or limitation set forth in this agreement violates the law of the state applicable to this agreement, the agreement shall be interpreted to make the maximum disclaimer or limitation permitted by the applicable state law. The invalidity or unenforceability of any provision of this agreement shall not void the remaining provisions.

1.F.6. INDEMNITY - You agree to indemnify and hold the Foundation, the trademark owner, any agent or employee of the Foundation, anyone providing copies of Project Gutenberg™ electronic works in accordance with this agreement, and any volunteers associated with the production, promotion and distribution of Project Gutenberg™ electronic works, harmless from all liability, costs and expenses, including legal fees, that arise directly or indirectly from any of the following which you do or cause to occur: (a) distribution of this or any Project Gutenberg™ work, (b) alteration, modification, or additions or deletions to any Project Gutenberg™ work, and (c) any Defect you cause.

Section 2. Information about the Mission of Project Gutenberg™

Project Gutenberg™ is synonymous with the free distribution of electronic works in formats readable by the widest variety of computers including obsolete, old, middle-aged and new computers. It exists because of the efforts of hundreds of volunteers and donations from people in all walks of life.

Volunteers and financial support to provide volunteers with the assistance they need are critical to reaching Project Gutenberg™'s goals and ensuring that the Project Gutenberg™ collection will remain freely available for generations to come. In 2001, the Project Gutenberg Literary Archive Foundation was created to provide a secure and permanent future for Project Gutenberg™ and future generations. To learn more about the Project Gutenberg Literary Archive Foundation and how your efforts and donations can help, see Sections 3 and 4 and the Foundation information page at www.gutenberg.org.

Section 3. Information about the Project Gutenberg Literary Archive Foundation

The Project Gutenberg Literary Archive Foundation is a non-profit 501(c)(3) educational corporation organized under the laws of the state of Mississippi and granted tax exempt status by the Internal Revenue Service. The Foundation's EIN or federal tax identification number is 64-6221541. Contributions to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation are tax deductible to the full extent permitted by U.S. federal laws and your state's laws.

The Foundation's business office is located at 809 North 1500 West, Salt Lake City, UT 84116, (801) 596-1887. Email contact links and up to date contact information can be found at the Foundation's website and official page at www.gutenberg.org/contact

Section 4. Information about Donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation

Project Gutenberg™ depends upon and cannot survive without widespread public support and donations to carry out its mission of increasing the number of public domain and licensed works that can be freely distributed in machine-readable form accessible by the widest array of equipment including outdated equipment. Many small donations (\$1 to \$5,000) are particularly important to maintaining tax exempt status with the IRS.

The Foundation is committed to complying with the laws regulating charities and charitable donations in all 50 states of the United States. Compliance requirements are not uniform and it takes a considerable effort, much paperwork and many fees to meet and keep up with these requirements. We do not solicit donations in locations where we have not received written confirmation of compliance. To SEND DONATIONS or determine the status of compliance for any particular state visit www.gutenberg.org/donate.

While we cannot and do not solicit contributions from states where we have not met the solicitation requirements, we know of no prohibition against accepting unsolicited donations from donors in such states who approach us with offers to donate.

International donations are gratefully accepted, but we cannot make any statements concerning tax treatment of donations received from outside the United States. U.S. laws alone swamp our small staff.

Please check the Project Gutenberg web pages for current donation methods and addresses. Donations are accepted in a number of other ways including checks, online payments and credit card donations. To donate, please visit: www.gutenberg.org/donate

Section 5. General Information About Project Gutenberg™ electronic works

Professor Michael S. Hart was the originator of the Project Gutenberg™ concept of a library of electronic works that could be freely shared with anyone. For forty years, he produced and distributed Project Gutenberg™ eBooks with only a loose network of volunteer support.

Project Gutenberg™ eBooks are often created from several printed editions, all of which are confirmed as not protected by copyright in the U.S. unless a copyright notice is included. Thus, we do not necessarily keep eBooks in compliance with any particular paper edition.

Most people start at our website which has the main PG search facility: www.gutenberg.org.

This website includes information about Project Gutenberg™, including how to make donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, how to help produce our new eBooks, and how to subscribe to our email newsletter to hear about new eBooks.